道可道 非常道 名可名 非常名

道生一 一生二 二生三 三生萬物

LAO ZI

CARTEA DESPRE TAO ȘI VIRTUȚILE SALE

BIBLIOTHECA ORIENTALIS

LAO ZI • **CARTEA DESPRE TAO ŞI VIRTUŢILE SALE**

BIBLIOTHECA ORIENTALIS

APARIŢIA COLECŢIEI
„BIBLIOTHECA ORIENTALIS"

ESTE SPRIJINITĂ DE
ASOCIAŢIA DE STUDII ORIENTALE
DIN ROMÂNIA

COLECŢIE ÎNGRIJITĂ DE **IDEL SEGALL**

BIBLIOTHECA ORIENTALIS

LAO ZI

CARTEA DESPRE TAO ŞI VIRTUŢILE SALE

Traducere din limba chineză veche,
introducere, comentariu şi note de
ŞERBAN TOADER

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ

BUCUREŞTI, 1999

Coperta colecţiei : VASILE SOCOLIUC

ISBN 973-44-0257-9

Cuvânt de gratitudine

Se cuvine să mulţumesc celor care au contribuit, în mod direct sau indirect, la apariţia acestei lucrări.

Domnului ZHANG Baoming (Institutul de limbă chineză din Beijing, lector la Universitatea din Bucureşti între anii 1990 şi 1992), pentru a sa prezenţă sacerdotală la cea dintâi întâlnire a mea cu textul original. Domnului WANG Yongchang (Universitatea Sichuan, Chengdu), celui care m-a sprijinit în aprofundarea cunoştinţelor de chineză veche. Prietenului şi învăţătorul meu XIONG Tianlong, din Yunnan, pentru şansa unui destin comun. Doamnelor Florentina VIŞAN şi Luminiţa BĂLAN, de la Universitatea din Bucureşti, care, în ciuda ignoranţei, trufiei şi ingratitudinii de care m-am făcut capabil, m-au sprijinit cu răbdare ; nu în ultimul rând, mulţumesc celui dintâi dascăl al meu într-ale limbii chineze, Doamna Ileana HOGEA. Această carte nu ar fi apărut fără îndrumarea generoasă a Domnului Radu BERCEA, directorul Institutului de Studii Orientale „Sergiu Al-George", faţă de care simt respect şi simpatie. Au fost tot timpul aproape de mine părinţii mei, care au răspuns întotdeauna cu dragoste accentelor mele imature. Deopotrivă, fratelui meu Radu, şi celei care, prin graţia destinului, se numeşte Simona MĂNCILĂ.

Înainte ca această carte să fie tipărită, s-a reîntors la veşnicia Naturii, omul de carte, Idel Segall, cel care timp de mai multe decenii a slujit cu sfinţenie întru existenţa prestigioasei colecţii Bibliotheca Orientalis.

Ş.T.
martie 1999

Argument

Dao de jing, *titlu tălmăcit de noi prin* Cartea despre Tao şi virtuţile sale, *de la descoperirea sa pentru spaţiul cultural european, a stimulat – în diverse abordări hermeneutice – cele mai variate producţii (înţelegând prin aceasta, în genere, o traducere a textului original, însoţită de un comentariu şi un glosar), de la cele trecute prin filtrul dogmatic al misionarismului creştin, până la traducerile marcate de accentul heteroclit al curentelor orientalizante contemporane. Propunem, în ce ne priveşte, nu o interpretare dogmatică a acestui text filosofic, ci o perspectivă naturalistă (a se vedea aşa-numita* religie agrară, *anterioară gândirii taoiste, fundamentată pe teoria ciclurilor), ţesută pe urzeala unei filosofii-religii care se bazează, după părerea noastră, pe principii ontologice autentice. Astfel, facem posibile, prin traducerea noastră, mai multe lecturi „în plan orizontal" (permiţând aplicarea mesajului taoist, de pildă, în guvernare, în strategia militară şi – lucru absolut nou, nu însă şi curios – în management), lăsând în acelaşi timp un canal deschis către ceea ce numim lecturi „în plan vertical", pe straturi de adâncime, id est, de la mesajul soteriologic implicit până la interpretarea alchimică a textului* Cărţii.

Potrivit tradiţiei cărturăreşti a Chinei clasice, comentariul ocupă, după cum se va vedea, cel puţin o jumătate din economia oricărei ediţii a Dao de jing. *Ne-am însuşit şi noi, pentru prezenta traducere, această practică a proporţiilor.*

Bibliografia fundamentală pentru traducerea noastră este constituită din două titluri. Cel dintâi îl reprezintă lucrarea de sinteză

a lui Ren Farong, Explicarea înţelesului „Dao de jing", *care ne-a ajutat în alcătuirea propriului comentariu, preluând şi o mare parte din trimiterile la lucrări de referinţă ale* Taoismului religios ; *a doua lucrare este reprezentată de comentariul lui Heshang Gong la* Dao de jing, *care datează, potrivit tradiţiei, din timpul împăratului Han Wen (179 – 157 î.Hr.). Ca rezultat, structura fiecărui verset se va înfăţişa astfel :*

(1) traducerea textului original al lui Lao zi ;

(2) comentariul nostru ;

(3) o traducere a comentariului lui Heshang Gong.

Pe bună dreptate, traducerii noastre i se poate reproşa aplecarea evidentă către lucrări aparţinând unor exegeţi chinezi, în ciuda strădaniei de decenii a unor sinologi europeni, care nu se regăsesc reprezentaţi în lucrarea noastră. Trebuie să precizăm, în această situaţie, că nu am căutat să sugerăm inutilitatea unor generaţii întregi de distinşi sinologi ; acest gând este departe de noi. Ceea ce am căutat a fost de a oferi o perspectivă nouă, care nu urmăreşte înlocuirea sau negarea altor perspective, ci numai realizarea unei poziţii complementare. Un alt punct de vedere critic privitor la traducerea noastră (în fapt, am avut deja şansa de a cunoaşte obiecţii pertinente ale unor profesori şi colegi, după o lectură în manuscris a traducerii) ar putea fi acela că între textul propriu-zis Dao de jing *şi cele două comentarii care îl însoţesc nu există nici o modificare a perspectivei. A fost însă opţiunea noastră, de la bun început, pentru o abordare ca atare a* Cărţii, *iar în acest caz nu putem decât să rămânem fideli îndrumărilor lui Ren Farong şi în aceeaşi măsură comentariului atribuit lui Heshang Gong ; considerăm astfel că plasarea comentariului nostru în acelaşi registru cu textul la care se referă nu îngreunează lectura, ci – dimpotrivă – o îmbogăţeşte. Este un paradox pe care, cu toate riscurile unei critici severe, ni l-am asumat. De asemenea, menită să surprindă prin opţiune este şi introducerea, care se plasează într-un registru gnomic, impersonal, pe care l-am preferat – în această lucrare – tonului personal, critic, propriu cercetătorului. Aceste coordonate*

sunt, la rându-le, justificate de intenţia noastră de a oferi o ediţie religioasă a Dao de jing, *a cărei introducere să constituie cheia lecturii următoare, trecerea la textul propriu-zis făcându-se fără hiatusuri sau modificări de frecvenţă ; datorăm mult, şi în acest caz, experienţei monastice de o viaţă a lui Ren Farong.*

În ciuda relaţiei de continuitate existentă între text şi comentariu – pentru care am pledat – textului caracterizat prin anistoricitate şi aspaţialitate i se adaugă totuşi un comentariu care se simte dator să se fundamenteze pe lucrări consacrate, canonice, ale Taoismului religios *(având în centru comentariul lui Heshang Gong), aducând în spaţiul de referinţă al comentariului, în acelaşi timp, lucrările unor autori contemporani. O altă trăsătură, lesne de remarcat, a unui text ca* Dao de jing, *este redundanţa, care este vădită atât în planurile sintactic şi stilistic, cât şi în planul filosofico-religios. O asemenea situaţie, uneori stânjenitoare pentru cititorul vestic, este pusă pe seama unei aşa-numite structuri ametodice a gânditorului chinez în general ; de asemenea, în urma analizelor filologice şi istorice ale textului s-a sugerat – de-a lungul istoriei exegezei dedicate* Dao de jing *– posibilitatea unor adaosuri ulterioare la textul iniţial al* Cărţii. *Nu a fost intenţia noastră de a analiza aceste laturi centrifugale şi nici de a ajusta sau rearanja textul potrivit unor impulsuri academice de moment. Privitor la lucrările clasice citate, nu am făcut trimiteri amănunţite, fiind vorba fie de texte taoiste dense, de dimensiuni foarte mici (*Scriptura Armoniei *sau* Scriptura Liniştii *– comparabile cu* Sutra Inimii *buddhistă ori cu evanghelia necanonică a lui Toma), fie de citate celebre, cu un caracter recurent, din cărţi clasice ale antichităţii chineze, ca* Yi jing (Cartea Schimbărilor*)* *sau* Zhuang zi.

Considerăm că lucrarea reprezintă imperfecţiuni numai în măsura în care ne aparţine ; suntem însă încrezători că ea poate fi îmbunătăţită fără încetare, cu participarea celor care îşi vor dedica răbdarea lecturii acestei cărţi.

Ş.T.

Notă asupra transcrierii cuvintelor chineze

Am transcris cuvintele din limba chineză recurgând la sistemul alfabetic oficial, *pinyin* ; însă pentru uşurarea lecturii am ordonat semnele potrivit alfabetului limbii române :

a	— a ; e, în *ian.* (*yan*) şi în *juan, quan, xuan* şi *yuan* (care se vor pronunţa „ţüen", „ţhüen", „süen" şi „üen")
b	— p
c	— ţh ; *ch* — tş
d	— t*
e	— e ; ă, final, după consoane şi înainte de n sau *ng*
f	— f
g	— c ; *ng* final pronunţă nazal, n^{g}
h	— h
i	— i ; î, după c, ch, r, s, sh, z, zh
j	— ţ (i)
k	— ch
l	— l
m	— m
n	— n ; n final se pronunţă nazal
o	— o ; u în *ong*
p	— ph
q	— ţhi
r	— j ; r final — r palatal
s	— s ; *sh* — ş
t	— th
u	— u ; ü după j, q, x, y
ü	— ü
w	— u
x	— s (i)
y	— i
z	— ţ ; *zh* — dj

---

*Face excepţie, în lucrarea noastră, termenul *Dao,* pe care îl transcriem „Tao" (la fel şi „Taoism", „Taoist" etc.)

INTRODUCERE

Poem filosofic neasemuit, supranumit „regele tuturor scripturilor", „Cartea despre Tao şi virtuţile sale" (*Dao de jing*) i-a îndemnat pe exegeţi, de-a lungul istoriei, să alcătuiască nenumărate interpretări, adesea unilaterale, căutând să circumscrie mesajul *Cărţii* unor discipline ca filosofia speculativă, politica, arta militară, ştiinţele naturii etc. Fructificarea deplină a mesajului *Cărţii* avusese însă loc de timpuriu, o dată cu apariţia comentariului sihastrului Heshang Gong*, scrierea sa marcând trecerea de la Taoismul filosofic la cel religios. Termenul Tao a fost şi este înţeles, în afara tradiţiei religioase, ca „spirit" sau „substanţă", „lege" etc. Din perspectiva Religiei Taoiste, *Tao* este socotit drept origine şi cauză imanentă a Universului.

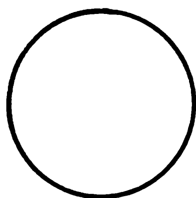
Cartea despre Tao şi virtuţile sale reprezintă scriptura de temelie a Religiei Taoiste iar *Tao* este obiectul principal al credinţei ; între adepţii statornici ai Taoismului, practica sistemului *qigong* însoţeşte lectura *Cărţii*, sub îndrumarea unui maestru. Lao zi însuşi (venerat ca Strămoş al Religiei

---

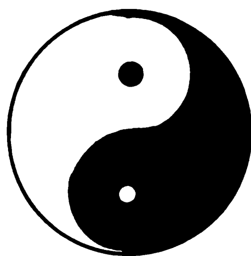
* Am selectat şi tradus cea mai mare parte a comentariului lui Heshang Gong (contemporan, potrivit legendei, cu împăratul Han Wen, la domnie între 179—157 î. Hr.) şi am alăturat textul tradus comentariului nostru la *Carte* ; am urmat, de asemenea, îndrumările lexicale care apar în comentariul lui Heshang Gong.

Taoiste) s-a desăvârşit prin practică şi a trăit printre oameni, potrivit tradiţiei, până la vârsta de 160 de ani.

În comentariul său, monahul Ren Farong* sintetizează mesajul *Cărţii,* oferind învăţăceilor instrumentul înţelegerii acestui mesaj. Astfel, Ren Farong expune cele patru noţiuni fundamentale — Tao, *de* („virtuţile lui Tao"), *ke dao* („ceea ce poate fi rostit") şi *xia de* („virtutea nedesăvârşită") — şi le identifică grafic : Tao şi *de* sunt reprezentate prin simbolul *wuji*

iar *ke dao* şi *xia de* sunt reprezentate prin simbolul *taiji* :

Lao zi spune în *Versetul XL* : „Fiinţele aflate sub Cer se zămislesc din fiinţă, iar fiinţa se zămisleşte din nefiinţă." Nefiinţa (*wu*) nu are formă sau înfăţişare, nu are sunet,

* Ren Farong, născut în anul 1936 în provincia Gansu, China, a dedicat zeci de ani cercetării Religiei Taoiste, prin studiu şi meditaţie. Sinteza sa (*Explicarea înţelesului «Dao de jing»*, 1991) constituie, împreună cu textul şi comentariul lui Heshang Gong, baza alcătuirii noastre.

culoare, gust sau miros, nu are început şi nici sfârşit, nu se află sus sau jos, înăuntru sau afară, nu cunoaşte „binele" sau „răul" — nefiinţa este vidul desăvârşit şi de aceea ea nu poate fi numită ; însă Lao zi, pentru a-şi face cunoscută învăţătura, o numeşte „Tao".

Prin urmare, simbolul *wuji* reprezintă nefiinţa (*wu*) pe care Lao zi o numeşte „Tao" ; Tao nu înseamnă inexistenţă, ci non-manifestare. Nefiinţa este armonia desăvârşită între suflurile *yin* şi *yang* ; ea este atotcuprinzătoare şi omnipotentă.

Potrivit învăţăturii Taoiste, cele zece însuşiri esenţiale ale lui Tao sunt : *vidul* (*xuwu*), *imanenţa* (*ziran*), *netulburarea* (*qingjing*), *non-acţiunea* (*wuwei*), *neîntinarea* (*chuncui*), *deplinătatea* (*supu*), *simplitatea* (*pingyi*), *pacea* (*tiandan*), *blândeţea şi moliciunea* (*rouruo*) şi *nelupta* (*bu zheng*). *Vidul* este starea structurală permanentă a lui Tao, totul purcede din vid şi se va reîntoarce la vid ; *vidul* este etern şi nemărginit. Tao lucrează prin sine, totul porneşte din sine şi se întoarce la sine, nimic nu se află în afara lui ; de aceea *imanenţa* este însuşirea lui Tao. *Netulburarea* (lit. „puritate şi nemişcare") este natura primordială a lui Tao ; puritatea corespunde Cerului iar nemişcarea corespunde Pământului ; cel care se desăvârşeşte întru Tao trebuie să urmeze pilda Cerului şi a Pământului, căci atunci când sufletul este netulburat iar trupul este nemişcat, omul devine una cu Tao. *Non-acţiunea* este lucrarea firească, în armonie cu rostul lăuntric al lucrurilor ; *non-acţiune* nu înseamnă lipsa acţiunii, pasivitate sau nihilism, ci acţiune desăvârşită, sortită izbânzii. Tao este mereu pur şi nepreschimbat ; de aceea *neîntinarea* şi *deplinătatea* sunt însuşirile lui Tao. Tao este simplu şi firesc, asemenea unui drum neted şi lat ; trecerea de la nefiinţă (*wu*) la fiinţă (*you*) şi zămislirea fiinţelor şi lucrurilor au loc în chip firesc şi simplu ; astfel, *simplitatea* este însuşirea lui Tao. *Pace* înseamnă lipsa dorinţelor, netulburare şi chibzuinţă. *Blândeţea şi moliciunea* reprezintă

folosul lui Tao ; sub Cer, ceea ce este moale şi slab învinge ceea ce este dur şi puternic. Tao nu luptă, ci îşi desăvârşeşte lucrarea fără a se împotrivi firii lucrurilor ; de aceea *nelupta* este însuşirea lui Tao. Când aceste însuşiri ale lui Tao sunt întrupate în om, ele poartă numele de *virtuţi ale lui Tao* (*de*).

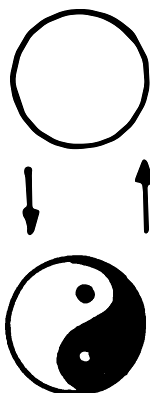
Cartea Schimbărilor spune : „O [parte] *yin* şi una *yang*, iată ce înseamnă Tao." Lao zi spune în *Versetul XLII* : „Cele zece mii de fiinţe şi lucruri* îl poartă în spinare pe *yin* şi îl îmbrăţişează pe *yang*." Tao este, prin urmare, unitatea şi armonia suflului—pereche *yin-yang* ; când Tao se divide, *yin* şi *yang* se ivesc ; când *yin* şi *yang* se reunesc, ele redevin Tao. Suflul (*qi*) rezultat din întâlnirea lui *yin* şi *yang* dă naştere „celor zece mii de fiinţe şi lucruri". Tao este nefiinţa (*wu*) şi este reprezentat prin simbolul *wuji* ; *yin* şi *yang* reprezintă fiinţa (*you*) şi sunt ilustrate prin simbolul *taiji*. *Yin* şi *yang* se atrag reciproc, zămislind succesiv fiinţele şi lucrurile ; toate fiinţele şi lucrurile aparţin lui *yin* sau lui *yang* şi conţin, fiecare în parte, *yin* şi *yang*. *Yin* ajuns la extremitate devine *yang* ; *yang* ajuns la extremitate devine *yin* ; *yin* nu poate exista fără *yang* şi nici *yang* nu poate exista fără *yin*. *Yang* este dinamic, iar *yin* este static ; *yang* este dur, iar *yin* este moale ; *yang* este cald, iar *yin* este rece ; *yang* înseamnă naştere, iar *yin* înseamnă moarte. *Yin* şi *yang* dau formă şi înfăţişare, dau culoare şi sunet, dau gust şi miros. *Yin* şi *yang* dau viaţă şi aduc moarte „celor zece mii de fiinţe şi lucruri". Prin urmare, fiinţele şi lucrurile sunt guvernate de cele două sufluri *yin* şi *yang*, fiind supuse naşterii şi morţii, creşterii şi descreşterii. Iată de ce Lao zi le numeşte *ke dao* („ceea ce poate fi rostit"). Numai Tao este etern şi nemărginit, unic şi indistinct, aşa cum sugerează simbolul *wuji*.

---

* *wanwu* ; vezi *Versetul I*.

Virtutea desăvârşită (*shang de*) este Tao întrupat în om ; *virtutea nedesăvârşită* (*xia de*) este manifestarea în om a *ceea ce poate fi rostit* (*ke dao*). *Virtutea desăvârşită* nu se naşte şi nu piere, nu are formă şi nici înfăţişare, nu are acţiune şi nu tinde către acţiune ; *virtutea nedesăvârşită* se naşte şi piere, are formă şi înfăţişare, are acţiune şi tinde către acţiune.

Nefiinţa (*wu*) este reprezentată prin simbolul *wuji* iar fiinţa (*you*) este reprezentată prin *taiji* ; *taiji* se naşte din *wuji* şi se reîntoarce la *wuji* :

Wuji este rădăcina, iar *taiji* este partea vizibilă şi trecătoare ; *wuji* este „mama", iar *taiji* este „fiul" ; *wuji* este izvorul, iar *taiji* este albia ; *wuji* este întregul, iar *taiji* este partea ; *wuji* este neschimbat, iar *taiji* este supus schimbării. *Wuji* urmează sensul firesc şi naşte *taiji*, *taiji* porneşte în sens contrar, întorcându-se la *wuji* ; *wuji* iese din repaus, născându-l pe *taiji* ; *taiji* reintră în repaus, întorcându-se la *wuji*. *Wuji* este rădăcina unică, iar *taiji* reprezintă infinitatea de fiinţe şi lucruri care se nasc din rădăcina unică şi se reîntorc la ea. Relaţia dintre *wuji* şi *taiji* este reprezentată în plan vertical (asemenea relaţiei mamă-fiu), iar relaţia dintre *yin* şi *yang* din interiorul simbolului *taiji* este reprezentată în plan orizontal (asemenea relaţiei bărbat-femeie).

Oamenii trebuie să urmeze pilda Omului Sfânt, căutând fără încetare să-şi regăsească natura primordială, reîntorcându-se la Tao. Oamenii vor înceta să rătăcească numai atunci când se vor reîntoarce la Tao. Omul Sfânt (*shengren*) este întruchiparea lui Tao, este omul desăvârşit, blând şi smerit, care lucrează potrivit firii lucrurilor. Tao se dobândeşte numai prin blândeţe şi smerenie, prin cumpătare şi chibzuinţă ; cel potrivnic acestor virtuţi va pieri. Acesta e miezul învăţăturii pe care Lao zi o face cunoscută semenilor prin mijlocirea *Cărţii*.

LAO ZI

Cartea despre Tao şi virtuţile sale

Versetul I

[Cuvântul] „Tao"[1] poate fi rostit, [însă acesta] nu este Tao cel veşnic[2]. Numele [său][3] poate fi numit, [însă acesta] nu este numele veşnic[4].

Ceea ce nu are nume este începutul Cerului şi al Pământului ; ceea ce are nume este obârşia „celor zece mii de fiinţe şi lucruri"*[5].

[De aceea], cel ce nu are niciodată dorinţe, îi va cuprinde taina, iar cel mereu împovărat de dorinţe îi va zări hotarul [numai][6].

Aceste două lucruri au apărut dimpreună, însă au numiri ce se deosebesc — le voi numi laolaltă „adânci"[7]. Mai adânci decât adâncul [însuşi] : poarta către noianul de taine[8].

Note

[1] *Scriptura Liniştii* spune : „Desăvârşitul Tao nu are formă : [el] s-a întrupat în Cer şi în Pământ ; desăvârşitul Tao este nepărtinitor : [el] pune în mişcare Soarele şi Luna [deopotrivă] ; desăvârşitul Tao nu are nume : [el] hrăneşte 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri'. Eu nu-i cunosc numele — mă străduiesc să-l numesc şi îi spun Tao". Lao zi spune în

---

* *wanwu*, „cele zece mii de fiinţe şi lucruri", reprezintă totalitatea fiinţelor şi lucrurilor din Cosmos ; uneori, termenul desemnează numai fiinţele vii sau exclusiv fiinţele umane.

Versetul XXV : „Există o materie alcătuită nedesluşit, vieţuind dinaintea Cerului şi a Pământului. [Ea] nu poate fi auzită şi nu are formă, este de sine-stătătoare şi neschimbată ; [ea] curge pretutindeni fără a osteni. Poate că este 'mama' Pământului ; eu nu-i cunosc numele — o voi numi 'Tao'." Ceea ce Lao zi a numit în mod convenţional „Tao" reprezintă unitatea indistinctă, nediferenţiată, originea Universului, începutul Cerului şi al Pământului, rădăcina „celor zece mii de fiinţe şi lucruri". „Tao" nu are formă şi înfăţişare, nu are culoare sau miros ; „Tao" este omniprezent şi conţine în sine totul, nu creşte şi nici nu descreşte, fiind etern. Aceste atribute ale lui Tao (ubicuitate, veşnicie) fac imposibilă orice suprapunere de ordin lingvistic cu accepţiile unilaterale acordate cuvântului „Tao" în unele opere literare şi filosofice, e.g. „drum, cale" (*Cartea poemelor, Shi jing* ; dicţionarul *Shuo wen jie zi*), „metodă, artă" (*Analectele lui Confucius*), „regulă, raţiune a lucrurilor" (*Cartea Schimbărilor, Yi jing* ; *Zhuang zi*) ş.a. Feng Youlan* consideră că „Tao" exprimat de Lao zi constituie principiul, cauza naşterii Cerului, Pământului şi a „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", enumerând unele dintre caracteristicile lui Tao : anterioritate, ciclicitate, veşnicie (*Versetul XXV*), omniprezenţă (*Versetul XXXIV*), lipsa unei voinţe transcendente, identificarea cu natura însăşi (*Versetul XXV*).

2 După scindarea Haosului iniţial, *yin* şi *yang* se vor separa, Cerul şi Pământul fixându-şi poziţia — această fază a Creaţiei este reprezentată prin simbolul *Tai ji* ; pe Cer apar Soarele, Luna, stelele, norii etc. iar pe Pământ sunt stabilite punctele cardinale, apar munţii, râurile, mările etc. ; între Cer şi Pământ se nasc vieţuitoarele şi plantele. Toate aceste fiinţe şi lucruri înzestrate cu formă şi înfăţişare vor cunoaşte creşterea şi descreşterea, neputând exista veşnic — ele aparţin lui „[Tao care] poate fi numit" ; supuse mereu schimbării, „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" nu-l vor desemna pe Tao cel veşnic. Heshang Gong spune : „Tao cel veşnic se află în cultivarea spiritului prin non-acţiune (...)".

3 „Numele" indică numirea lui Tao încă nediferenţiat, lipsit de formă sau de înfăţişare.

4 Tao începe să se manifeste, dând naştere „celor zece mii de fiinţe şi lucruri". Pentru a putea fi deosebite, fiecare dintre ele capătă nume; întrucât fiinţele şi lucrurile reprezentate prin nume sunt supuse naşterii şi dispariţiei, numele vor avea şi ele, inevitabil, acelaşi destin. Prin urmare, „ceea ce poate fi numit" (i.e. infinitatea de fiinţe şi

* *Istoria filosofiei chineze*, pp. 218—223.

lucruri) nu reprezintă numele veşnic. Heshang Gong arată : „Numele veşnic este plăpând ca un copil care încă nu a început să vorbească, (...) ; perla strălucitoare se află înlăuntrul scoicii iar jadul minunat înlăuntrul pietrei — deşi înlăuntru se afla strălucire, partea dinafară este aidoma neştiinţei."

[5] „Ceea ce nu are nume" — Tao unic şi nediferenţiat, lipsit de formă sau de înfăţişare. Neavând nici formă şi nici înfăţişare, Tao nu poate fi desemnat printr-un nume. Tao este nemanifestat, anterior Cerului şi Pământului, astfel este numit „începutul Cerului şi al Pământului". „Ceea ce are nume" — Cerul şi Pământul, primele lucruri înzestrate cu formă şi cu înfăţişare, iar numele lor sunt, implicit, cele dintâi nume existente. „Cele zece mii de fiinţe şi lucruri" sunt născute din Cer şi din Pământ, astfel acestea din urmă sunt numite „obârşia celor zece mii de fiinţe şi lucruri". Heshang Gong : „'Ceea ce nu are nume' se numeşte 'Tao'. Tao nu este înzestrat cu formă, prin urmare [el] nu poate fi numit ; 'ceea ce are nume' denumeşte [laolaltă] Cerul şi Pământul ; [ele] sunt înzestrate cu formă (...). Obârşia 'celor zece mii de fiinţe şi lucruri' este Cerul laolaltă cu Pământul ; [ele] cuprind înlăuntru *qi**, născând 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri'."

[6] Lipsa dorinţelor reprezintă starea primordială, dinaintea Creaţiei, puritatea şi liniştea desăvârşite. După ce Creaţia a fost săvârşită, dorinţele vor apărea, stimulate de percepţiile senzoriale. Însă ceea ce ochiul şi urechea pot percepe nu constituie cunoaşterea exhaustivă, ci numai aspectul exterior, brut, al materiei. Heshang Gong : „Dacă oamenii pot fi fără încetarea lipsiţi de dorinţe, ei vor putea zări atunci zăvorul către Tao. Zăvorul este Unul."

[7] Primul dintre cele două este starea primordială de puritate şi linişte ; al doilea lucru înfăţişează dorinţele dobândite în urma Creaţiei. Cu toate că numele celor două este diferit, ambele sunt născute din unitatea nediferenţiată anterioară Creaţiei. Heshang Gong : „Cele două [lucruri] se numesc 'cel stăpânit de dorinţe' şi 'cel lipsit de dorinţe'. Cel numit 'fără dorinţe' va trăi veşnic ; cel numit 'stăpânit de dorinţe' îşi va pierde viaţa. Cel 'adânc' este Cerul. [Lao zi] spune că atât cel stăpânit de dorinţe cât şi cel fără dorinţe capătă deopotrivă *qi*, de la Cer."

[8] „Adânc" se numeşte ceea ce nu are formă sau înfăţişare şi este nemărginit. Ceea ce este mai subtil decât subtilitatea desăvârşită, mai profund decât perfecta profunzime, imposibil de evaluat, se numeşte

---

*Pentru noţiunea de „suflu", vezi *Versetul* X.

„*mai* adânc". Înăuntrul a ceea ce este „adânc" se găseşte cheia Creaţiei, taina „celor zece mii de transformări"*. Fiecare dintre fiinţe şi lucruri îşi are originea aici. Prin urmare, „adâncul" semnifică „poarta către noianul de taine". Heshang Gong : „Dacă îţi părăseşti pasiunile şi îţi alungi dorinţele, păzindu-ţi pacea inimii, aceasta se va numi 'a afla poarta către taina lui Tao'."

---

*Numeralul „zece mii" sugerează, în genere, infinitatea, în vreme ce numeralul „unu" indică unitatea, ansamblul.

Versetul II

Pe Pământ toţi ştiu că frumosul este frumos, astfel devine [el] urât ! Toţi ştiu că bunul este bun : iată cum devine [el] potrivnicul [său] ![1]

Prin urmare, fiinţa şi nefiinţa se nasc una pe cealaltă, ceea ce este anevoios şi ceea ce este lesnicios se alcătuiesc reciproc, ceea ce este lung şi ceea ce este scurt se desluşesc unul prin celălalt, ceea ce este sus şi ceea ce este jos se sprijină unul pe celălalt, sunetele creează laolaltă muzica iar ceea ce se găseşte înainte şi ceea ce se află înapoi îşi fac loc unul altuia.[2]

De aceea Omul sfânt înfăptuieşte lucrările ce aparţin non-acţiunii şi făureşte învăţătură dată fără vorbe. „Cele zece mii de fiinţe şi lucruri" propăşesc iar [el] nu se pune în calea lor ; [le] naşte, însă nu caută să [le] stăpânească ; [le] creează, însă nu atârnă [de ele] ; îşi desăvârşeşte lucrarea, [însă] nu [o] ia în stăpânire : numai şi numai pentru că nu o ia în stăpânire, [meritul său] rămâne [cu el].[3]

Note

[1] Toate lucrurile sunt împărţite, după înfăţişarea lor, în „bune" sau „rele", „frumoase" sau „urâte", „adevărate" sau „false", constituite într-o infinitate de perechi antagonice. Cu toate acestea, fiecare dintre lucruri posedă un caracter binar şi inconstant. Lucrurile bune pot

lucruri posedă un caracter binar şi inconstant. Lucrurile bune pot deveni „rele" iar cele „frumoase" pot provoca efectul potrivnic. „Cele zece mii de fiinţe şi lucruri" se găsesc într-o curgere continuă şi sunt supuse schimbării — aceasta este necesitatea lui Tao. Heshang Gong : „Lăudându-ţi propria frumuseţe şi scoţând[-o] la iveală, ..., primejdia de a pieri se va ivi ; [când] titlurile şi faima apar, oamenii se vor lupta [pentru ele]."

2 Tao are un caracter ciclic : nefiinţa naşte „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" iar „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" se vor dispersa, reîntorcându-se la nefiinţă. Fiinţa se naşte aşadar din nefiinţă şi după ce va fi parcurs un ciclu complet se va reîntoarce la nefiinţă. Pentru a guverna bine o ţară şi a o face să propăşească, trebuie ca, aflându-te către sfârşitul lucrării tale, să fii la fel de precaut ca la început, neocolind poverile şi asprimile. Astfel, ceea ce este anevoios va deveni lesne de înfăptuit. Dacă urmăreşti numai izbânda, norocul efemer, fără a fi pregătit să întâmpini asprimile, ceea ce este lesne de înfăptuit devine anevoios. Obiectele lungi şi cele scurte sunt socotite ca atare numai când sunt comparate. Neexistând ceea ce numim „lung", nu poate exista nici ceea ce se numeşte „scurt" ; dacă ceea ce numim „scurt" nu există, nici ceea ce se numeşte „lung" nu poate exista. Obiectele înalte au drept temelie ceea ce este lipsit de valoare. Prin urmare, neexistând „jos", nu poate exista nici „sus" ; dacă nu există ceea ce numim „scund", nici ceea ce se numeşte „înalt" nu poate exista.

3 Omul Sfânt este întruchiparea lui Tao ; el înţelege rostul Cerului, Pământului şi al „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", lasă Natura să se dezvolte liber, este netulburat în faţa emoţiilor lumeşti şi înfăptuieşte lucrurile prin *non-acţiune*. Omul Sfânt se poartă cu blândeţe, căutând să se îndrepte pe sine şi învăţându-i astfel pe oameni, fără a rosti cuvinte, să trăiască în simplitate şi curăţenie. Tao naşte „cele zece mii de fiinţe şi lucruri", fără a le îndepărta şi fără a căuta să pună stăpânire pe ele ; Tao îşi duce la bun sfârşit lucrarea fără a deveni trufaş în urma izbânzii sale ; Tao nu cere să fie răsplătit pentru lucrarea sa şi astfel meritele sale rămân neuitate. Heshang Gong : „Omul Sfânt cârmuieşte [ţara] prin mijlocirea lui Tao şi se foloseşte pe sine [drept pildă] pentru a-i învăţa [pe oameni]. [Fiinţele şi lucrurile] se mişcă fiecare de la sine iar [Omul Sfânt] nu le îndepărtează şi nici nu se pune în calea lor ; *qi*-ul primordial naşte 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri', însă nu caută să le stăpânească. Pentru ceea ce înfăptuieşte, Tao nu aşteaptă să fie răsplătit. [Când] lucrările sale au fost desăvârşite, [Omul Sfânt] se retrage : [el] nu caută să ocupe un loc [al

măririi şi cinstei]. „Non-acţiunea* este însuşirea lui Tao : spontaneitate, naturaleţe, firesc, prin respectarea legilor intrinseci ale lucrurilor. Tao este întruchipat de blândeţe şi chibzuinţă : el nu cunoaşte părtinirea, graba, ostentaţia etc. „Non-acţiune" nu înseamnă lipsa completă a acţiunii, pasivitate sau pesimism, ci acţiune desăvârşită, sortită izbânzii.

**wuwei*, una din însuşirile esenţiale ale lui Tao. Vezi Ren Farong, *Explicarea înţelesului Cărţii*, pp. 183–189.

Versetul III

[Dacă] nu-i vom mai venera pe cei vrednici şi virtuoşi, îi vom face pe oameni să nu [mai] lupte [pentru mărire][1].

[Dacă] nu vom [mai] preţui obiectele greu de căpătat, îi vom face pe oameni să nu se [mai] dedea tâlhăriei ; [dacă] nu vom lăsa vederii [obiecte la care] se poate râvni, vom face ca sufletele oamenilor să nu [mai] fie tulburate[2].

Prin urmare, [iată cum] va cârmui Omul Sfânt : va seca inimile şi va umple pântecele ; va domoli poftele şi va întări oasele ; va face mereu ca oamenii să nu aibă ştiinţă şi să nu aibă pofte ; îi va face pe cei învăţaţi să nu se încumete a făptui[3].

Slujeşte-te de non-acţiune şi astfel nu va mai fi nimic nerânduit cum se cuvine[4].

Note

[1] *Zhuang zi* spune : „La Curte socoteşti [oamenii] după înălţimea rangului [lor] ; când oferi sacrificii în Templul Strămoşilor, îi slujeşti [pe strămoşi] după însemnătatea [lor] ; în vecinătate se cuvine să îi numeşti [pe oameni] potrivit vârstei ; când întreprinzi vreo lucrare, atunci îi vei stima numai pe cei vrednici. Aceasta este rânduiala firească, nu făptuire voită." Preamărirea voită îi va face pe oameni să lupte pentru faimă şi câştig, nesocotind realitatea, orbiţi de înfăţişarea exterioară a lucrurilor. Heshang Gong : „'a nu-i venera pe

cei vrednici şi virtuoşi' înseamnă a nu-i preţui [pe oameni] judecând după salariile lor şi a nu-i stima potrivit poziţiei lor. Nu lupta pentru renumele de cărturar : întoarce-te la firesc."

[2] Aurul, jadul, perlele şi pietrele preţioase sunt, prin natura lor, demne de a fi preţuite. Când acestea sunt preţuite însă pentru valoarea lor subiectivă, în mod artificial şi exagerat, oamenii se vor deda hoţiei şi tâlhăriei. Fardul şi etalarea farmecelor vor tulbura sufletele oamenilor, stârnindu-i şi îndemnându-i la purtări necugetate. Prin urmare, cei care rânduiesc treburile ţării, dacă îşi arată slava şi belşugul, vor tulbura sufletele supuşilor. Oamenii de rând vor râvni şi ei la slava şi belşugul căpeteniilor, împingând ţara către haos şi război. Heshang Gong : „Aurul să fie lepădat în pustietatea munţilor iar perlele şi jadul să fie zvârlite în hăuri. [Când] Suveranul devine pur şi netulburat, printre supuşi nu se găseşte lăcomie. [Unde] nu există lucruri necurate şi necuviincioase nici [sufletele oamenilor] nu vor fi tulburate."

[3] Omul Sfânt este senin şi sincer, netulburat şi binevoitor ; spiritul îi este concentrat iar *qi*-ul adunat la un loc, fiind astfel ferit de boli şi de neajunsuri. Dacă îi vom face pe oameni să-şi păzească natura primordială, pură, noţiunile de „bine" sau „rău", „însemnătate" sau „umilinţă", „ştiinţă" sau „neştiinţă" vor pieri, înlesnind apropierea de Tao. Toate aceste clasificări în perechi antagonice sunt menite să creeze confuzie, făcând imposibilă cunoaşterea lui Tao. Heshang Gong : [Lao zi] spune că pentru Omul Sfânt cârmuirea ţării şi desăvârşirea trupului sunt una. Îndepărtează poftele şi [astfel] tulburarea şi neajunsurile vor fi alungate. Fii blând şi umil şi nu căuta să te afli la putere. Precupeţeşte-ţi sământa şi ai grijă ca măduva să-ţi fie întreagă şi oasele zdravene. Întoarce-te la simplitate şi păzeşte-ţi puritatea."

[4] Natura lui Tao este nefiinţa, unitatea nediferenţiată, nemanifestată, lipsită de formă şi de înfăţişare, lipsită de sunet şi de culoare. Nefiinţa nu este nici *yin*, nici *yang*, ea nu cunoaşte noţiunile de „bun" sau „rău", „superior" sau „inferior". Cu toate acestea, „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" sunt născute din nefiinţă şi îşi găsesc sprijin în ea. Prin urmare, natura lui Tao este *non-acţiunea* şi *nelupta*, fără a rămâne însă vreun lucru nedesăvârşit. Dacă omul urmează pilda lui Tao, făcând ca natura sa individuală să se reîmbine cu Tao, ajungând la spontaneitate, altruism, lipsa dorinţelor şi nepărtinire, el va deveni întruchiparea lui Tao. Pentru Omul Sfânt (întruchiparea lui Tao), desăvârşirea trupului şi cârmuirea ţării nu se deosebesc cu nimic, înfăptuirea lor necesitând numai armonizarea cu Tao, prin non-acţiune.

Astfel trupul va fi ferit de boli iar în ţară nimic nu va fi nerânduit cum se cuvine. *Nelupta* (*bu zheng*), la fel ca non-acţiunea (*wuwei*), reprezintă una din însuşirile fundamentale ale lui Tao. Tao nu luptă : el cuprinde *totul,* iar apariţia şi dispariţia acestui tot nu constituie rezultatul vreunei lupte, ci evoluţia firească. Dacă omul izbuteşte să cultive în sine această însuşire a lui Tao, el se va uni cu Tao şi astfel va avea în sine *totul.*

Versetul IV

Tao este vid, şi totuşi [noi] ne slujim de el ; [el] pare neîncetat că este gol[1].

O, genune ! [El] pare să fie strămoşul „celor zece mii de fiinţe şi lucruri"[2].

Toceşte-ţi ascuţişul şi pune capăt neorânduielii, ascunde-ţi strălucirea şi fii asemeni colbului[3].

O, limpezime de cleştar ! [El] pare a vieţui veşnic. Eu nu ştiu al cui urmaş [el] este : pare un strămoş [chiar], al Împăratului Ceresc[4].

Note

[1] Tao, deşi este lipsit de formă şi de înfăţişare, el este omniprezent şi conţine în sine totul, natura sa este deplină iar folosul său inepuizabil. Heshang Gong : „Tao îşi ascunde renumele (...). Tao este modest şi umil, nu plin de sine."

[2] Tao este adânc şi nemărginit ; imposibil de evaluat. El poate fi perceput, însă percepţia lui este greu de menţinut. „Cele zece mii de fiinţe şi lucruri", palpabile şi vizibile, îşi au toate obârşia în Tao, prin urmare el este numit „strămoş" al fiinţelor şi lucrurilor. Heshang Gong : „Tao este adânc, de neştuit ; [el] pare a fi strămoşul celor zece mii de fiinţe şi lucruri."

[3] Nu îţi scoate la iveală iscusinţa, ci încearcă să te asemui cu o sferă perfectă. Nu există fiinţă sau lucru lipsite de opusul lor iar în Univers nu se află vreun loc unde să nu existe contradicţie şi neorânduială. Astfel, Tao este asemenea unui balsam — el caută să alunge

neînţelegerile şi să împace, aducând armonie şi unitate. Tao posedă strălucire, însă o păstrează în sine. Natura lui Tao este sinceră şi deschisă : în locurile pătrate, el ia forma pătrată ; în locurile rotunde, capătă formă rotundă. El, deşi pare mereu depărtat de toate, se află neîncetat în mijlocul fiinţelor şi lucrurilor. Heshang Gong : „Oamenii caută să fie iscusiţi, pentru a căpăta faima de cărturari. Trebuie ca trăind prin non-acţiunea lui Tao, să dezlegi [neînţelegerile]. Chiar înzestrat cu o înţelepciune neasemuită, se cuvine să pătrunzi [rostul] neştiinţei (...). Fii neîncetat ţărână şi colb, laolaltă cu oamenii de rând, nu te socoti deosebit de ceilalţi."

[4] Tao nu are început şi nici sfârşit, nu are formă sau înfăţişare — el nu se află într-un loc anumit, statornicit, ci *peste tot*, în toate ungherele Universului. Deşi este greu de perceput, Tao este temelia fiinţelor şi lucrurilor, vieţuind în chip natural, de-sine-stătător. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că trebuie să fii limpede precum cleştarul şi netulburat, astfel vei putea vieţui veşnic. Tao vieţuieşte prin sine însuşi, dinaintea Împăratului Ceresc. Tao există prin urmare dinaintea Cerului şi Pământului. Cei care până astăzi vieţuiesc, întrucât pot fi netulburaţi şi limpezi precum cleştarul, nu istovesc şi nu deznădăjduiesc, căutând să-i înveţe pe oameni să-şi desăvârşească trupul şi sufletul, urmând pilda lui Tao."

Versetul V

Cerul şi Pământul nu cunosc „omenia" : [ele] se poartă cu „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" la fel cum s-ar purta cu nişte „câini de paie" ; Omul Sfânt nu cunoaşte „omenia" : [el] se poartă cu oamenii la fel cum s-ar purta cu nişte câini de paie"[1].

Întinderea dintre Cer şi Pământ se aseamănă, negreşit, cu foalele fierarului : este goală, şi totuşi nesecată ! Cu cât se mişcă, cu-atât suflă mai mult [aer]. Vorba multă împuţinează viaţa : a păstra înlăuntru [vidul] este mai presus[2].

Note

[1] Cuvântul „omenie" are aici înţelesul de „bunătate precugetată, părtinire". Adevărata omenie este însă neintenţionată şi neostentativă. Câinii împletiţi din paie erau folosiţi în vechime în timpul sacrificiilor, iar atitudinea oamenilor faţă de aceştia era neutră, neimplicată. Prin urmare, Cerul şi Pământul nu au „omenie" : ele îngăduie „celor zece mii de fiinţe şi lucruri" să se nască, să se dezvolte şi să se stingă de la sine. *Scriptura Armoniei* spune : „Cerul zămisleşte, Cerul nimiceşte — iată rostul lui Tao". Cerul naşte fiinţele şi lucrurile, însă nu din iubire pentru acestea ; tot Cerul le distruge, însă nu pentru că le urăşte. Fiinţele şi lucrurile se nasc şi pier, urmând legile Naturii. Tao se află într-o curgere neîncetată : cele patru anotimpuri se succed, iar *yin* şi *yang* cresc şi descresc, pe rând. O dată cu sosirea primăverii, *yang* creşte, iar *yin* descreşte. Vegetaţia se dezvoltă, iar fructele se coc. O dată cu venirea toamnei, *yang* începe să descrească, iar *yin* sporeşte.

Vegetaţia se usucă, iar fructele sunt culese. Totul are loc potrivit legilor Naturii, nimic nu este subjugat vreunei voinţe arbitrare. Omul Sfânt urmează pilda Cerului şi a Pământului, cârmuind ţara şi rânduind oamenii fără părtinire. Dacă omul este altruist şi blând, modest şi nepărtinitor, el va căpăta preţuirea oamenilor ; dacă omul este trufaş şi nestăpânit, el va fi dispreţuit şi îndepărtat dintre oameni. Prin urmare, Omul Sfânt este sincer şi nepărtinitor, înfăptuind lucrarea lui Tao. Purtarea sa este neschimbată, atât în faţa Suveranului şi miniştrilor, cât şi dinaintea celor mulţi. Heshang Gong : „Cerul lucrează şi Pământul preschimbă [fiinţele şi lucrurile], fără a se mijloci de 'omenie' şi 'bunătate' : [ele] îngăduie Naturii [să se împlinească]. Cerul şi Pământul zămislesc 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' iar [dintre acestea] omul este cel mai însemnat. Cerul şi Pământul se poartă cu acesta la fel cum s-ar purta cu câinii şi dobitoacele împletite din paie. [Ele] nu [îl] socotesc însemnat nădăjduind că vor fi răsplătite [pentru aceasta]. Omul Sfânt îi iubeşte şi îi hrăneşte pe cei mulţi, fără a se mijloci de 'omenie' şi 'bunătate', [ci] urmând pilda Cerului şi a Pământului şi înfăptuind firescul."

2 *Zhuang zi* spune : „Cerul este un *lai**, Pământul este un *lai*, omul este un *lai*. Foalele fierarului şi *lai*-ul, întrucât sunt goale pe dinăuntru, ascund înlăuntrul lor folosul tainic al Naturii ; [aerul] mişcându-se, sunetul este zămislit ; [aerul] încetând să se mişte, sunetul va înceta [şi el]." Când aerul se mişcă, el poate naşte melodii nesfârşite ; când aerul este nemişcat, nu există nici sunet, nici suflare. Această din urmă împrejurare semnifică starea de nemişcare, de *nefiinţă*. Spaţiul gol dintre Cer şi Pământ este asemenea foalelor fierarului şi instrumentelor de suflat : când există nemişcare, nu există viaţă, iar din mişcare sunt zămislite „cele zece mii de fiinţe şi lucruri". Numai când foalele fierarului sunt goale, atunci vor putea sufla fără încetare. Prin urmare, menirea noastră este să ajungem la vidul lăuntric şi să rămânem netulburaţi şi scumpi la vorbă. Cunoscând vidul lăuntric şi potenţele sale, vom pătrunde astfel taina Creaţiei. Heshang Gong : „[Dacă] omul îşi poate alunga dorinţele trupeşti şi domoli poftele, limpezindu-şi cele cinci organe, atunci sfinţii vor sălăşlui în ele. [Lao zi] spune că vidul este nesecat (...). Mişcarea îndelungă vatămă spiritul, iar vorba multă dăunează trupului. Vorbele rostite aduc, negreşit, amar şi nenorociri. [Nimic] nu este mai presus de (...) a-ţi hrăni spiritul, a-ţi precupeţi sămânţa şi a fi scump la vorbă."

---

* Instrument de suflat din vechime.

Versetul VI

Însuşirea văii[1] este nemurirea — aceasta se numeşte „nefiinţă" şi „fiinţă". Poarta către „nefiinţă" şi „fiinţă" se numeşte „obârşia Cerului şi a Pământului". Neîntreruptă, [ea] dă semne că vieţuieşte ; mă slujesc de ea fără ca [ea] să ostenească.

Note

[1]„Valea" (*gu*) semnifică vidul, golul. „Însuşirea" (lit. : *shen*, „spirit") văii (vidului) înfăţişează mecanismul tainic al tuturor transformărilor. Spaţiul cosmic reprezintă „trupul", structura vidului, mecanismul tainic al tuturor transformărilor. El nu are început sau sfârşit, prin urmare însuşirea sa primordială este „nemurirea". „Nefiinţa" (lit. : *xuan*, „întunecat, greu de aflat") reprezintă starea de unitate nediferenţiată, ilustrată prin simbolul *wuji* ; „fiinţa" (lit. : *pin*, „femelă") este ilustrată prin simbolul *taiji*, faza Creaţiei în care Cerul, Pământul şi „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" capătă viaţă. Când *wuji* îşi pierde starea de nemişcare, el se transformă în *taiji* ; când *taiji* dobândeşte nemişcarea, el redevine *wuji*. În *taiji* sunt cuprinse cele două sufluri *yin* şi *yang* ; din împreunarea celor două sufluri se zămislesc „cele zece mii de fiinţe şi lucruri". Vidul („valea") vieţuieşte dintotdeauna, neîntrerupt, prin sine însuşi, de aceea el va fi veşnic neostenit. Succesiunea perpetuă nefiinţă/fiinţă (*wuji*/*taiji*) constituie sursa esenţială a Cerului, Pământului şi a „celor zece mii de fiinţe şi lucruri" — pivotul Creaţiei. Nu există fiinţă sau lucru care să nu fi purces de aici. Prin urmare, vidul desăvârşit ascunde în sine pivotul nesecat al naşterilor. Vidul nu va pieri niciodată : el este „mama" Cerului, Pământului şi a tuturor fiinţelor şi lucrurilor din Univers. El

nu are formă şi nici înfăţişare, dar folosul său tainic este inepuizabil. Heshang Gong : „*Gu** înseamnă a hrăni. [Dacă] omul poate să-şi cultive spiritul, atunci [el] nu va mai muri. Am numit 'spirit' duhurile celor cinci organe** (...). [Când] cele cinci organe sunt secătuite sau vătămate, atunci cele cinci duhuri [le] vor părăsi. *Xuan* este Cerul : la om este înfăţişat de nas ; *pin* este Pământul : la om este înfăţişat de gură. Cerul hrăneşte omul prin mijlocirea celor cinci sufluri*** : prin nas, [ele] pătrund în inimă ; cele cinci sufluri sunt limpezi — se numesc sămânţă, spirit, auz, vedere şi sunet. Duhul lor se numeşte *hun***** ; *hun* este de parte bărbătească. Ele intră şi ies prin nas, făcând legătura cu Cerul, astfel nasul este numit *xuan*. Pământul hrăneşte omul prin mijlocirea celor cinci gusturi***** : prin gură, [ele] pătrund în pântece ; cele cinci înfăţişări [ale gusturilor] sunt tulburi — se numesc formă, oase şi muşchi, sânge şi vene. Duhul lor se numeşte *po* ; *po* este Cerul şi este de parte femeiască. Ele intră şi ies prin gură, făcând cu Pământul, astfel gura este numită *pin*. Obârşie înseamnă 'început' [Lao zi] spune că 'poarta' nasului şi a gurii este prin urmare deschizătura prin care se face legătura cu Cerul şi Pământul, locul prin care *qi*-ul intră şi iese (...). [Când] te slujeşti de *qi*******, să fii mereu netulburat ; nu trebuie să fii grăbit (...)."

---

* Am preluat, în traducerea textului original, accepţia dată şi de Ren Farong cuvântului *gu*. În comentariul lui Heshang Gong însă, *gu* are sensul de „a hrăni, a cultiva, a desăvârşi" (verb). Obiectul direct al verbului este *shen*, „spirit". De asemenea, *xuan* şi *pin* capătă alte conotaţii în comentariul lui Heshang Gong.

** Ficatul, plămânii, inima, rinichii şi splina.

*** *wu qi*.

**** Pentru *hun* şi *po*, vezi *Versetul X*.

***** *wuwei*.

****** Aici este vorba de practicile respiratorii (*qigong*).

Versetul VII

Cerul şi Pământul vor vieţui îndelung. De ce Pământul şi Cerul pot vieţui îndelung ? Fiindcă ele nu vieţuiesc pentru ele însele, iată de ce pot vieţui îndelung[1].

Prin urmare, Omul Sfânt se pune pe sine la urmă, şi totuşi el se află înainte ; nu se precupeţeşte pe sine, şi totuşi rămâne în viaţă. Nu se întâmplă aşa oare [tocmai] din pricină că el se dăruieşte pe sine ?! Iată de ce îi stă în putinţă să se împlinească pe sine[2].

Note

[1] Cerul şi Pământul vieţuiesc în chip firesc urmând ciclurile Naturii. Ele zămislesc fiinţele, le hrănesc şi le apără, fără a căuta să fie răsplătite. Nimic din ceea ce înfăptuiesc nu este pentru ele însele. Cerul şi Pământul pot vieţui timp îndelungat fără ca ele să se îngrijească de acest lucru. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că Cerul şi Pământul vieţuiesc îndelung pentru a da o pildă, învăţându-i pe oameni. De ce numai Cerul şi Pământul pot vieţui vreme îndelungată ? Fiindcă ele sunt netulburate, slujind [fiinţele] fără a căuta să fie răsplătite cu proslăvire ; [ele] nu sunt asemenea oamenilor (...). Întrucât ele nu râvnesc la viaţă [îndelungată], [Cerul şi Pământul] pot vieţui îndelung, la nesfârşit.

[2] Omul Sfânt urmează pilda Cerului şi a Pământului. Prin urmare, el nu luptă pentru a trăi îndelung, rânduieşte lucrurile cu blândeţe şi modestie, se pune pe sine în urma oamenilor, însă aceştia îl împing înaintea lor. Omul Sfânt nu îşi precupeţeşte viaţa, purtându-şi de grijă

peste măsură, ci se dăruieşte trup şi suflet fiinţelor, fără a se teme pentru viaţa lui. Astfel, Omul Sfânt capătă preţuirea şi oblăduirea fiinţelor. Heshang Gong : „Întâi oamenii şi apoi tu însuţi. Fii zgârcit cu tine şi generos cu ceilalţi. Oamenii îl iubesc [pe Omul Sfânt] ca pe [propriii] părinţi iar sfinţii îl apără ca pe un prunc — iată cum vieţuieşte el veşnic. Dragostea oamenilor pentru Omul Sfânt şi oblăduirea zeilor nu vin oare [tocmai] din pricină că el este drept şi se dăruieşte pe sine ?"

Versetul VIII

Bunătatea desăvârşită se asemuieşte apei : apa aduce de bună voie folos „celor zece mii de fiinţe şi lucruri" şi nu caută a lupta [cu acestea]. [Ea] se găseşte în locurile pe care oamenii de rând le urăsc, iată de ce [apa] se înrudeşte cu Tao[1].

Printre oameni, să fim modeşti ; gândurile să ne fie adânci ; să slujim [fiinţele], cu bunătate ; vorba să ne fie neprefăcută ; [când] cârmuim [ţara], să aducem pacea ; [când] rânduim [lucrurile], să fim destoinici ; să înfăptuim [fiecare lucru] la vremea cuvenită[2].

Numai şi numai din pricină că nu luptă, iată de ce [apa] este fără păcat[3].

Note

[1] Nici una dintre fiinţe nu s-ar putea naşte şi nu ar putea vieţui fără apă. Apa slujeşte „celor zece mii de fiinţe şi lucruri" cu blândeţe, fără a lupta şi fără a cere răsplată. Ea se află întotdeauna în locurile joase, acolo unde oamenii înşişi nu şi-ar dori să stea. Prin urmare, virtuţile apei sunt înrudite cu însuşirile lui Tao. Heshang Gong : „Omul cu bunătate desăvârşită se asemuieşte apei. Aflată în Cer, apa este ceaţa şi roua, iar pe Pământ — izvor. Oamenii de rând urăsc umilinţa şi [locurile] umede şi mlăştinoase, numai apa se află acolo, curgând liniştit."

2 Oamenii îşi preamăresc superiorii şi îi prigonesc pe inferiori, căutând neîncetat să se înalţe. Aşa însă, curge întotdeauna către locurile joase şi adânci. Sufletul omului este mereu subjugat de gânduri egoiste. Apa însă, când se află în locurile joase, tinde să devină limpede precum cristalul, oglindind deopotrivă fiinţele şi lucrurile până în adâncuri. Apa slujeşte tuturor vieţuitoarelor şi plantelor, dându-le să bea când însetează şi dovedindu-şi astfel bunătatea. Apa este blândă şi neprefăcută : ea nu ascunde nimic vederii. Apa este asemenea unui mare meşter : în lucrările sale, ea se aşterne peste tot, tinzând către echilibru, fără a se înclina într-o parte sau alta, fără a nesocoti vreuna din vieţuitoare sau plante. Puterea apei este inepuizabilă : ea îndepărtează necurăţenia, limpezeşte vadurile, împinge plutele şi bărcile, zămisleşte fiinţele şi le creşte. Primăvara, Soarele începe să ardă iar vieţuitoarele şi plantele au nevoie de apă, pentru a se dezvolta. Atunci norii se vor ridica iar ploile vor cădea, adăpând vieţuitoarele şi umezind vegetaţia. Iarna, apa preschimbată în zăpadă se va aşterne peste câmpii, ocrotind viitoarea recoltă. La vremea cuvenită, zăpada se va topi, apoi se va evapora, alcătuind iarăşi norii. Heshang Gong : „Apa aduce, de bună voie, bucurie Pământului. De deasupra plantelor, curge cu repeziciune spre locurile joase. [Ea] se aseamănă unei femele : înfăptuieşte, însă se pune mai prejos de oameni. 'Cele zece mii de fiinţe şi lucruri' capătă apa pentru a se naşte (...). Apa oglindeşte înlăuntrul său formele, fără a ascunde vreun lucru. Nu este [lucru] pe care [apa] să nu îl spele şi să nu îl limpezească (...). [Ea] poate fi pătrată sau rotundă, încovoiată sau dreaptă, luând forma [locului în care se află]. Vara, [apa] se risipeşte, iar în timpul iernii îngheaţă ; [ea] lucrează potrivit vremii."

3 Apa posedă virtuţile lui Tao : înfăptuieşte totul firesc, fără a lupta, de aceea este fără păcat. Prin urmare, oamenii trebuie să urmeze pilda apei. Heshang Gong : „Dacă-i tăiem calea, [ea] va înceta să curgă ; dacă o slobozim, atunci [ea] va curge. Astfel este natura apei, de aceea sub Cer nimeni nu urăşte apa."

Versetul IX

A păzi cu străşnicie [bunuri] şi a le spori nu este mai presus de a înceta [la vremea cuvenită]. Îngrijind [de săbii] şi ascuţindu-le, nu [le] vom putea avea la veşnicie. [Când] aurul şi jadul umplu odăile, nu se va găsi nimeni care să le poată străjui. Cunoscând îndestularea şi mărirea, [de] te vei arăta trufaş, tu singur îţi vei pricinui prăpădul[1].

Desăvârşindu-ţi lucrarea, numele [tău] se va face cunoscut, iar tu să te retragi — [acesta] este Tao al Cerului[2].

Note

[1] Când vasele sunt umplute peste măsură, ele vor fi în pericol de a se răsturna, rispind totul. Numai atunci când vasele nu sunt pline, ele vor fi în siguranţă. Mai mult, înlăuntrul lor va rămâne loc şi pentru alte lucruri. Când săbiile şi cuţitele sunt ascuţite peste măsură, ele îşi vor ştirbi tăişul. Prin urmare, când oamenii îşi scot la iveală măiestria („ascuţişul"), se va găsi cineva care să caute a-i îngenunchea. Aurul şi jadul agonisite peste măsură nu pot avea o sorginte curată. La rândul lor, oamenii le vor râvni, dedându-se la tâlhărie şi aducând prăpădul şi ruina. Viaţa îndestulată duce negreşit la trufie. Trufia şi necumpătarea stârnesc dispreţul şi revolta oamenilor. Heshang Gong : „Căutând preaplinul, vei stârni secătuirea (...). Poftele vatămă spiritul iar avuţia osteneşte trupul. Cel avut să-l sprijine pe cel nevoiaş iar cel însemnat să-i poarte de grijă celui umil. De nu, trufia şi necumpătarea le vor pricinui prăpădul."

[2] Preaplinul şi necunoaşterea măsurii se aseamănă neîndestulării. Excesul, lăcomia, preamărirea şi trufia sunt potrivnice lui Tao. Când ţi-ai desăvârşit lucrarea şi ai dobândit prestigiu, se cuvine să te retragi. Aceasta este legea lui Tao. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că omul, [după ce] îşi desăvârşeşte lucrarea iar numele său devine cunoscut, [dacă] nu se retrage, atunci va întâmpina prăpăd. Acesta este prin urmare Tao cel veşnic al Cerului. De pildă, când Soarele este la amiază, începe să coboare [către Apus] ; când Luna este plină, [ea] începe să se micşoreze ; când vieţuitoarele şi plantele ajung la înflorire, [ele] încep să se veştejească ; desfătarea nemăsurată este urmată de-ntristare."

Versetul X

Cuprinzând *hun* şi *po** şi păzindu-le laolaltă, nu vor putea fi [astfel] nedespărţite ?[1]

Adunându-ţi *qi*-ul** şi dobândind blândeţea, nu te vei putea asemui [astfel] cu un prunc abia născut ?[2]

Limpezindu-ţi privirea pentru a zări în adâncime, nu vei putea fi [astfel] lipsit de neajunsuri ?[3]

Iubind norodul şi cârmuind ţara, nu vei putea fi [astfel] fără acţiune ?[4]

Poarta Cerului se deschide şi se închide — nu vei putea ajunge [astfel] la [blândeţea] unei femele ?[5]

Luminându-te şi pătrunzând în cele patru zări, nu vei putea ajunge [astfel] să fii neştiut ?[6]

[Tao] naşte fiinţele şi lucrurile, şi le hrăneşte. [El] creează, însă nu ia în stăpânire, rânduieşte [lucrurile], însă nu atârnă [de ele], se găseşte înaintea [fiinţelor şi lucrurilor], însă nu se socoate stăpân : [toate] acestea se numesc *virtuţile* adânci *ale lui Tao*[7].

---

* Heshang Gong vorbeşte despre *hun* şi *po* în comentariul *Versetului VI. Versetul X* cuprinde poveţe legate de practica ezoterică a sistemului *qigong*.

** *qi* — *zhen qi* („*qi*-ul adevărat"), *yuan qi* („*qi*-ul originar"), reprezintă suflul vital care animă fiinţele şi plantele, existent la naştere. El trebuie însă cultivat neîncetat, în timpul vieţii, prin tehnici *qigong*.

Note

1 *Hun* este „spiritul primordial", iar *po* „sămânţa primordială", aflate în trupul omenesc. „Spiritul primordial" aparţine lui *yang*, pur şi imponderabil, iar „sămânţa primordială" aparţine lui *yin*, tulbure şi grea, solidă. Cele două sunt opuse şi complementare. Spiritul era, iniţial, netulburat, şi unitar, însă din pricina dorinţelor dobândite, el şi-a pierdut unitatea şi starea de netulburare. Prin urmare, numai micşorându-ne dorinţele şi limpezindu-ne gândurile, spiritul îşi va recăpăta starea primordială de netulburare. În acelaşi timp, şi sămânţa îşi va redobândi condiţia primordială. Heshang Gong : „[Când] omul cuprinde în trupul său *hun* şi *po*, [el] poate vieţui. [Omul] trebuie să se îngrijească de ele şi să le desăvârşească. Bucuria şi furia îl duc pe *hun* la pieire iar întâmplările neaşteptate şi panica îl vatămă pe *po*. *Hun* se găseşte în ficat iar *po* în plămâni. Vinurile alese şi bucatele îmbietoare îl preschimbă pe om în putregai (...), de aceea, nemişcarea lui *hun* înseamnă buna rânduială a voinţei, iar netulburarea lui *po* duce la viaţă lungă, la prelungirea anilor. [Lao zi] spune că [dacă] omul [le] păzeşte laolaltă, făcându-le să fie nedespărţite în trupul său, atunci va vieţui îndelung. Ceea ce trebuie să fie nedespărţit, [*hun* şi *po*], a fost zămislit de Tao la începuturi."

2 Oamenii, din pricina dorinţelor şi gândurilor egoiste, au spiritul divizat iar *qi*-ul le este nearmonios. Prin urmare, cel care caută desăvârşirea prin *qigong*, trebuie să-şi adune spiritul şi să-şi armonizeze respiraţia, făcând-o să devină blândă şi profundă, asemănându-se astfel cu un nou-născut. Heshang Gong : „[Când] te vei putea asemui unui prunc abia născut, lipsit de gânduri şi griji şi fără [dorinţa de] a cârmui, atunci sămânţa şi spiritul vor rămâne cu tine."

3 Cel care caută desăvârşirea trebuie să-şi alunge dorinţele şi gândurile egoiste, lăsând să iasă la iveală natura pură, existentă în momentul naşterii. *Scriptura Liniştii* spune : „[Dacă] poţi să-ţi alungi neîncetat dorinţele, atunci gândurile se vor linişti în chip firesc ; limpezindu-ţi gândurile, spiritul va deveni pur şi nici una dintre dorinţe nu se va ivi." Prin urmare, la temelia desăvârşirii trebuie să se găsească limpezirea gândurilor, redobândirea naturii primordiale pure. Heshang Gong : „Trebuie să ne limpezim gândurile, făcându-le să devină pure. Sufletul (...) va zări şi va cunoaşte [taina] lucrurilor."

4 Ţara este asemenea trupului omenesc iar norodul este precum suflul (*qi*) dinlăuntrul trupului. Dacă vrei să îţi căleşti trupul, trebuie să purcezi de la non-acţiune. Prin non-acţiune, sufletul se va limpezi

iar spiritul se va putea concentra. Spiritul concentrându-se, *qi*-ul va putea fi adunat. Astfel, oasele se vor întări iar organele se vor reîmprospăta. Sufletul va fi eliberat de necazuri şi griji iar spiritul va fi viguros. Heshang Gong : „Cel care îşi desăvârşeşte trupul [şi spiritul] să se îngrijească de *qi*-ul său, astfel trupul îi va fi teafăr ; cel care cârmuieşte ţara, să se îngrijească de norodul său, astfel ţara îşi va găsi pacea." Non-acţiunea este unealta celui care acţionează prin Tao, unealta celui care socoteşte desăvârşirea trupului şi cârmuirea ţării ca pe un singur lucru. Înrâurirea lucrărilor sale nu este vădită, iată de ce unealta Omului Sfânt este numită „non-acţiune" ! Heshang Gong : „Cel care cârmuieşte ţara îşi revarsă bunătatea fără a-i face pe supuşi să dea de ştire."

[5] Poarta Cerului înfăţişează adâncimea sufletului şi nemărginirea naturii omului. „Deschiderea" şi „închiderea" arată mişcarea şi repaosul, succesiunea acestora. „Femela" întruchipează blândeţea şi netulburarea. Natura primară a omului, dobândind mişcarea („deschiderea"), este cotropită de dorinţe. Când dorinţele sunt alungate, omul îşi regăseşte natura originară, redobândind nemişcarea („închiderea"). Între Cer şi Pământ viaţa se înfăţişează printr-o infinitate de forme, de aceea sufletul omului este năpădit de dorinţe. Prin urmare, pentru a-şi redobândi natura primară — starea de nemişcare şi de netulburare — omul trebuie să se slujească de non-acţiune şi să alunge dorinţele. *Scriptura Liniştii* spune : „Supune-te neîntrerupt [rostului lucrurilor] şi fii mereu netulburat : [iată] puritatea şi liniştea nepieritoare." Heshang Gong : „Cel care rânduieşte trupul trebuie să se asemene unei femele : netulburat şi blând ; cel care cârmuieşte ţara trebuie să fie precum supuşii, iar nu precum stăpânitorii."

[6] Sufletul să fie adânc şi limpede, necotropit de dorinţe şi emoţii, natura omului să fie întinsă şi senină, neispitită de lucrurile exterioare. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că dobândirea cunoaşterii se asemuie Soarelui şi Lunii, care umplu cele patru zări [cu lumina lor] (...). De aceea spune 'te uiţi la el [la Tao] şi nu îl zăreşti, cauţi să îl auzi, [dar] nu-l desluşeşti. Când se iveşte şi se revarsă în cele zece zări, strălucirea sa este fără pereche. Nu se găsesc [aceia] care să-l vadă : [el] este revărsat în Lume."

[7] Tao naşte, prin mijlocirea Cerului şi a Pământului, „cele zece mii de fiinţe şi lucruri", le îngrijeşte şi le hrăneşte, fără a le lua în stăpânire. El îşi desăvârşeşte lucrările, fără a socoti că are vreun merit. Tao se găseşte cu adevărat înaintea fiinţelor şi lucrurilor, însă nu se socoate pe sine stăpân. Toate aceste însuşiri ale lui Tao sunt numite de Lao zi *virtuţile desăvârşite* (*shang de*) ale lui Tao. Heshang Gong : „Tao naşte

'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' şi le hrăneşte. El naşte fiinţele şi lucrurile fără a lua ceva pentru sine. Pentru ceea ce înfăptuieşte, Tao nu nădăjduieşte că va fi răsplătit. Tao creşte fiinţele şi lucrurile, fără a căuta să le stăpânească pentru a se folosi de ele. [Lao zi] spune că Tao lucrează prin virtuţile sale. [Tao] este adânc şi întunecat, cu neputinţă de zărit." Tao este unitate nediferenţiată, el nu are nici formă şi nici înfăţişare. El nu poate fi zărit sau desluşit. Cu toate acestea, Tao nu este inert, ci în continuă mişcare : el a creat „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" şi se găseşte înlăuntrul acestora, lucrând neîncetat prin ceea ce Lao zi a numit *de*. Accepţiile date termenului *de* în opere filosofice anterioare *Cărţii despre Tao* (e.g. *Yi jing*) sunt adesea, fragmentare. De pildă, termeni precum „morală, etică", „bunătate, graţie", „putere (prin care Tao/*qi* se manifestă)" etc., numai laolaltă pot înfăţişa, nu luate separat, ceea ce Lao zi a numit *de* iar noi am tălmăcit prin *virtuţi* ale lui Tao. Feng Youlan* consideră că *de* reprezintă principiul/cauza naşterii fiecărei entităţi, la fel cum Tao constituie cauza primordială a naşterii Cerului, Pământului şi a tuturor fiinţelor şi lucrurilor (entităţilor). *Guan zi* (citat de Feng Youlan) : „*De* este sălaşul lui Tao, (...)." Prin urmare, *de* este ceea ce fiinţele şi lucrurile capătăt de la Tao, pentru a se naşte şi a se împlini, este „sălaşul lui Tao" în lucruri şi fiinţe. *De* este înţeles şi ca rezultat al desăvârşirii întru Tao : dobândind virtuţile lui Tao, omul ajunge să se identifice cu Tao, *de* însemnând astfel proiecţia lui Tao în individ**.

---

* *Istoria filosofiei chineze*, pp. 222—223.

** Vezi *Dicţionar concis al Religiei Taoiste*, pp. 35—36.

Versetul XI

Cele treizeci de spiţe se înmănunchează în butucul roţii — locaşul gol [al roţii] ascunde folosul carului[1].

Se frământă lutul şi se plămădesc oale — locaşul lor gol ascunde folosul oalelor[2].

Se dăltuiesc porţi şi ferestre, durându-se-ncăperi — folosul încăperii se găseşte în cuprinsul gol al acestora[3].

Prin urmare, fiinţa slujeşte drept reazem*, iar nefiinţa aduce folosul[4].

Note

[1] Spiţele, butucul şi osia sunt corpuri materiale dense, „pline", însă folosul practic al roţii se găseşte în spaţiul gol aflat în centrul butucului, unde roata se îmbină cu osia. Heshang Gong : „Carele din vechime [aveau] treizeci de spiţe, potrivit zilelor lunii. Cel care îşi desăvârşeşte trupul trebuie să-şi alunge emoţiile şi dorinţele, golindu-şi cele cinci organe : astfel duhurile vor sălăşlui din nou în ele. Butucul este gol în mijloc, carului fiindu-i cu putinţă să se urnească. Carul este gol pe dinlăuntru, oamenilor fiindu-le cu putinţă să se urce în el."

[2] Pereţii vaselor, fundul şi capacul sunt, de asemenea, corpuri materiale dense. Ele reprezintă însă numai învelişul, reazemul vasului. Numai spaţiul gol dinăuntru este înzestrat cu folos efectiv.

---

* *li* are aici sensul de „reazem, sprijin, suport" (*jieli, jicyi*) — vezi comentariul lui Ren Farong, pp. 31–32.

Heshang Gong : „Se frământă lutul şi se plămădesc vase din care se bea şi se mănâncă. Vasele sunt goale înlăuntru, iată de ce pot fi de folos."

3 Pereţii odăilor şi acoperişul sunt, la rândul lor, corpuri materiale dense. Poarta, ferestrele şi interiorul odăii sunt însă cele care alcătuiesc folosul încăperii. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că poarta şi ferestrele sunt goale, omului fiindu-i cu putinţă să iasă şi să intre, ori să privească. Odăile sunt goale pe dinlăuntru, omului fiindu-i cu putinţă să sălăşluiască în ele."

4 „Fiinţa" înfăţişează corpurile materiale dense, „pline", iar „nefiinţa" semnifică spaţiul gol, rarefiat. Toate lucrurile şi fiinţele sunt alcătuite dintr-o parte „existentă/plină" şi una „inexistentă/vidă". Partea existentă/plină constituie învelişul, reazemul, iar partea inexistentă/vidă reprezintă folosul. La fel este alcătuit şi trupul omenesc : membrele şi trunchiul reprezintă învelişul, iar părţile goale dinăuntru ascund folosul tainic al vieţii Heshang Gong : „Reazem înseamnă materie. [Lao zi] spune că vidul poate fi folosit aşadar pentru a adăposti lucruri şi fiinţe, de aceea spunem că vidului îi este cu putinţă a zămisli ceea ce este înzestrat cu formă. Tao este vidul."

Versetul XII

Cele cinci culori orbesc ochii omului iar cele cinci sunete îi asurzesc urechile ; cele cinci gusturi* îi strepezesc gura iar goana-n lung şi-n lat şi vânătoarea călare îi smintesc sufletul : obiectele preţioase îl împing pe om la ucidere[1].

Prin urmare, Omul Sfânt se îngrijeşte de pântece, iar nu de ochi. Aşadar, [el] leapădă acest din urmă lucru, alegându-l pe cel dintâi[2].

Note

[1] Tao nu are culoare sau sunet, gust sau miros — iată adevărata natură a lui Tao. Deşi cele cinci culori, cele cinci sunete şi cele cinci gusturi sunt născute din Tao, laolaltă cu celelalte fiinţe şi lucruri, ele nu înfăţişează decât partea schimbătoare, perisabilă, a lucrurilor. Prin urmare, omul care caută desăvârşirea nu trebuie să se lase orbit şi asurzit de înfăţişarea exterioară a lucrurilor, ci se cuvine să caute neîncetat rădăcina lucrurilor. Natura înnăscută a omului este nemişcată şi limpede, lipsită de pasiuni şi dorinţe. Când omul trăieşte aidoma unui vânător trufaş, gonind călare-n lung şi-n lat, hăituind vânatul, sufletu-i se va tulbura negreşit, făcându-l să-şi piardă minţile. Obiectele preţioase, rare, pot stârni cu uşurinţă gândurile necurate,

---

* Cele cinci culori : verde, galben, roşu, alb, negru ; cele cinci sunete : cele cinci note ale gamei melodice tradiţionale chineze ; cele cinci gusturi : dulce, acru, amar, picant şi sărat.

împingându-l pe om la crime şi fărădelegi. Heshang Gong : „Căutând dezmăţul şi iubind desfătările, îţi vei vătăma sămânţa şi-ţi vei pierde vederea. Iubind cele cinci sunete, suflul (*he qi*)* te va părăsi, iar sufletul nu va putea desluşi 'sunetul fără sunet'. [Dacă] omul este lacom după cele cinci gusturi, gura i se va strepezi. [Lao zi] spune că [omul] se va depărta [astfel] de gustul lui Tao. Sufletul omului iubeşte liniştea şi nemişcarea ; goana calului îi tulbură răsuflarea şi sufletul, smintindu-l. Obiecte preţioase sunt numite aurul, argintul, perlele şi jadul: [Dacă] sufletul tânjeşte [la ele] fără a cunoaşte îndestularea, atunci vei săvârşi fărădelegi iar trupul îţi va fi întinat."

2 „A se îngriji de pântece" înseamnă a desăvârşi trupul şi spiritul ; „a se îngriji de ochi" înseamnă a se lăsa înşelat de înfăţişarea exterioară a lucrurilor. Omul Sfânt se desăvârşeşte neîncetat, căutând totul înlăuntrul său, iar nu în afară. Prin urmare, desăvârşirea se dobândeşte prin limpezirea sufletului, căutând rădăcina lucrurilor în hăţişul creat de senzaţiile înşelătoare. Heshang Gong : „Domoleşte-ţi poftele şi hrăneşte-ţi duhurile [aflate în cele cinci organe]. Ochiul să nu privească în neorânduială : neorânduiala vederii pricinuieşte risipirea sămânţei."

---

* Din *yuan qi* („suflul originar", pe care Heshang Gong îl identifică cu Tao) s-a zămislit cuplul *yin-yang*, iar *yin* şi *yang* au zămislit „suflul limpede" (Cerul), „suflul tulbure" (Pământul) şi „suflul îngemănat", care însufleţeşte omul. Vezi *Istoria Religiei Taoiste în China*, pp. 75—84.

Versetul XIII

Mărirea şi înjosirea se asemuie neliniştii : teama* că o mare nenorocire te va răzbi. Ce se numeşte „mărire şi înjosire" ? Mărirea** este lipsită de însemnătate : dobândirea ei se asemuie neliniştii, pierderea ei se asemuie neliniştii. Iată ce înseamnă „mărirea şi înjosirea se asemuie neliniştii". Ce se numeşte „teama că o mare nenorocire te va răzbi" ? De ce oare îndur eu mari nenorociri ? Din pricina egoismului meu. Biruind egoismul, aş mai îndura eu oare vreo nenorocire ?![1]

Prin urmare, [dacă] îţi preţuieşti trupul socotindu-l la fel de însemnat ca al celorlalţi oameni, atunci îl poţi lăsa în păstrare oamenilor ; [dacă] îţi iubeşti trupul socotindu-l la fel de preţios ca al celorlalţi oameni, atunci îl poţi încredinţa oamenilor[2].

Note

1 „Mărirea" arată grija părtinitoare, lauda şi favorurile. „Înjosirea" arată dizgraţia. Mărirea este trecătoare, nu veşnică precum Tao. De

---

* *gui* are aici, potrivit lui Heshang Gong, înţelesul de „teamă, a se teme", iar *ruo* are sensul de „a răzbi, a(-l) ajunge".

** În textul comentat de Heshang Gong : „Înjosirea/umilirea este lipsită de însemnătate : dobândirea ei se asemuie neliniştii, pierderea ei se asemuie neliniştii." În comentariul textului însă, Heshang Gong vorbeşte tot despre „dobândirea măririi", şi „pierdera măririi", nu despre „dobândirea umilirii" şi „pierderea umilirii".

aceea mărirea este lipsită de însemnătate. Cu toate acestea, oamenii se îndârjesc să o păstreze, temându-se întruna că o vor pierde, îndurând la fel de mult ca atunci când suferă o înjosire. Prin urmare, grija nemăsurată pentru sine stârneşte neliniştea şi pricinuieşte teama. Tao însă nu cunoaşte nici gloria şi nici umilinţa. Dacă ne vom arăta nepăsători în faţa măririi şi înjosirii şi ne vom birui egoismul, atunci vom redobândi natura originară, netulburată, feriţi de teamă şi nelinişti. Heshang Gong : „Mărirea aduce nelinişte, iar înjosirea aduce, de asemenea, nelinişte. [Când] eşti înălţat în rang, este ca şi când ai fi pândit de o mare primejdie. Cel însemnat să nu îndrăznească a fi trufaş ; cel avut să nu îndrăznească a fi risipitor. Cel egoist se teme să nu ostenească şi se gândeşte [întruna] că ar putea suferi de foame sau frig. Biruind egoismul, voi dobândi natura lui Tao, înălţându-mă uşor, până la nori şi voi colinda nestânjenit. Fiind un singur duh cu Tao, mai sunt nenorociri de îndurat ?!"

2 Heshang Gong : „[Lao zi] spune că [dacă] Suveranul îşi poate iubi trupul, însă nu pentru sine, atunci [el] va fi mamă şi tată celor mulţi şi astfel îi va fi cu putinţă să cârmuiască oamenii. Tot astfel îşi va putea încredinţa trupul celor mulţi, ferindu-l pe vecie de urgie şi blestem."

Versetul XIV

Îl privesc, [însă] nu îl zăresc : numele [său] este „neted"; îl ascult, [însă] nu îl desluşesc : numele [său] este „puţin" ; îl apuc, [însă] nu mi-l pot însuşi : numele [său] este „rar"[1].

Pe aceste trei lucruri nu poţi ajunge a le cerceta ; prin urmare, [ele] sunt contopite, alcătuind un tot[2].

[El] nu este strălucitor în partea sa de sus şi nici întunecat în partea sa de jos. E nesfârşit, cu neputinţă de numit. [El] se-napoiază la starea de nefiinţă[3].

Iată ce se numeşte „formă fără formă", „înfăţişare fără conţinut" ; iată ce se numeşte „întunecos, neclar"[4].

Îl întâmpin, [însă] nu-i zăresc partea dinainte ; îl urmez, [însă] nu-i zăresc partea dinapoi[5].

Păstrându-l pe Tao cel vechi, vei stăpâni ceea ce vieţuieşte astăzi[6].

[Dacă] îţi este cu putinţă să pătrunzi obârşia cea veche, se va numi [că ai pătruns] rostul lui Tao[7].

Note

[1] Tao este suflul originar (*yuan qi*), lipsit de culoare, sunet, sau formă. El nu poate fi zărit, desluşit ori răpit. Heshang Gong : „[Tao] este lipsit de culoare, fiind numit 'neted'. [Lao zi] spune că Unul*

---

* Tao.

este lipsit de culoare, cu neputinţă de zărit. [Tao] este lipsit de sunet, fiind numit 'puţin'. [Lao zi] spune că Unul este lipsit de sunet, cu neputinţă să fie desluşit. [Tao] nu are formă, fiind numit 'rar'. [Lao zi] spune că Unul este lipsit de formă, cu neputinţă de răpit."

2 „A cerceta" înseamnă a iscodi prin mijlocirea graiului. Tao, care este lipsit de culoare, sunet sau formă, unic şi nediferenţiat, nu poate fi cunoscut prin mijlocirea simţurilor, ci numai descoperit înlăuntrul sufletului. Heshang Gong : „Pe cel lpsit de culoare, sunet şi formă [Tao], gura nu îl poate rosti iar slova nu-l poate aşterne-n carte. Trebuie dobândit prin netulburare şi căutat prin mijlocirea sufletului."

3 Tao este indistinct şi de sine stătător, el nu este nici „sus" şi nici „jos", nici „strălucitor", şi nici „întunecat". Numai în urma diferenţierii *yin-yang* lucrurile şi fiinţele au putut fi alcătuite în perechi complementare. Prin urmare, Tao este nefiinţă, unitate nediferenţiată, infinită, cu neputinţă de numit, cu neputinţă de înfăţişat. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că Unul, aflat în Cer, nu străluceşte ; aflat pe Pământ, el nu este întunecat. 'Nesfârşit', vrea să spună că [Tao] se mişcă ne-ncetat. [Tao] nu este culoare : nu ne putem sluji de [culorile] 'verde', galben', 'alb' sau 'negru' pentru a-l deosebi ; nu este sunet : nu ne putem sluji de cele cinci note pentru a-l desluşi ; nu este formă : nu-i putem socoti lungimea sau mărimea."

4 Tao nu are formă sau înfăţişare. Lao zi îl numeşte „întunecos, neclar", adânc şi-ndepărtat. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că Unul este lipsit de formă, însă poate da formă 'celor zece mii de fiinţe şi lucruri'. Unul nu are substanţă, însă poate da înfăţişare 'celor zece mii de fiinţe şi lucruri'. [Tao] pare a vieţui şi pare a pieri — este cu neputinţă de zărit.

5 Tao vieţuieşte dintotdeauna şi va vieţui în veci. El nu are început şi nici sfârşit, nu are „creştet" şi nici „călcâi". Tao este etern şi omniprezent. Prin urmare, îl poţi întâmpina, fără a fi cu putinţă să-i zăreşti partea dinainte ; îl poţi urma, fără a fi cu putinţă să-i zăreşti partea dinapoi. Heshang Gong : „Unul este lipsit de capete şi margini (...). Alungă emoţiile şi dorinţele [şi astfel] Unul se va reîntoarce la tine în chip firesc. [Lao zi] spune că Unul nu are umbră şi nu lasă urme, neputând fi ajuns cu vederea."

6 Dacă-l poţi afla şi păstra pe Tao, care durează dinaintea Cerului şi Pământului şi a „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", vei pătrunde taina Creaţiei şi vei înţelege rânduiala fiinţelor şi a lucrurilor. Heshang Gong : „Omul Sfânt îl păstrează pe Tao cel vechi, care a născut Unul, stăpânind [taina] fiinţelor şi lucrurilor (...)."

[7] În *Versetul I* se spune : „Ceea ce nu are nume este începutul Cerului şi al Pământului (...)." *Versetul LII* spune la rândul său : „Lumea are un început, socotit drept 'mama' Pământului." Ceea ce Lao zi numeşte „început" înfăţişează „obârşia cea veche", Tao. Tao cel fără nume reprezintă începutul, „mama" Cerului şi Pământului, şi a „celor zece mii de fiinţe şi lucruri." Pătrunzând taina lui Tao, vei cunoaşte în chip firesc şi rânduiala Cerului, Pământului şi a „celor zece mii de fiinţe şi lucruri". Heshang Gong : „[Dacă] omul poate pătrunde Unul, ce vieţuia la începuturi, se va chema că a înţeles rânduiala lui Tao."

Versetul XV

În vechime, cei meniţi să se desăvârşească prin Tao erau neştiuţi, [însă] atotştiutori ; atât de adânci, cu neputinţă de a fi cunoscuţi[1].

Numai şi numai din pricină că nu puteau fi cunoscuţi, iată de ce atât de greu le pot da o înfăţişare[2] !

Erau prevăzători, ca atunci când se trece, în timpul iernii, un puhoi[3].

Temători — temându-se parcă de vecinii din jur[4].

Respectuoşi, asemenea unui oaspete[5].

Neîncordaţi, aidoma gheţii topindu-se[6].

Neprefăcuţi : erau asemenea lemnului nelucrat[7].

Cuprinzători : asemenea văilor dintre munţi[8].

Nedesluşiţi — păreau înceţoşaţi[9] !

Cui îi este cu putinţă ca din tulburare, să capete netulburarea, limpezindu-se încetul cu încetul[10] ?

Cui îi este cu putinţă ca-n nemişcare fiind, întruna să lucreze, încetul cu încetul împlinindu-se[11] ?!

Cel care păzeşte acest „Tao", nu caută să strălucească ; numai şi numai din pricină că nu caută a străluci, iată de ce îi este cu putinţă să se arate neînsemnat, iar nu [ca unul] proaspăt încununat de izbândă[12].

Note

[1] Cel care urmează învăţătura lui Tao se desăvârşeşte fără a fi ştiut şi îi ajută pe oameni fără a se face cunoscut. El îşi ascunde strălucirea,

este puţin la vorbă, însă îşi desăvârşeşte lucrările şi îi învaţă pe oameni. Heshang Gong : „[Lao zi] vorbeşte despre Suveranii care îl dobândeau pe Tao. Tao şi virtuţile sale sunt adânci şi îndepărtate, de neştiut."

2 Întrucât cei care urmează învăţătura lui Tao sunt neştiuţi şi îşi desăvârşesc lucrările fără a se face cunoscuţi, numai cu greutate li se poate zugrăvi chipul.

3 *Cartea Schimbărilor* spune : „[Când] apa se află deasupra focului*, Omul Desăvârşit se gândeşte la nenorocire şi se păzeşte din vreme de ea". Când omul înzestrat cu Tao rânduieşte lucrurile, el este prevăzător şi chibzuit, asemănându-se cu cel care traversează în timpul iernii un râu îngheţat, atent la fiecare pas al său. În *Analecte*** se spune : „Temător şi prevăzător, ca şi când s-ar afla în preajma unei prăpăstii adânci, ca şi când ar păşi pe gheaţa subţire." Heshang Gong : „[Când] rânduieşte lucrurile, [Omul Sfânt] este prevăzător fără-ncetare, părând a da însemnătate lucrurilor."

4 Omul înzestrat cu Tao (Omul Sfânt) este mereu firesc şi netulburat, neschimbat, fie că se află dinaintea oamenilor, ori se găseşte singur. Omul Sfânt, chiar şi atunci când este singur, îşi slujeşte semenii şi se simte răspunzător în faţa lor. Heshang Gong : „[Omul Sfânt] pare a-şi cumpăni [faptele]. Când cineva nesocoteşte legea, [el] se va teme că vecinii săi vor da de ştire."

5 Heshang Gong : [Omul Sfânt] este precum oaspetele, stăpânit de respect dinaintea gazdei, neprefăcut şi sobru."

6 Omul înzestrat cu Tao, dacă este nevoiaş, el nu se linguşeşte ; dacă este avut, el nu se făleşte. El nu cunoaşte lăcomia şi întinarea. Natura sa este precum gheaţa mângâiată de razele Soarelui : se topeşte fără a căuta să-şi păstreze înfăţişarea. Heshang Gong : „Alungă emoţiile şi dorinţele, preschimbă-te cu fiecare zi în vid."

7 Natura Omului Sfânt este sinceră şi blândă. Înaintea semenilor Omul Sfânt se arată lipsit de strălucire şi firesc, asemenea lemnului neprelucrat***. Heshang Gong : „'Lemn nelucrat' vrea să spună 'trunchi ce n-a fost încă despicat' — înlăuntru ascunde spirit iar pe dinafară este lipsit de strălucire."

---

*Vezi traducerea integrală a *Cărţii Schimbărilor*, pp. 339—341.

**Pentru referinţele la filosofia confucianistă, vezi Confucius, *Analecte*, traducere din limba chineză veche, studiu introductiv, tabel cronologic, note şi comentarii de Florentina Vişan.

****pu*, semnifică starea ideală de puritate, întruchipată de pruncul nou-născut, identitatea cu Tao (vezi *Dicţionar concis al Religiei Taoiste*, pp. 59—60).

[8] Sufletul Omului Sfânt este deschis şi cuprinzător, asemenea văii* aflate între munţi. Omul Sfânt nu cunoaşte deosebirea dintre „însemnat" şi „umil", ci adună la sânul său, deopotrivă, „cele zece mii de fiinţe şi lucruri". Heshang Gong : „Vale înseamnă vid, gol. Nu există nimic neîmbrăţişat [în sufletul Omului Sfânt]."

[9] Omul înzestrat cu Tao se află laolaltă cu semenii săi şi alcătuieşte împreună cu Cerul şi Pământul un singur trup, nedesluşit. Heshang Gong : „Nedesluşit : [cel care] îşi păzeşte neatinsă [natura originară] adevărată. Înceţoşat : [cel care] este lipsit de strălucire. [Omul Sfânt] se contopeşte cu mulţimea, nu se socoate pe sine însemnat."

[10] La naştere, sufletul omului este limpede şi senin. Cu timpul însă, poftele lumeşti şi lăcomia tulbură natura omului, îndepărtându-l de Tao. Prin urmare, omul trebuie să-şi alunge dorinţele şi să biruie lăcomia, limpezindu-şi sufletul încetul cu încetul şi redobândind netulburarea. Omul Sfânt se găseşte mereu între oameni, păzindu-şi natura neîntinată şi căutând a-ndepărta necurăţeniile Lumii. Heshang Gong : „Cel care poate şti că apa este tulbure şi stătută şi o curăţeşte, [acela] se va limpezi încetul cu-ncetul pe sine."

[11] Omul Sfânt se desăvârşeşte fără-ncetare. Deşi se găseşte mereu între oameni, sufletul său nu se lasă întinat de emoţii lumeşti iar înfăţişarea îi rămâne mereu senină. Omul Sfânt lucrează fără încetare în folosul oamenilor, urmând pilda Naturii. Dacă omul dobândeşte nemişcarea, pacea trupului, sufletul său se va linişti. Când sufletul este liniştit, spiritul se limpezeşte de la sine iar când spiritul este limpede, natura omului îşi redobândeşte netulburarea. Astfel, *qi*-ul adevărat (*zhen qi*) se va redeştepta. Heshang Gong : „Cel care poate dobândi nemişcarea, ne-ntreruptă, încetul cu încetul îşi va prelungi viaţa."

[12] Omul înzestrat cu Tao se arată întotdeauna modest, el nu caută să strălucească. Înfăţişarea sa pare umilă, neînsemnată. În *Versetul X* se spune : „[Tao] naşte fiinţele şi lucrurile, şi le hrăneşte. [El] creează, însă nu ia în stăpânire, rânduieşte [lucrurile], însă nu atârnă [de ele], se găseşte înaintea [fiinţelor şi lucrurilor], însă nu se socoate stăpân (...). Heshang Gong : „Numai şi numai din pricină că nu caută strălucirea şi îndestularea, [de aceea] omului îi este cu putinţă să păstreze umilinţa, fără a se arăta încununat de izbândă."

---

* Vezi *Versetul VI* ; în comentariul versetului de faţă, Heshang Gong identifică *valea* (*gu*), cu „vidul, golul".

Versetul XVI

Caută să ajungi la vidul desăvârşit şi să rămâi netulburat şi neclintit[1].

„Cele zece mii de fiinţe şi lucruri" se înmulţesc laolaltă iar eu ştiu că ele se vor înapoia [la rădăcină][2].

Prin urmare, fiinţele şi lucrurile capătă o sumedenie de înfăţişări şi toate se vor înapoia la rădăcina lor. Înapoierea la rădăcină înseamnă „nemişcare" iar „nemişcare" înseamnă „redobândirea vieţii". „Redobândirea vieţii" înseamnă „rânduială". A cunoaşte „rânduiala" se numeşte „a fi luminat"[3].

[Dacă] nu cunoşti „rânduiala", lucrând cu nesăbuinţă, vei cunoaşte prăpădul[4].

Cunoscând „rânduiala", vei fi cuprinzător ; cuprinzător şi prin urmare drept ; fiind drept, vei fi cârmuitor ; cârmuitor, [una cu] Cerul deci ; cu Cerul, aşadar cu Tao, iar Tao-nseamnă veşnicie. Vei face ca trupul să îţi piară, fără a cunoaşte primejdia[5].

Note

1 „Vidul desăvârşit" semnifică unitatea nediferenţiată a lui Tao, ilustrată prin simbolul *wuji*. Vidul este „trupul" lui Tao, iar Tao este adevărul ultim, unitatea nediferenţiată, nemişcarea şi netulburarea. Heshang Gong : „Omul care îl dobândeşte pe Tao îşi biruie emoţiile şi îşi alungă dorinţele. Cele cinci organe se vor limpezi, ajungând la vidul desăvârşit." Ajungând la desăvârşita netulburare, îl vei cunoaşte

.pe Tao — taina Creaţiei, începutul fiinţelor şi lucrurilor. Însă oamenii sunt adesea neputincioşi de a-nţelege, din pricina poftelor şi nădejdilor deşarte, din pricina faptelor nesăbuite. Iată de ce viaţa omului este o nesfârşită suferinţă, o petrecere-amară între naştere şi moarte. Heshang Gong : „Păzeşte-ţi netulburarea şi curăţenia şi arată-te neprefăcut şi mărinimos."

[2] *Versetul LII* spune : „Lumea are un început, socotit drept 'mamă' a Pământului ; cunoscându-i 'mama', îi vei cunoaşte şi 'fiul' ; cunoscându-i 'fiul', te vei înapoia la 'mamă' — vei face ca trupul să îţi piară, fără a cunoaşte primejdia." Gândurile oamenilor se înmulţesc laolaltă, asemenea „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", depărtându-se de rădăcina unică, de adevăr. Gândurile, asemenea fiinţelor şi lucrurilor, se nasc şi pier, numai rădăcina este veşnică. Prin urmare, omul trebuie să se îndepărteze de hăţişul gândurilor trecătoare şi înşelătoare, căutând rădăcina tuturor fiinţelor şi lucrurilor : Tao. Heshang Gong : „[Lao zi] spune 'Eu mă uit la mulţimea de fiinţe şi lucruri şi ştiu că toate se vor înapoia la rădăcina lor.' Omul trebuie să dea însemnătate rădăcinii."

[3] O dată cu venirea primăverii, vegetaţia renaşte, plantele căpătând o infinitate de înfăţişări. Însă când toamna soseşte, fructele sunt culese, iar frunzele se vor veşteji şi se vor scutura. Rădăcina rămâne însă neschimbată. Când natura originară a omului — rădăcina existenţei — este tulburată, emoţiile şi dorinţele se ivesc. Când emoţiile (tristeţea, bucuria, teama, îngrijorarea etc.) încetează, iar poftele sunt alungate, omul se reîntoarce la natura sa originară, netulburată şi veşnică. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că nu se află fiinţă sau lucru care să nu se veştejească şi să nu se scuture. Fiecare se reîntoarce la rădăcina sa, recăpătând viaţă. 'Nemişcare' înseamnă 'rădăcină'. Rădăcina este netulburată, blândă şi umilă, aflându-se [mereu] în partea de jos, iată de ce [ea] nu va mai cunoaşte moartea. [Lao zi] spune că netulburarea se numeşte reîntoarcerea la natura originară şi la viaţă. Redobândirea vieţii ce duce [omul] la nemurire este aşadar lucrarea neîntreruptă a lui Tao. [Dacă] oamenilor le este cu putinţă să pătrundă lucrarea neîntreruptă a lui Tao, atunci [ei] se vor numi 'luminaţi'".

[4] Dacă vei da frâu slobod poftelor şi vei căuta desfătarea şi mărirea, uitând de rădăcina cea veşnică, vei fi asemenea unui arbore retezat din rădăcină : trunchiul va putrezi, crengile se vor usca iar frunzele se vor scutura. Heshang Gong : „[Dacă] nu pătrunzi lucrarea fără de-ncetare a lui Tao, lucrând cu nesăbuinţă şi înşelând, atunci duhul te va părăsi, şi astfel vei cunoaşte prăpădul."

[5] Tao aflat în om se numeşte „natura originară" (*xing*)*. Tao este veşnic şi atotcuprinzător. Omul care cunoaşte lucrarea şi rânduiala lui Tao, regăsindu-şi natura originară, va dobândi însuşirile lui Tao — iată de ce va fi numit „cuprinzător". Tao nu cunoaşte părtinirea, slujind deopotrivă „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", iată de ce omul care l-a dobândit pe Tao va fi numit „drept". Slujind cu dreptate şi chibzuinţă, prin mijlocirea non-acţiunii, omul care l-a dobândit pe Tao va putea fi „cârmuitor". Cârmuind potrivit rânduielii Naturii, omul care l-a dobândit pe Tao va fi una cu Cerul. Întrucât Tao este rădăcina Cerului şi Pământului şi temelia tuturor transformărilor, necunoscând nenorocirea şi primejdia — fiind nenăscut şi nepieritor, la rândul său omul care l-a dobândit pe Tao va face ca trupul să i se preschimbe şi să îi piară, fără a fi cu-adevărat în primejdie. Heshang Gong : „[Dacă] îţi este cu putinţă să cunoşti lucrarea neîntreruptă a lui Tao, alungând emoţiile şi uitând de dorinţe, vei fi atotcuprinzător. Fiind cuprinzător, vei fi şi drept ; nici una dintre rele nu-ţi va sta în cale. Fiind drept, îţi va fi cu putinţă să cârmuieşti sub Cer. [Dacă] poţi să fii cârmuitor, [atunci] virtuţile tale vor fi una cu sfinţii (...). [Dacă] virtuţile tale sunt una cu Cerul, atunci te vei uni cu Tao. Unindu-te cu Tao, atunci îţi va fi cu putinţă să fii veşnic. Tao şi virtuţile sale sunt de necuprins, [ele] nu cunosc nenorocirea şi prăpădul. Astfel, vei pieri laolaltă cu Cerul şi Pământul, fără a fi în primejdie."

---

* *Zhuang zi* : „Natura înnăscută [*xing*] este temelia vieţii" (Cf. *<Zhuang zi>, traducere integrală*, pp. 422—426).

Versetul XVII

Despre Suveranul din vechime, supuşii ştiau că există, [numai atât][1].

Pe urmă, [au fost] aceia pe care [supuşii] îi simţeau aproape şi îi preamăreau[2].

Pe urmă, au fost aceia de care se temeau şi pe care căutau să-i înşele ; încrederea [în Suveran] era neîndestulătoare iar [printre supuşi] erau [oameni] neîncrezători[3].

[Suveranul] părea să pună preţ pe vorbe[4].

Ducându-mi la bun sfârşit lucrarea, cei mulţi nu vor socoti decât că am înfăptuit ceea ce se cuvenea[5].

Note

1 În vechime, Suveranul cârmuia ţara urmând pilda virtuţilor lui Tao, norodul avea sufletul curat iar datinile erau neîmpodobite şi fireşti. Ţara se găsea în bună rânduială fără ca norodul să ştie că aceasta se chema „bună rânduială". Suveranul nu căuta să-şi arate măreţia dinaintea celor mulţi şi nici oamenii nu căutau să-l preamărească. Heshang Gong : „Supuşii ştiau că deasupra lor se afla un Suveran, însă nu îl preamăreau. Rânduiala [lor] era firească."

2 Cu timpul, virtuţile lui Tao au început să fie uitate, poftele şi lăcomia s-au ivit iar datinile s-au depărtat de ceea ce era firesc. Oamenii au început să-i laude pe cei virtuoşi şi să împartă lumea în „buni" şi „răi". Heshang Gong : „Virtuţile lui Tao puteau fi [de-acum] desluşite iar bunătatea putea fi numită, de aceea [supuşii] îl iubeau şi îl preamăreau pe Suveran."

[3] Virtuţile lui Tao au fost cu totul uitate. Purtarea cârmuitorilor a devenit samavolnică iar supuşii, pentru a se apăra, s-au dedat minciunii. Cârmuitorii au înăsprit pedepsele iar duşmănia între aceştia şi supuşi a sporit. Heshang Gong : „Încrederea supuşilor în Suveran era neîndestulătoare, de aceea supuşii îi răspundeau prin neîncredere şi căutau să-l înşele."

[4] Când virtuţile lui Tao au fost uitate iar poporul a devenit neîncrezător, cârmuitorii au rânduit legile şi au început să dea însemnătate învăţăturii date prin mijlocirea vorbelor, căutând să capete încrederea oamenilor şi să cârmuiască, astfel, ţara. Cârmuirea desăvârşită se împlineşte însă prin mijlocirea virtuţilor lui Tao, după cum spune Lao zi în *Versetul II* : „Omul Sfânt înfăptuieşte lucrările ce aparţin non-acţiunii şi făureşte învăţătura dată fără vorbe."

[5] Prin urmare, tihna şi bunăstarea nu pot fi dobândite decât prin mijlocirea lui Tao. Când Suveranul se slujeşte de virtuţile lui Tao, datinile poporului sunt fireşti, neîmpodobite. Între Suveran şi supuşi nu există duşmănie iar ţara este în bună rânduială. Cu toate acestea, cei mai mulţi nu vor spune că Suveranul este „bun" şi ţara „în bună rânduială", ci vor socoti că Suveranul şi cârmuirea sa sunt aşa cum se cuvine să fie. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că în ţară va fi pace, iar cei mulţi nu vor auzi de 'virtuţile Suveranului'. [Oamenii] vor fi puri şi cinstiţi, însă vor socoti că nu este decât ceea ce este firesc să fie."

Versetul XVIII

[Când] desăvârşitul Tao este-ndepărtat, „omenia" şi „dreptatea" se ivesc[1].

[Când] iscusinţa se face cunoscută, se iveşte înşelătoria desăvârşită[2].

[Când] în familie nu se află înţelegere, „respectul filial" şi „iubirea părintească" se vor face cunoscute[3].

[Când] ţara este în neorânduială, apar „dregătorii devotaţi"[4].

Note

[1] Când oamenii trăiesc în Tao, purtarea lor este omenoasă şi dreaptă în chip firesc, fără ca ei să ştie ce înseamnă „omenie" şi „dreptate". Când oamenii încetează să lucreze prin mijlocirea lui Tao, printre cei răi şi nedrepţi se vor ivi şi oameni despre care se va spune că sunt „buni" şi „drepţi". Heshang Gong : „Când desăvârşitul Tao domneşte, în familie se găsesc fii respectuoşi şi există credinţă şi încredere, iar 'omenia' şi 'dreptatea' nu sunt cunoscute. [Când] desăvârşitul Tao este îndepărtat, răul se împotriveşte vieţii şi astfel se ivesc 'omenia' şi 'dreptatea' (...)."

[2] Când oamenii iscusiţi îşi fac cunoscută măiestria, oamenii vor începe să preţuiască vorba meşteşugită ; atunci vor apărea şi cei neiscusiţi, care vor căuta să-i înşele pe cei mulţi prin vorbe împodobite, însă fără înţeles. Heshang Gong : „Suveranul care se arată iscusit nesocoteşte virtuţile lui Tao şi preţuieşte vorbele. [Dacă Suveranul] nesocoteşte simplitatea şi preţuieşte erudiţia, atunci supuşii îi vor răspunde prin făţărnicie şi necinste."

[3] Când în familie virtuţile lui Tao sunt părăsite, între părinţi şi fii, soţ şi soţie şi între fraţi, neînţelegerile se vor ivi cu uşurinţă. Atunci, despre unii fii se va spune că sunt „respectuoşi" iar despre alţii că nu sunt „respectuoşi" ; despre unii părinţi se va spune că sunt „iubitori" iar despre alţii că „nu sunt iubitori". Heshang Gong : „[Când] între rubedenii nu există înţelegere, atunci sunt cunoscute 'pietatea filială' şi 'dragostea părintească', iar fiecare va purta de grijă celuilalt."

[4] Dacă Suveranul nu caută a cârmui prin mijlocirea lui Tao, ci se arată însetat de putere şi dornic de mărire, dregătorii vor unelti împotriva lui. Ţara va fi în neorânduială şi numai atunci se vor cerne dregătorii cu-adevărat devotaţi de cei desfrânaţi. În cârmuirea desăvârşită însă, Suveranul şi dregătorii se slujesc laolaltă de virtuţile lui Tao, nefiind cu putinţă să se spună despre unii dintre ei că sunt „devotaţi" iar despre alţii că nu sunt astfel. Heshang Gong : „[Când] poruncile nu sunt bune, Suveranul şi supuşii se vor duşmăni între ei ; cei răi se vor lupta pentru putere şi astfel vor apărea dregătorii devotaţi care să-l îndrepte pe Suveran. Aceste vorbe spun că [atunci când] în ţară este pace, 'omenia' nu este cunoscută. [Când] oamenii sunt cu totul lipsiţi de dorinţe, 'curăţenia' nu este cunoscută. [Când] fiecare se primeneşte pe sine, 'virtutea' nu este cunoscută. [Sub cârmuirea] Suveranului înzestrat cu [însuşirile] lui Tao cel desăvârşit, 'omenia', 'dreptatea', 'respectul filial' şi 'iubirea părintească' se vor stinge aşa cum stelele îşi pierd raza, când Soarele ajunge la strălucirea amiezii."

Versetul XIX

Pune capăt înţelepciunii şi leapădă iscusinţa : câştigul oamenilor va fi însutit[1].

Pune capăt „omeniei" şi renunţă la „dreptate" : [astfel] oamenii vor redobândi „respectul filial" şi „iubirea părintească"*[2].

Pune capăt măiestriei şi leapădă ascuţimea : [astfel] nu se vor mai găsi hoţi şi tâlhari[3].

[Căci] aceste trei lucruri nu sunt îndestulătoare în alcătuirea rânduielilor[4].

Prin urmare, iată ce li s-a încredinţat poruncilor : să te arăţi modest şi să păzeşti în suflet simplitatea ; gândeşte-te mai rar la tine şi împuţinează-ţi poftele[5].

Note

1 Înţelepciunea şi iscusinţa sunt însuşirile Omului Sfânt, însă acesta nu caută să le scoată la iveală, ci rânduieşte lucrurile slujindu-se de virtuţile lui Tao, aducând bunăstare şi pace în ţară. Când cel înţelept şi iscusit se depărtează de Tao, făcându-şi cunoscute însuşirile, cei nevrednici vor căuta şi ei să se arate înţelepţi şi iscusiţi, înşelând oamenii şi iscând neorânduială. Heshang Gong : „Leapădă iscusinţa şi înapoiază-te la non-acţiune."

---

*Termenii „omenie" (*ren*) şi „dreptate" (*yi*) apar în paralel cu termenii „respect filial" (*xiao*), „iubire părintească" (*ci*) şi „devotament" (*zhong*), în versetul precedent ; înţelesul acestor termeni şi raporturile lor cu noţiunea de „Tao" sunt explicate în *Versetul XXXVIII*.

[2] Vietăţile sălbatice îşi hrănesc puii chiar dacă ele însele îndură foamea şi pun mai presus viaţa puilor, jertfindu-se pentru aceştia. Toate acestea se întâmplă potrivit firii : nimeni nu le-a învăţat pe vieţuitoare ce înseamnă „iubire părintească". Prin urmare, „omenia", „dreptatea", „respectul filial" şi „iubirea părintească" există în chip firesc atunci când oamenii trăiesc în Tao. Numai când Tao este părăsit se fac cunoscute numele de „omenie", „dreptate", „respect filial" şi „iubire părintească". Heshang Gong : „Pune capăt omeniei în care este scoasă la iveală bunătatea (...)."

[3] Rândunica îşi face cuibul pentru a se adăposti iar păianjenul îşi ţese pânza pentru a-şi căuta hrana. Iată deci că lucruri pe care oamenii le socotesc minunate, vieţuitoarele le-au zămislit numai şi numai pentru a supravieţui, iar nu pentru a-şi arăta măiestria şi ascuţimea. Când oamenii trăiesc în Tao, ei se slujesc de măiestrie şi de ascuţime în chip firesc, asemenea vieţuitoarelor. Când Tao este părăsit însă, cei nevrednici se slujesc de măiestrie şi de ascuţime pentru a prăda şi tâlhări. Heshang Gong : „Înşelătoria şi minciuna tulbură [natura] adevărată [a omului]. Astupă calea către lăcomie şi încuie poarta către putere."

[4] Cele trei lucruri sunt „înţelepciunea şi iscusinţa", „omenia şi dreptatea" şi „măiestria şi iscusinţa". Când Tao este părăsit, oamenii pun preţ pe aceste trei lucruri şi se slujesc de ele în cârmuirea ţării, iscând tulburare şi neorânduială. Prin urmare, cârmuirea desăvârşită se înfăptuieşte numai prin mijlocirea lui Tao. Heshang Gong : „Slova este neîndestulătoare pentru a-i învăţa pe oameni."

[5] Cârmuirea Omului Sfânt se aseamănă desăvârşirii trupului şi spiritului. Omul Sfânt este modest, sincer, milostiv şi cumpătat, oferind pilda sa supuşilor. Heshang Gong : „Trebuie să păstrezi în suflet modestia şi să păzeşti natura cea adevărată ; nu da însemnătate podoabei slovelor. Trebuie să te arăţi credincios înaintea supuşilor, astfel vei putea fi o pildă [pentru ei]."

Versetul XX

Punând capăt învăţăturii nu vei mai fi frământat de griji[1].

Ce depărtare este oare între răspunsul blând şi cel nepăsător ? Ce depărtare este oare între bine şi rău [2]?

Nu poţi să nu te temi de ceea ce oamenii se tem[3].

O ! Năpădit de ierburi ; omul rătăceşte încă [4]!

Oamenii de rând sunt voioşi, ca atunci când este primit în ospeţie un mare dregător, ori ca atunci când urcă pe tăpşanele-nverzite ; ci numai eu sunt limpede, fără dorinţe. Mă asemui unui prunc ce n-a-nvăţat a râde încă, şi vai ! — uşor şi iute — [eu] par că n-am lăcaş la care să mă-nturn [5]!

Oamenii de rând au din belşug, ci numai eu par nevoiaş. Eu sunt [ca] gândul unui om neştiutor ! Sunt nedesluşit [6]!

Oamenii de rând îşi scot la iveală strălucirea, ci numai eu par întunecat ; oamenii de rând sunt iscoditori, numai eu singur sunt tăcut[7].

Îndepărtaţi, [ei] par [mereu] umbriţi. Neauziţi, par veşnic rătăciţi [8]!

Oamenii de rând au cu toţii un rost, numai eu sunt nevrednic şi apar demn de dispreţ[9].

Ci eu mă deosebesc de oameni, căci socot de cuviinţă să cer hrană de la „mamă"[10].

Note

[1] *Versetul I* spune : „Cel ce nu are niciodată dorinţe, îi va cuprinde taina, iar cel împovărat de dorinţe îi va zări hotarul [numai]." *Versetul*

XVI spune, de asemenea : „'Redobândirea vieţii' înseamnă 'rânduială'. A cunoaşte 'rânduiala' se numeşte 'a fi luminat'." În *Versetul XLVIII* se spune : „[Dacă] te dedici învăţăturii, vei spori cu fiecare zi ; [dacă] te dedici lui Tao, vei descreşte cu fiecare zi ; vei descreşte iar şi iar, până când vei ajunge la non-acţiune. Vei fi fără acţiune, însă nimic nu va rămâne nedesăvârşit." Iar în *Versetul LXIV* se spune : „[El] învaţă ceea ce nu este „învăţătură", şi se înapoiază în locul de care oamenii s-au îndepărtat." Prin urmare, Lao zi numeşte „învăţătură" ceea ce este opus lui Tao, iar Tao este numit „ceea ce nu este învăţătură". Pentru a dobândi cunoaşterea adevărată, omul trebuie să-şi alunge dorinţele şi să se slujească de non-acţiune şi astfel îi va fi cu putinţă să se reîntoarcă la natura originară, netulburată. Heshang Gong : „Pune capăt învăţăturii lucrurilor neadevărate şi slovelor care nu sunt una cu Tao. Lasă la o parte măreţia înşelătoare şi astfel vei fi ferit de-amar şi griji."

2 Răspunsul blând şi modest te va apropia de oameni, iar răspunsul dispreţuitor şi rece te va îndepărta de ei. Aşadar, vorbele, deşi sunt rostite toate din gură, iar nu din două locuri depărtate, roadele vor fi potrivnice.

3 Atât lucrurile socotite „bune", cât şi cele socotite drept „rele" au aceeaşi obârşie : Tao. Tao este cauza tuturor transformărilor şi obârşia „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", iată de ce Lao zi spune că oamenii îi dau însemnătate lui Tao. Heshang Gong : „'Oameni' sunt numiţi cei înzestraţi cu Tao."

4 Omul care s-a depărtat de Tao este asemenea unui câmp năpădit de buruieni. Uitându-şi obârşia, omul pare a rătăci fără-ncetare între senzaţii şi dorinţe.

5 Oamenii sunt adesea înşelaţi de înfăţişarea exterioară a lucrurilor şi de izbânzile trecătoare ; Omul Sfânt este netulburat şi fără acţiune, asemenea unui prunc neştiutor. Heshang Gong : „Primăvara, *yin* şi *yang* se întâlnesc ; oamenii sunt tulburaţi şi se suie pe tăpşane pentru a-şi desfăta privirile, iar pofta [le] este neînfrânată. [Eu] mă asemăn unui copil căruia încă nu îi este cu putinţă să răspundă (...)."

6 Oamenii sunt îndestulaţi şi se socot împăcaţi : Omul Sfânt se aseamănă unui om nevoiaş şi neştiutor. El este întotdeauna nedesluşit, asemenea lemnului nelucrat. Heshang Gong : „[Când] averea oamenilor de rând prisoseşte, [ei] se dedau risipei ; [când] iscusinţa [le] prisoseşte, [ei] se dedau înşelătoriei. Numai eu par a fi fost părăsit şi mă arăt nevoiaş. Nu mă însoţesc cu oamenii din Lume, [ci] păzesc Unul şi sunt neclintit. [Eu] sunt asemenea sufletului unui om neştiutor. [Sufletul meu] este nedesluşit."

7 Oamenii caută să-şi arate strălucirea şi sunt iscoditori ; Omul Sfânt se arată întunecat la minte şi socoate că toate fiinţele şi lucrurile alcătuiesc un singur trup împreună cu el. Heshang Gong : „[Oamenii de rând] se arată luminaţi şi pătrunzători ; [eu] par neştiutor."

8 Oamenii de rând sunt adesea umbriţi de lăcomie şi desfrâu, părând a rătăci neîntrerupt, îndepărtaţi de obârşia tuturor fiinţelor şi lucrurilor — Tao*.

9 Oamenii s-au îndepărtat de adevăr, căutând neîntrerupt un reazem bănesc în această Lume ; Omul Sfânt se arată neştiutor şi vrednic de dispreţ, socotind câştigul şi faima drept trecătoare. Heshang Gong : „'Rost' înseamnă 'acţiune'. Numai eu sunt fără acţiune. Demn de dispreţ, [eu] par [mereu] în urmă."

10 „Mama" este obârşia „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", Tao. Oamenii s-au îndepărtat de obârşie, râvnind neîncetat la ceea ce este efemer şi-nşelător ; Omul Sfânt se deosebeşte de oamenii din Lume, întrucât el urmează neîntrerupt pilda lui Tao. Heshang Gong : „Numai eu sunt deosebit de oameni. [A cere] 'hrană' înseamnă 'a se sluji'. 'Mama' este Tao. Numai eu socot de cuviinţă să mă slujesc de Tao."

---

*În textul comentat de Heshang Gong apar distincţii de ordin lexical faţă de textul comentat de monahul Ren Farong, care conduc la perspective diferite asupra comentariului *paragrafului opt* ; deşi textul comentat, cât şi comentariul propriu-zis ale lui Heshang Gong stau la temelia perspectivei religioase asupra *Cărţii despre Tao*, exegetul contemporan şi monahul Ren Farong, influenţat vădit de Heshang Gong, oferă totuşi interpretări noi şi pertinente în comentariul său ; am ales şi noi, în comentariul nostru, interpretarea dată de Ren Farong acestui paragraf.

Versetul XXI

În tot ceea ce desăvârşitul *de** cuprinde, numai pe Tao îl va urma[1].

[Când] Tao este lucru, este neclar şi-ntunecos ! Neclar, întunecos ! Ci înlăuntrul lui se află-nfăţişare. Întunecos, neclar ! Ci înlăuntrul lui se află lucru. Întunecat, ceţos ! Ci înlăuntrul lui se află viaţă, iar viaţa lui e negreşit adevărată, [căci] înlăuntrul lui aflăm statornicie[2].

Din vechime până astăzi, numele său nu a pierit, iată de ce zărim începutul noianului [de fiinţe şi lucruri][3].

Cum oare ştiu că începutul lor astfel se-arată ? Slujindu-mă de [ceea ce văd] astăzi[4].

Note

[1] *De* este ceea ce fiinţele şi lucrurile obţin de la Tao. Prin *de* (virtuţile lui Tao), natura lui Tao se poate reîntrupa. Între „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" nu este nimic care să nu se preschimbe fără

---

*Am considerat aici că termenul *de* exprimă proiecţia totală a lui Tao, nu doar particularizarea sa, de aceea am optat pentru transcrierea ca atare a termenului, iar nu pentru o traducere explicită („virtute/virtuţi a/ale lui Tao") ; termenul este expus mai amănunţit în *Versetul X*.

încetare, prin mijlocirea virtuţilor lui Tao. *De* este numit „desăvârşit" atunci când natura fiinţelor şi lucrurilor este reîntregită iar suflul (*qi*) există din belşug. Natura lui Tao nu are formă şi nici înfăţişare, fiind cu neputinţă de numit. Tao se înfăţişează numai prin mijlocirea lui *de*. Heshang Gong : „Omul înzestrat cu virtuţile desăvârşite ale lui Tao nu lasă nimic necuprins în sine ; lui îi este cu putinţă să îndure umilinţele şi să se arate modest. Omul înzestrat cu virtuţile desăvârşite ale lui Tao nu urmează pilda oamenilor din Lume, ci îl urmează numai şi numai pe Tao."

2 Tao este suflu (*qi*), unic şi nediferenţiat. El vieţuieşte şi totuşi pare a nu vieţui ; nu dă semne că vieţuieşte, şi totuşi nu putem spune că nu vieţuieşte. Înlăuntrul său se află rostul tainic al lucrurilor, ce nu poate fi zărit sau desluşit. Heshang Gong : „Tao este neclar şi-ntunecos ! Înlăuntrul său se află un rost ce rânduieşte transformările (...). Tao îşi tăinuieşte meritele şi numele ; statornicia lui se află înlăuntru."

3 Tao, unic şi nediferenţiat, vieţuieşte dintotdeauna şi este nepieritor. Iată de ce Lao zi spune că prin mijlocirea lui Tao ne este cu putinţă să zărim începutul infinităţii de fiinţe şi lucruri. Heshang Gong : „Din vechime până astăzi, Tao a vieţuit neîntrerupt, ci nu a pierit."

4 Dacă oamenii vor să zărească taina şi-nceputul tuturor fiinţelor şi lucrurilor, ei trebuie întâi de toate să-l regăsească pe Tao în ei înşişi. Când Tao este cunoscut, şi fiinţele şi lucrurile zămislite de Tao vor fi cunoscute. Heshang Gong : „[Lao zi întreabă :] 'De unde ştiu că [fiinţele şi lucrurile] capătă *qi* de la Tao ? Şi astăzi toate fiinţele şi lucrurile primesc suflul lui Tao, născându-se (...). Fără Tao, [ele] nu ar [putea] fi astfel'."

Versetul XXII

[Numai dacă] eşti ne-ntregit te vei împlini ; [numai dacă] eşti îndoit te vei îndrepta, [numai dacă] eşti scobit te vei umple ; [numai dacă] eşti învechit te vei înnoi ; [numai] având puţin vei [putea] căpăta. Având mult, vei rătăci[1].

Iată de ce Omul Sfânt îşi păzeşte cu străşnicie Unitatea, fiind o pildă pentru [cei aflaţi] sub Cer[2].

Nu căuta să ieşi la iveală : astfel vei fi cunoscut ; nu socoti că doar tu ai dreptate : astfel [adevărul] va fi-nvederat ; nu socoti c-ai avea vreun merit : astfel vei fi lăudat ; nu socoti că eşti însemnat : astfel vei trăi îndelung. Numai şi numai din pricină că nu luptă, iată de ce sub Cer nu se află nimeni căruia să-i fie cu putinţă să lupte cu Omul Sfânt[3].

Să fie slova din vechime „Îndoaie-te, astfel te vei reîntregi" doar vorbă goală ?! Cu-adevărat te vei reîntregi şi te vei reîntoarce[4].

Note

[1] Arată-te smerit şi iertător şi îndură necazurile. Astfel, în chip firesc, te vei împlini pe tine însuţi. Fii drept şi domol, îndură umilinţele şi păstrează-ţi cumpătul, aşteptând să-ţi vină vremea. Arată-te modest şi cumpătat, fii neschimbat dinaintea celor însemnaţi ca şi dinaintea celor umili. Astfel, cu toţii se vor întoarce la tine şi te vor sluji. Arată-te simplu şi sărăcăcios, căci numai astfel îţi va fi cu

putinţă sà te înnoieşti cu fiecare zi şi să propăşeşti. Dobândind toate aceste virtuţi, vei ajunge să cunoşti obârşia tuturor fiinţelor şi lucrurilor şi rostul vieţii. Dacă te laşi înşelat de înfăţişarea exterioară a lucrurilor, vei rătăci. Heshang Gong : „Îndură şi slujeşte-i pe cei mulţi, nu îngriji numai de tine însuţi, astfel îţi vei întregi trupul. Îndoaie-te şi lasă-i pe oameni să fie drepţi ; cu vremea, îţi va fi cu putinţă să te îndrepţi. [Când] pământul este scobit, apa se scurge înlăuntru ; dacă omul se pune mai prejos [de ceilalţi], virtuţile lui Tao se vor reîntoarce la el. [Dacă] înduri neajunsuri şi sărăcie, punându-te pe tine însuţi în urmă şi pe semeni înainte, oamenii te vor respecta şi cu timpul te vei înnoi, în chip firesc. [Dacă] îţi vei îngădui puţin, atunci vei dobândi mult. Tao al Cerului ocroteşte umilinţa iar sfinţii [îl] ţin în palmă [pe cel cu sufletul] golit. Cel avut rătăceşte din pricina a ceea ce îşi păzeşte cu străşnicie ; cel învăţat rătăceşte din pricina ştiinţei sale."

2 Deşi „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" se deosebesc între ele, toate sunt zămislite prin suflul unic al lui Tao. „Unitatea" este Tao cel nediferenţiat. Prin urmare, Omul Sfânt îşi păzeşte ne-ntrerupt natura originară neîntinată şi se supune rostului fiinţelor şi lucrurilor. Heshang Gong : „Omul Sfânt îşi păzeşte cu străşnicie Unitatea şi astfel înţelege 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri', iată de ce îi stă în putinţă să fie o pildă pentru semenii săi."

3 Numai acela care păstrează în sine lumina, fără a o scoate la iveală, înţelege cu-adevărat rostul lucrurilor. El nu îşi rosteşte cu îndârjire părerile, ci se arată tăcut şi modest. El nu cunoaşte trufia şi nesăbuinţa. El nu luptă niciodată cu oamenii din pricina averilor sau a învăţăturii, de aceea el este de neînvins. Heshang Gong : „Omul Sfânt nu se slujeşte de propriii săi ochi pentru a privi în depărtări ; [el] priveşte prin ochii semenilor, astfel îi este cu putinţă să zărească în depărtări. Omul Sfânt nu se socoate pe sine drept, tăgăduindu-i pe ceilalţi ; astfel îi stă în putinţă să [îşi] scoată la iveală [adevărul] ; făcându-l cunoscut oamenilor. [Omul Sfânt] nu caută să fie lăudat, iată de ce capătă lauda semenilor. Omul Sfânt nu se socoate pe sine însemnat, de aceea este păzit tot timpul de primejdii. Sub Cer, nici cei virtuoşi şi nici cei nevrednici nu pot lupta împotriva celui care nu caută a lupta."

4 Păzeşte-ţi natura neîntinată şi arată-te modest, căci ceea ce astăzi este strâmb, mâine va fi îndreptat. Heshang Gong : „Se spune că în vechime era o vorbă : 'nu căuta să te împotriveşti, astfel te vei întregi pe tine însuţi'. Cel căruia îi este cu putinţă să fie astfel, îşi va astâmpăra trupul înfometat şi-l va face să se înapoieze la părinţii săi, ocolind [astfel] prăpădul."

Versetul XXIII

A vorbi puţin este firesc[1].

Vântul înverşunat nu durează o dimineaţă întreagă, ploaia repede nu durează o zi întreagă. Cine le rânduieşte pe acestea ? Cerul şi Pământul. Nici chiar Cerului şi Pământului nu le stă în putinţă să [le] facă să dureze, cum ar putea atunci omul [să fie astfel] [2]?!

Prin urmare, între cei care înfăptuiesc lucrurile în Tao, cel înzestrat cu Tao, este una cu Tao ; cel înzestrat cu virtuţile lui Tao, este una cu virtuţile lui Tao. Cel care [îl] pierde [pe Tao], este una cu pierderea [sa de către Tao][3].

Pe cel care este una cu Tao, şi Tao îl va lua cu sine ; pe cel care este una cu virtuţile lui Tao, şi virtuţile lui Tao îl vor lua cu ele ; pe cel care este una cu pierderea, şi pierderea îl va lua cu sine. [Când] încrederea nu este îndestulătoare se vor găsi [oameni] neîncrezători.

Note

[1] *Versetul II* spune : „Omul Sfânt înfăptuieşte lucrările ce aparţin non-acţiunii şi făureşte învăţătura dată fără vorbe." În *Versetul LXXIII* se spune : „Tao al Cerului nu luptă, însă se pricepe să biruiască ; nu rosteşte vorbe, însă se pricepe să primească răspuns ; nu porunceşte, însă [fiinţele] vin [la el] de la sine." Heshang Gong : „'A vorbi puţin' înseamnă 'a-ţi precupeţi vorbele'. Cel care îşi precupeţeşte vorbele este [una] cu Tao cel firesc."

2 Când rânduiala Cerului şi a Pământului este firească, *yin* şi *yang* sunt în armonie iar ploile şi vântul vin când este nevoie. Când *yin* şi *yang* îşi pierd armonia, seceta şi inundaţiile se fac cunoscute. Cu toate acestea, lucrurile nefireşti, precum vântul înverşunat şi ploile iuţi, nu pot dura vreme îndelungată. Prin urmare, dacă omul este copleşit de pofte şi nesăbuit, neţinând seama de Tao şi de semeni, va sfârşi la fel de repede ca vântul sălbatic şi ploile iuţi. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că ceea ce este iute şi sălbatic nu poate dura vreme îndelungată. Cine rânduieşte aceste furtuni şi ploi ? Cerul şi Pământul le rânduiesc. Cerul şi Pământul sunt cele mai [apropiate de] stihii, rânduind laolaltă furtunile şi ploile repezi, şi totuşi nu le este cu putinţă să [le] facă să dureze din zori până la apus."

3 „Cele zece mii de fiinţe şi lucruri", deşi au aceeaşi obârşie, ele capătă înfăţişări diferite şi se dezvoltă, de asemenea, în chip diferit. Prin urmare, se găsesc oameni care lucrează în Tao, oameni care lucrează prin virtuţile lui Tao şi oameni care lucrează fără a ţine seama de Tao şi de virtuţile sale. Heshang Gong : „[Când] oamenii înfăptuiesc lucrurile, trebuie să se asemene cu Tao, netulburaţi, nu trebuie să se asemene vântului înverşunat şi ploilor iuţi."

4 Tao este netulburat şi nu se slujeşte de vorbe. Celui care lucrează în Tao, şi Tao îi va răspunde. Virtuţile lui Tao sunt firescul şi nonacţiunea. Dacă omul se slujeşte de virtuţile lui Tao, lui i se va răspunde prin mijlocirea virtuţilor lui Tao. Dacă omul se depărtează de Tao şi de virtuţile sale, lucrând cu nesăbuinţă şi slujindu-se de învăţătura dată prin vorbe, atunci va rătăci. Dacă Suveranul nu se slujeşte de virtuţile lui Tao, atunci supuşii se vor arăta neîncrezători. Heshang Gong : „Pe cel care este una cu Tao, şi Tao îl va lua, bucuros, cu sine ; pe cel care este una cu Virtuţile lui Tao, şi virtuţile lui Tao îl vor lua, de bună voie, cu ele ; pe cel care este una cu pierderea, şi pierderea va fi gata să îl rătăcească. [Când] încrederea Suveranului nu este îndestulătoare, supuşii îi vor răspunde atunci prin neîncredere."

Versetul XXIV

Cel înălţat pe vârfuri nu va sta ferm, cel care calcă cu paşi mari nu va înainta[1].

Cel care se scoate pe sine la iveală nu va fi cunoscut ; cel ce socoate că are dreptate nu [îşi] va face cunoscut [adevărul] ; cel ce socoate că are vreun merit, nu va fi lăudat ; cel ce socoate că este-nsemnat, nu va dăinui[2].

Dinaintea lui Tao, acestea sunt ca rămăşiţele de hrană, ori ca negii... Între fiinţe se naşte ură împotriva acestora. Iată de ce omul înzestrat cu Tao se ţine departe[3].

Note

1„Cel înălţat pe vârfuri" şi „cel care calcă cu paşi mari" sunt numiţi cei care caută mărirea şi câştigul, amăgindu-se, vremelnic, că se deosebesc de semeni. Heshang Gong : „Înseamnă a fi lacom de putere şi a căuta faima (...)."

2 Heshang Gong : „Oamenii se scot pe ei înşişi la iveală, socotindu-se buni (...). Cât de neştiutori sunt, căci înfăţişarea le este slută iar purtarea demnă de dispreţ. Socotind că ai dreptate, tăgăduindu-i pe ceilalţi, mulţimea te va copleşi, făcând [ca dreptatea ta] să nu poată fi cunoscută. Socotindu-te întruna merituos şi căutând laudele, nu vei izbuti să ai vreun merit dinaintea semenilor tăi. Celui căruia îi place să se socoată însemnat, nu-i va fi cu putinţă să fie veşnic."

3„Cel înălţat pe vârfuri", „cel care calcă cu paşi mari", „cel care se scoate pe sine la iveală", „cel ce socoate că are dreptate", „cel ce se socoate merituos" şi „cel ce se socoate însemnat" sunt cei rătăciţi,

amăgiţi de înfăţişarea exterioară a lucrurilor. Faptele lor sunt nefireşti, potrivinice lui Tao, iată de ce Lao zi le aseamănă cu rămăşiţele de mâncare şi cu negii. Heshang Gong : „Aceşti oameni, aflaţi la domnie, vor fi purtaţi de dorinţe şi vor aduce suferinţă, de aceea între fiinţe nu este una care să nu se teamă şi să nu urască [acel] loc. [Lao zi] spune că omul înzestrat cu Tao nu va poposi în ţara acestora."

Versetul XXV

Există o ființă alcătuită nedesluşit, ce vieţuieşte dinaintea Cerului şi a Pământului. [Ea] este neauzită şi nevăzută, este de sine stătătoare şi neschimbătoare ; [ea] curge pretutindeni fără a osteni[1].

Poate că este „mama" Pământului. Eu nu-i cunosc numele — o voi numi „Tao"* ; mă străduiesc să-i [mai] găsesc un nume şi îi spun „mare". „Mare" înseamnă „veşnic curgător" ; „veşnic curgător" înseamnă „întins", înseamnă „întors [între fiinţe şi lucruri]"[2].

Prin urmare, Tao este mare, Cerul este mare, Pământul este mare, iar Suveranul este, de asemenea, mare. În Univers se află pentru [lucruri] mari, iar Suveranul, iată, este unul dintre acestea. Omul să urmeze pilda Pământului, Pământul să urmeze pilda Cerului, Cerul să urmeze pilda lui Tao. Tao lucrează prin el însuşi[3].

Note

[1] „Fiinţa alcătuită nedesluşit" este suflul (*qi*) unic, care vieţuieşte dinaintea Cerului şi a Pământului. El nu are început şi nici sfârşit, nu are formă sau înfăţişare, nu poate fi desluşit sau adulmecat, nu

---

*Fragmentul marcat prin asterisc apare în comentariul nostru la *Versetul I* (fidel sintezei lui Ren Farong), într-o tălmăcire deosebită prin formă de cea adoptată în prezentul verset, datorată unor reconsiderări stilistice ulterioare ; între cele două versiuni nu există însă deosebiri de fond.

sporeşte şi nici nu descreşte. El curge pretutindeni şi fără încetare. Heshang Gong: „[Lao zi] spune că Tao este alcătuit nedesluşit, însă face ca 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' să se împlinească. [El] vieţuieşte prin urmare dinaintea Cerului şi a Pământului. Tao curge nestânjenit iar între Cer şi Pământ nu se găseşte loc unde să nu pătrundă. Aflat în *yang*, el nu se pârjoleşte ; lăsat lui *yin*, [el] nu va putrezi."

2 Tao este obârşia tuturor naşterilor şi transformărilor, este rădăcina „celor zece mii de fiinţe şi lucruri". Lao zi s-a slujit de cuvântul „Tao" numai pentru a-l face cunoscut. Din pricină că slova singură nu-l poate înfăţişa pe adevăratul Tao, Lao zi caută să arate unele dintre însuşirile lui Tao : „mare", „veşnic curgător", „întins". Cerul, Pământul şi „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" vieţuiesc datorită lui, iată de ce Lao zi îl numeşte „întors [între fiinţe şi lucruri]". Tao zămisleşte fiinţele şi lucrurile şi se găseşte întotdeauna înlăuntrul lor. Heshang Gong : „Tao hrăneşte 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri', dându-le suflu, la fel cum o mamă îşi hrăneşte pruncul. [Lao zi spune :] 'Eu nu-i zăresc înfăţişarea lui Tao şi nu ştiu cum se cuvine să-l numesc. Ştiu [numai] că toate fiinţele şi lucrurile sunt zămislite din Tao, de aceea îi spun *Tao*. Nu-i cunosc numele ; mă străduiesc [să-l numesc] şi îi spun 'mare' (...). Măreţia lui nu se aseamănă Cerului, aflat mereu deasupra, nu se aseamănă Pământului, aflat mereu dedesubt, ci [el] curge fără încetare, fără a zăbovi în vreun loc. Între Cer şi Pământ nu se află loc în care [Tao] să nu pătrundă. [Lao zi] spune că Tao este întins, [dar] nu depărtat, ci mereu înlăuntrul omului."

3 Nici Cerul, Pământul ori Suveranul nu sunt lipsiţi de însemnătate. Omul şi cârmuitorul oamenilor trebuie să urmeze pilda Pământului, Pământul trebuie să urmeze pilda Cerului, Cerul trebuie să urmeze natura lui Tao, iar Tao este natura însăşi. Heshang Gong : „Tao este mare — [el] cuprinde laolaltă Cerul şi Pământul ; este atotcuprinzător. Cerul este mare — [el] se aşterne peste tot. Pământul este mare — [el] ţine deasupra sa totul. Suveranul este mare — [el] nu lasă nimic nerânduit. Omul trebuie să urmeze pilda Pământului, netulburat şi blând. [Oamenii] îl cultivă şi capătă bucatele, sapă înlăuntrul său şi află izvoarele. [Pământul] osteneşte, dar nu se răzvrăteşte, aduce folos, însă nu caută să stăpânească. Cerul este limpede şi neclintit ; [el] îşi revarsă bunătatea, însă nu cere să fie răsplătit ; [el] creşte 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' fără a primi ceva în schimb. Tao este netulburat şi nu rosteşte vorbe. [El], neştiut, pune în mişcare suflul iar 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' se împlinesc în chip natural. Firea lui Tao este Natura însăşi."

Versetul XXVI

Grija este rădăcina nepăsării ; netulburarea este stăpâna nesăbuinţei[1].

De aceea, Omul Sfânt* cutreieră din zori şi până-n seară, [însă] nu îşi părăseşte poverile. Deşi are-n stăpânire privelişti semeţe şi lăcaşuri ale desfătării, [el] este nepăsător[2].

Cum şi-ar îngădui [atunci] „stăpânul a zece mii de care" să nesocotească ţara prin purtarea sa ?! [Dacă] va nesocoti [ţara], atunci îşi va pierde dregătorii ; [dacă] va fi nesăbuit, atunci îşi va pierde domnia[3].

Note

1 Heshang Gong : „Dacă Suveranul este nechibzuit, atunci nu va fi demn de respect ; [dacă] cel care îşi desăvârşeşte trupul este nechibzuit, atunci îşi va pierde duhul. Florile sunt uşoare, de aceea [ele] se vor scutura ; rădăcinile sunt adânci, iată de ce [ele] vieţuiesc îndelung. [Dacă] Suveranul este tulburat, atunci [el] îşi va pierde stăpânirea ; [dacă] cel care îşi desăvârşeşte trupul este tulburat, atunci trupul îi va fi în primejdie."

---

* Am tradus astfel termenul *junzi*, pe care l-am echivalat aici cu termenul *shengren*, de care Lao zi se slujeşte de cele mai multe ori în *Cartea sa* ; termenul *junzi* este comentat în *Cartea despre Dao şi Putere* (introducere, traducere din chineza veche şi note de Dinu Luca), p. 130.

2 Omul Sfânt se aseamănă celui care păzeşte armele şi hrana oştenilor în timpul marşurilor — el este fără încetare grijuliu şi chibzuit. „Priveliştile semeţe" şi „lăcaşurile desfătării" îl fac cel mai lesne pe om să îşi piardă firea, însă Omul Sfânt se arată nepăsător şi netulburat. Heshang Gong* : „Omul Sfânt, din zori şi până-n seară, lucrează întru Tao ; [el] nu îşi rătăceşte netulburarea şi chibzuinţa."

3 Dacă Omul Sfânt rânduieşte lucrurile cu socotinţă, i-ar fi îngăduit atunci Suveranului, „stăpân a zece mii de care" şi domn peste mulţime, să se dedea nesăbuinţei şi să se lase pradă desfătărilor ?! Heshang Gong : „'Stăpânul celor zece mii de care' este Suveranul. Suveranul, [dacă] este nesăbuit din cale-afară, atunci îşi va rătăci dregătorii ; [dacă] cel care îşi desăvârşeşte trupul este nesăbuit, atunci [el] îşi va risipi sămânţa. [Dacă] Suveranul lucrează în nechibzuială, atunci îşi va pierde domnia ; [dacă] cel care îşi desăvârşeşte trupul este nesocotit, atunci [el] îşi va rătăci duhul."

---

* Heshang Gong identifică termenul *zi* (care intră aici în alcătuirea cuvântului *zizhong*, tălmăcit de noi prin „poveri") cu *jing*, „netulburare, linişte" ; prin urmare, prima frază a paragrafului se traduce, potrivit lui Heshang Gong, astfel : „[Omul Sfânt] nu îşi rătăceşte netulburarea şi chibzuinţa."

Versetul XXVII

[Omul Sfânt] se pricepe să păşească : [el] nu lasă urme : se pricepe să grăiască, negăsindu-se neajuns care să-i fie arătat ; se pricepe să socotească, fără a se sluji de unelte de socotit ; se pricepe să zăvorască : nu se slujeşte de ivăr, însă [poarta] nu poate fi descuiată ; se pricepe a înnoda : nu se slujeşte de funii, însă [nodul] — nu este cu putinţă să fie dezlegat[1].

De aceea, Omul Sfânt e înclinat către mântuirea semenilor, iată de ce [el] nu îi părăseşte pe oameni ; [Omul Sfânt] e înclinat către mântuirea fiinţelor, iată de ce nu le părăseşte. Aceasta se numeşte „a te călăuzi după înţelepciune"[2].

Prin urmare, cel bun este dascălul celui care nu este bun ; cel care nu este bun, este temelia celui bun. [Dacă] este nesocotit dascălul, iar temelia nu este preţuită, în ciuda iscusinţei, un mare întuneric va domni. Aici este miezul şi taina[3].

Note

[1] Lao zi se slujeşte de toate aceste slove pentru a înfăţişa însuşirile celui care vieţuieşte întru Tao : Omul Sfânt. Omul Sfânt îşi slujeşte semenii fără ca ei să prindă de veste, trecând adesea neobservat. Omul Sfânt îşi desăvârşeşte lucrările potrivit timpului şi rostului lucrurilor. Omul Sfânt, când se cuvine să meargă, el merge ; când se cuvine să vorbească, el vorbeşte. Iată de ce Omul Sfânt este ferit de neajunsuri. Când fiecare lucru este rânduit cum se cuvine, oamenii nu mai au

nevoie de unelte de socotit ; când oamenii lucrează prin mijlocirea lui Tao, nimeni nu va râvni la bunurile celuilalt şi astfel zăvoarele porţilor vor fi de prisos. Dinaintea semenilor se cuvine să te slujeşti de virtuţile lui Tao. Dacă te îndepărtezi de Tao, şi totuşi vrei ca oamenii să te sprijine, este ca şi când ai căuta să îi legi pentru a-i ţine în jurul tău. Omul Sfânt nu foloseşte funiile, însă oamenii sunt gata oricând să-l slujească. Heshang Gong : „Cel priceput să lucreze întru Tao, caută rostul lucrurilor în sine, nu păşeşte afară din odaia sa, iată de ce nu lasă urme. 'A se pricepe să grăiască' înseamnă a-şi alege vorbele şi a le rosti, astfel, oamenii nu vor avea pentru ce să-l învinuiască. Cel priceput să socotească, mijlocindu-se de Tao, îşi păzeşte Unitatea şi este neclintit ; când ceea ce este de socotit este puţin, uneltele de socotit sunt de prisos, fiindu-ţi cu putinţă totuşi să cunoşti. Cel priceput ca prin mijlocirea lui Tao să-şi zăvorască poftele şi să-şi apere duhul, nu este asemenea porţilor cu ivăre ce pot să fie deschise. Celui priceput a înnoda, mijlocindu-se de Tao, îi este cu putinţă să-şi neclintească gândurile ; [el] nu este asemenea funiilor care pot să fie deznodate."

2 Omul Sfânt se socoate una cu fiinţele şi lucrurile, menirea sa fiind de a-şi mântui semenii. A urma această chemare se numeşte, potrivit lui Lao zi, „a te călăuzi după [vechea] înţelepciune". Heshang Gong : „[Omul Sfânt] face ca toţi — însemnaţi şi umili — să capete ceea ce li se cuvine. Omul Sfânt nu nesocoteşte piatra şi nici nu preţuieşte jadul, ci le socoate pe amândouă un singur lucru."

3 „Cel bun" este numit cel care urmează pilda lui Tao ; „cel care nu este bun" este numit cel îndepărtat de Tao. Se cuvine prin urmare ca „cel care nu este bun" să îl socoată pe „cel bun" dascălul său. Dacă însă „cel care nu este bun" nu ar exista, cum i-ar fi oare cu putinţă „celui bun" să fie socotit astfel ?! Prin urmare, „cel care nu este bun" este temelia şi oglinda „celui bun". Heshang Gong : „De faptele bune ale semenilor, Omul Sfânt se slujeşte pentru a da o pildă oamenilor. [Dacă] purtarea oamenilor nu e bună, Omul Sfânt îi va învăţa totuşi, făcându-i să devină buni (...). Cu toate că se vor socoti iscusiţi — spune [Lao zi] — aceşti oameni [care se nesocotesc unii pe ceilalţi] se vor afla într-un mare întuneric. [Dacă] îţi stă în putinţă să pătrunzi aceste rosturi, se va chema că ai înţeles taina şi miezul lui Tao."

Versetul XXVIII

[De] vei cunoaşte tăria, păzind [însă] blândeţea, vei fi [precum e] valea pentru [cele aflate] sub Cer. Fiind vale pentru semeni, virtuţile veşnice ale lui Tao nu te vor părăsi şi te vei înapoia la pruncie[1].

[De] vei cunoaşte partea-i albă, păzindu-i [însă] partea neagră, vei fi o pildă pentru [cei aflaţi] sub Cer. Fiind pildă pentru semeni, virtuţile veşnice ale lui Tao vor fi fără păcat iar [tu] te vei înapoia la Unitate*[2].

[De] vei cunoaşte măreţia-i, păzindu-i [însă] umilinţa, vei fi [precum e] valea** pentru [cele aflate] sub Cer. Fiind vale pentru semeni, virtuţile veşnice ale lui Tao vor fi atunci îndestulate şi te vei înapoia la începuturi***[3].

[Când] buşteanul**** este despicat, [el] se preschimbă-n lucruri ; [când] Omul Sfânt este numit dregător, [el] devine mai-mare peste semeni. Astfel, domnia va fi desăvârşită, fără dezbinare[4].

---

* Am tradus astfel termenul *wuji* ; vezi *Versetul VI*, precum şi introducerea la traducerea noastră.

** Am tradus prin „vale" atât termenul *qi* („pârâu de munte"), paragraful întâi, cât şi termenul consacrat, *gu*, din paragraful al doilea.

, * Am tradus prin „începuturi", respectiv „buştean" (lemn neprelucrat), termenul *pu* ; vezi *Versetul al XV-lea*.

Note

1 Tăria şi vitejia pot învinge duşmanii, însă vitejia nesăbuită stârneşte duşmănia oamenilor. Prin urmare, chiar şi cei mai puternici şi curajoşi se cuvine să se arate blânzi şi smeriţi, asemenea văilor dintre munţi. Astfel, virtuţile lui Tao nu-i vor părăsi, iar ei se vor reîntoarce la starea de pruncie. Ceea ce Lao zi numeşte „blândeţe" şi „slăbiciune" nu înseamnă neputinţă şi laşitate. „Blândeţea" este una din însuşirile lui Tao, ce ascunde în sine adevărata tărie. Pentru cel care se desăvârşeşte întru Tao, „blândeţea" este esenţa practicii. Ceea ce omul trebuie să aleagă este blândeţea, feminitatea (*ci*), iar nu tăria, masculinitatea (*xiong*), care semnifică puterea, nestatornicia şi nesăbuinţa. Heshang Gong : „Tăria arată ceea ce este demn de respect iar blândeţea ceea ce este smerit. Omul, chiar văzând respectul ce i se-arată, se cuvine să se reîntoarcă la blândeţe (...). Astfel, semenii se vor întoarce la el, asemenea apei curgând către văile-adânci. [Dacă] omului îi este cu putinţă să fie smerit, asemenea văilor adânci, atunci virtuţile lui Tao vor vieţui neîntrerupt şi nu îl vor mai părăsi. Vei face ca gândurile să se înapoieze pentru vecie la curăţenia şi neştiinţa pruncului."

2 „Partea albă" semnifică iscusinţa minţii şi erudiţia ; „partea neagră" semnifică întunericul şi neştiinţa. Omul Sfânt înţelege rostul lucrurilor, însă nu îşi face cunoscută ştiinţa, ci îşi slujeşte semenii fără ca ei să prindă de veste. Este întocmai cum spune *Versetul XX* : „Oamenii de rând îşi scot la iveală strălucirea, ci numai eu par întunecat ; oamenii de rând sunt iscoditori, numai eu singur sunt tăcut." *Versetul XL* spune, de asemenea : „Înţelegerea lui Tao se aseamănă neştiinţei." Heshang Gong : „Partea albă semnifică strălucirea ; partea neagră semnifică tăcerea. Omul, chiar cunoscându-şi strălucirea şi ştiinţa, se cuvine să le păzească, arătându-se tăcut, asemenea unui neştiutor ; astfel îi va fi cu putinţă să fie o pildă pentru semeni şi să vieţuiască îndelung. [Dacă] omului îi stă în putinţă să fie o pildă pentru semeni, atunci virtuţile lui Tao vor fi mereu cu el şi nu va mai avea păcate."

3 Oamenii, asemenea pomilor înfloriţi, primăvara, ajung să cunoască măreţia şi belşugul. Astfel, încetul cu încetul, devin trufaşi şi nesimţitori. Măreţia şi belşugul însă, nu sunt date pentru mult timp — astfel de oameni vor cunoaşte curând blestem şi prăpăd. Prin urmare, chiar în clipele de mărire şi belşug, omul trebuie să se arate smerit şi gata de a-şi sluji semenii, asemenea văii aflate între munţi. Astfel,

omul va redobândi virtuţile lui Tao. Heshang Gong : „Măreţia arată respectul şi însemnătatea ; umilinţa arată sărăcia. [Chiar] cunoscându-ţi măreţia şi însemnătatea, trebuie să le păzeşti, arătându-te sărăcăcios : astfel semenii se vor întoarce la tine, asemenea apei curgând către văile-adânci. [Dacă] omului îi este cu putinţă să fie vale pentru semenii săi, atunci virtuţile lui Tao vor sălăşlui în el."

4 Substanţa primordială se aseamănă unui buştean. După ce buşteanul a fost despicat, el este preschimbat în obiecte, fiind astfel închis înăuntrul formelor şi îndepărtat de folosul tainic al întregului. Omul Sfânt, care trăieşte întru Tao, nu se slujeşte de tărie şi nu nesocoteşte blândeţea, nu se slujeşte de ştiinţă pentru a-i umili pe cei neştiutori, nu preamăreşte gloria şi-avuţia, ci este smerit şi mărinimos. Iată de ce el poate fi asemuit unui mare dregător, mai-mare peste semeni. Întrucât Omul Sfânt se slujeşte neîncetat de virtuţile lui Tao, domnia sa va fi desăvârşită. Heshang Gong : „Buşteanul care [ascunde în sine] 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' este despicat, preschimbându-se astfel în obiecte care vor fi folosite. Dacă Tao este împrăştiat, atunci [el] se preschimbă în duhuri (...). [Dacă] Omul Sfânt este numit dregător, atunci [el] devine mai-mare peste toţi dregătorii. [Când] Omul Sfânt este numit dregător, [el] se slujeşte de Tao cel desăvârşit pentru a rândui ţara şi nu se va afla vătămare şi dezbinare. Cel care îşi desăvârşeşte trupul, să se slujească de Tao ceresc pentru a-şi înfrâna poftele, nevătămându-şi [astfel] spiritul."

Versetul XXIX

[Dacă vreunul] va voi să domnească sub Cer şi va lucra după bunul plac, eu ştiu că aceluia nu îi va fi cu putinţă[1].

Ţara este un obiect însufleţit, nu se cuvine să lucrezi după bunul plac. Cel care lucrează după bunul plac va fi înfrânt, cel care vrea să o subjuge, o va pierde[2].

Astfel unele fiinţe merg, iar altele le urmează ; unele sunt calde, iar altele suferă de frig ; unele sunt puternice, iar altele sunt slabe ; unele sunt la adăpost, altele sunt în primejdie[3].

Iată de ce Omul Sfânt îndepărtează preamultul, risipa şi tihna[4].

Note

[1] Dacă vei voi să rânduieşti ţara şi oamenii, trebuie să te supui firii lucrurilor, nu să te arăţi trufaş şi nesăbuit. Heshang Gong : „[De] vrei să fii stăpânitorul ţării, [de] vrei să cârmuieşti cu orice preţ poporul, eu ştiu că acest lucru nu este cu putinţă. Tao al Cerului urăşte ceea ce este întortocheat şi tulbure iar sufletul omului urăşte preamultele pofte."

[2] „Obiectul însufleţit" îl înfăţişează pe Tao al Cerului şi sufletul omului. Oamenii, la rândul lor, sunt fiinţe, iar nu lucruri neînsufleţite. Prin urmare, Suveranul să nu îndrăznească a lucra după bunul plac, slujindu-se de puterea sa. Dacă purtarea sa este potrivită firii lucrurilor, lui îi va fi cu neputinţă să cârmuiască. Heshang Gong : „Omul este prin urmare un lucru însufleţit aflat sub Cer. [Acest] 'lucru

însufleţit' iubeşte netulburarea, [el] nu poate fi cârmuit după voie. [Dacă] îl cârmuieşti după bunul plac, atunci îţi vei vătăma natura primordială."

3 Dacă nu urmezi rostul lucrurilor, ci te arăţi trufaş şi nechibzuit, căutând mereu să te afli înaintea semenilor, cei aflaţi în urmă te vor îndepărta. De vei căuta să te încălzeşti, cel suferind de frig te va pizmui. De vei vrea să te arăţi puternic, cei slabi te vor dispreţui. De vei căuta adăpost, cel aflat în primejdie te va izgoni negreşit. Prin urmare, lucrurile potrivnice non-acţiunii — întâietatea, puterea, tihna — sunt vremelnice şi tind să se preschimbe în opusul lor. Heshang Gong : „Când Suveranul merge, supuşii îl vor urma. Când există fiinţe calde, vor exista negreşit şi fiinţe ce suferă de frig. Când există oameni puternici, vor exista negreşit şi oameni slabi. Când există fiinţe aflate la adăpost, vor exista negreşit şi fiinţe aflate în primejdie. Suveranului înţelept nu îi este îngăduit să cârmuiască ţara şi să îşi desăvârşească trupul după plac."

4 Heshang Gong : „'Preamult' vrea să spună 'nesaţ' (...). 'Risipă' vrea să spună 'veşminte, odoare, vinuri şi bucate'. 'Tihnă' vrea să spună 'palate şi odăi, terase, foişoare'."

Versetul XXX

Cel care îl slujeşte pe Suveran prin mijlocirea lui Tao, nu se foloseşte de arme, arătându-şi tăria în faţa supuşilor ; acesta, [când] merge la război, caută [să sfârşească] iute[1].

Năpădit de bălării şi de mărăcini va fi locul unde oştirile au poposit ; în urma unei mari oştiri vor fi, negreşit, recolte sărace[2].

Iată de ce, cel bun biruieşte, iar apoi pune capăt [luptei] ; nu se încumetă să lupte pentru [a fi numit] „puternic"[3].

[Cel bun] biruieşte, însă nu se arată puternic ; biruieşte, însă nu se preamăreşte pe sine ; biruieşte, însă nu se arată trufaş ; biruieşte, [ci numai din pricină că] nu are-ncotro ; el biruieşte, însă nu se socoate puternic[4].

Când fiinţele şi lucrurile ajung la deplina înflorire, atunci vor începe să îmbătrânească — iată ce se cheamă „potrivnic lui Tao". Ceea ce este potrivnic lui Tao curând se va stinge[5].

Note

[1] Cel care este mai-mare peste semenii săi se cuvine să îl slujească pe Suveran prin mijlocirea lui Tao, nu să rânduiască poporul prin tăria armelor. Când armele sunt preţuite peste măsură, firea oamenilor este tulburată, iar ţara este aruncată în haos. Heshang Gong : „Cârmuitorul care se slujeşte de Tao nu foloseşte armele, [ci] urmează [rostul] Cerului şi al virtuţilor lui Tao, iar duşmanul se înduplecă în chip

firesc. Cârmuitorul care se slujeşte de Tao, [când] porneşte la luptă, caută să [isprăvească] degrabă ; [el] ia asupra sa totul, nu îşi învinuieşte semenii."

2 Când armele sunt ridicate, ţăranii sunt luaţi fără voia lor la oaste, iar ogoarele sunt părăsite. Văduvele şi orfanii vor blestema locurile în care au poposit oştirile, din pricina foametei şi a crimelor. Fărădelegile se vor înmulţi iar molimele se vor răspândi. Heshang Gong : „Lucrările câmpului vor fi părăsite iar ogoarele vor rămâne nelucrate."

3 Când nu îţi este cu putinţă să ocoleşti calea armelor, se cuvine ca după ce vei fi învins să pui degrabă capăt luptei, ci nu să lupţi pentru putemicie şi mărire. Heshang Gong : „Oştenii pricepuţi se cuvine să fie îndrăzneţi şi hotărâţi, dar (...) să nu se slujească de îndrăzneală şi de hotărâre pentru a dobândi renumele de 'mare şi puternic'.

4 Heshang Gong : „Se cuvine să fim îndrăzneţi şi hotărâţi, [însă] modeşti şi smeriţi, nu să ne arătăm măreţia. Se cuvine să fim îndrăzneţi şi hotărâţi, [dar] să respingem [preamăririle], astfel (...) vom dobândi măreţia. Să fim îndrăzneţi şi hotărâţi, [dar] să nu căutăm a-i umili pe oameni. Se cuvine să fim îndrăzneţi, neclintiţi şi neprefăcuţi, nu să [luptăm], împotriva voinţei noastre. Să fim îndrăzneţi şi neclintiţi, [dar] să nu ne socotim oşteni puternici, în mândre armuri, căutând a-i îngrozi pe oameni."

5 Când fiinţele şi lucurile ajung la înflorire, ele încep să se veştejească, despărţindu-se încetul cu încetul de Tao. Depărtarea de Tao este pricina pieirii. Suveranul simbolizează, în acest verset, „inima", iar supuşii reprezintă „trupul". Dacă te vei lăsa pradă emoţiilor şi vei da frâu slobod mâniei, este ca şi cum te-ai sluji de tăria armelor pentru a-ţi subjuga semenii. În acest fel, trupul îţi va lucra în neorânduială iar suferinţele te vor năpădi. Heshang Gong : „Când arborii şi iarba ajung la înflorirea deplină, vor începe să se veştejească şi vor cădea ; când oamenii ajung la înflorirea deplină, vor începe să îmbătrânească. [Lao zi] spune că celui puternic nu îi este cu putinţă să fie [cu-adevărat] tare. Cel care nu lucrează întru Tao, va pieri curând."

Versetul XXXI

O armă grozavă este o unealtă a nenorocirii, pe care fiinţele o duşmănesc ; de aceea, cel înzestrat cu Tao se ţine departe [de arme][1].

Omul Sfânt* preţuieşte [locul din] stânga, iar cel care se slujeşte de tăria armelor preţuieşte [locul din] dreapta ; armele sunt unelte ale nenorocirii, nu sunt uneltele Omului Sfânt. [Când] este silit să ridice armele, [Omul Sfânt] se află în frunte, neţulburat[2].

[El] este biruitor, însă nu se socoate grozav, căci cel care se socoate astfel, acela se tulbură când ucide. Celui care se bucură când ucide, nu îi este cu putinţă să capete gândurile bune ale semenilor săi[3].

Lucrurile norocite preţuiesc [locul din] stânga, iar cele nenorocite preţuiesc [locul din] dreapta ; generalul de rang inferior se aşază pe [locul din] stânga, iar cel de rang superior se aşază pe [locul din] dreapta — [aceasta] vrea să spună că se cuvine să mergi la război cu sufletul cernit ; [când] sunt ucişi mulţi oameni, se cuvine să-i plângi cu lacrimi amare ; ieşind biruitor, [se cuvine] să sfârşeşti cu rânduiala de îngropăciune[4].

---

*Am tradus astfel, şi în acest verset, termenul *junzi*, pe care l-am echivalat cu *shengren* ; vezi comentariul şi notele la *Versetul XXVI*.

Note

[1] Armele ascuţite şi oştirile călite vor aduce negreşit vătămare şi pieire, iată de ce oamenii le urăsc. Omul Sfânt, când rânduieşte lucrurile, se slujeşte neîncetat de Tao, ocolind folosirea armelor. Heshang Gong : „Armele înspăimântă duhul şi tulbură suflul*, [ele] nu sunt uneltele celui bun şi nu trebuie să fie şlefuite. Când armele sunt ridicate, [ele] aduc vătămare, iată de ce între fiinţe nu se află una care să nu le duşmănească. Omul înzestrat cu Tao nu va poposi în ţară [unde armele sunt preţuite]."

[2] Stânga se găseşte spre Răsărit şi este partea în care arborii şi iarba întâmpină primăvara şi cresc ; dreapta se găseşte spre apus şi este partea în care arborii şi iarba întâmpină toamna şi se usucă. Braţul stâng este lipsit de tărie şi blând, iar braţul drept este puternic şi primejdios. Prin aceasta, Lao zi spune că Omul Sfânt rânduieşte lucrurile cu blândeţe şi bunătate, nu prin mijlocirea armelor. Când este nevoit să ridice armele, pentru a apăra ţara de duşmani, Omul Sfânt se află înaintea semenilor săi, însă nu caută să se arate viteaz, ci rămâne netulburat, socotind că luptă numai şi numai din pricină că a fost silit să lupte. Prin urmare, Omul Sfânt se aşază pe locul din stânga, locul vieţii, iar cel care preţuieşte armele se aşază pe locul din dreapta, care aduce vătămare şi pieire. Heshang Gong : „[Omul Sfânt] preţuieşte blândeţea şi moliciunea. [Lao zi] spune aici că legea armelor este potrivnică rânduielii Omului Sfânt (...). Armele şi oştirile sunt unelte ale nenorocirii, nu sunt uneltele pe care Omul Sfânt le preţuieşte. [Lao zi] spune că atunci când [ţara] suferă din pricina înapoierii iar haosul i se împotriveşte, nenorocirile înmulţindu-se, cei mulţi se slujesc de arme pentru a se apăra."

[3] Omul Sfânt se slujeşte de arme numai atunci când este silit să îşi apere supuşii. El iese biruitor, însă nu se bucură de izbândă, ci este copleşit de durere din pricina atâtor vieţi pierdute. A te bucura de izbândă înseamnă a te bucura să ucizi. Heshang Gong : „Deşi iese învingător, [Omul Sfânt] nu socoate că a adus un câştig sieşi. Cel care socoate izbânda ca pe un lucru gozav, acela este unul care se bucură când ucide. Cel care este Suveran şi se bucură să ucidă, acela nu va putea să capete bunăvoinţa semenilor ; când eşti mai-mare peste oameni, se cuvine să te îngrijeşti cu deosebire de vieţile lor (...)."

---

*Literal : *he qi*, „suflul îngemănat", care animă omul ; vezi comentariul şi notele la *Versetul XII*.

4 În vechime, când se săvârşeau praznice pentru lucruri norocite, locul din stânga era socotit loc de cinste ; când se săvârşeau praznice pentru lucruri nenorocite, locul de cinste era cel din dreapta. Când se câştiga vreo bătălie, erau rânduite praznice iar mai-marele peste oşteni era aşezat pe locul din dreapta. Omul Sfânt nu este asemenea generalului de rang superior — cel preamărit şi aşezat pe locul din dreapta —, ci este asemenea generalului de rang inferior — cel care pătimeşte alături de oşteni şi plânge cu lacrimi amare când este silit să ia viaţa semenilor săi. După ce va fi ieşit biruitor, Omul Sfânt va sfârşi cu rânduiala de îngropăciune. Heshang Gong : „[Locul din] stânga este locul vieţii. Generalul de rang inferior este smerit şi se aşază pe [locul] vieţii*, căci nu el rânduieşte luarea vieţilor. Generalul de rang superior este respectat şi aşezat pe [locul din] dreapta ; [Lao zi] spune că acesta rânduieşte luarea vieţilor. A preţui [locul din] dreapta înseamnă a-i duce pe oameni la pieire (...). Suveranul luminat preţuieşte virtuţile lui Tao şi nesocoteşte tăria armelor ; când este silit să meargă la război, este îndurerat (...), ca la o îngropăciune ; [el] ştie că urmaşii se vor sluji de arme fără încetare, iată de ce este îngândurat."

---

*Literal : *yang*, principiul masculin, care semnifică viaţa, căldura, lumina etc.

Versetul XXXII

Tao este veşnic, nu are nume. Tao*, deşi se arată neînsemnat, [cei aflaţi] sub Cer nu se încumetă să-l socoată slujitor. Cârmuitorul, dacă îi stă în putinţă să-[l] păzească, „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" îl vor sluji de bunăvoie[1].

Cerul şi Pământul se împreună, făcând să se aştearnă o rouă dulce. Între oameni nu se găseşte nimeni care să le porunceasscă, însă [roua] se aşterne pretutindeni, în chip firesc[2].

„Începutul" a zămislit [ceea ce] are nume. Numirile o dată ivite, vom şti atunci [unde] să punem capăt [rânduielii lucrurilor]. Dacă ştim [unde] să punem capăt [rânduielii lucrurilor], nu vom cunoaşte primejdia[3].

[De-am căuta] să-l înfăţişăm pe Tao, [aşa cum] s-ar afla sub Cer, l-am asemui cu şuvoaiele şi cu pâraiele curgând către fluvii şi mări[4].

Note

[1] Tao, deşi se arată neînsemnat, cu neputinţă de înfăţişat, el este, negreşit, rădăcina tuturor fiinţelor şi lucrurilor, iată de ce nimănui nu îi este cu putinţă să-l subjuge. Dacă Suveranul se sluješte de Tao şi îl păzeşte cu străşnicie, atunci supuşii îl vor sluji nesiliţi. Hehang Gong:

---

*Literal : *pu* ; vezi *Versetul XV* şi *Versetul XXVIII*.

„Tao poate fi *yin*, poate fi *yang* ; se poate răspândi şi se poate mări ; poate vieţui şi se poate stinge ; iată de ce [Tao] nu are un nume pentru veşnicie. Tao, deşi este mărunt şi lipsit de formă, oamenii nu îndrăznesc să-l aibă [drept] slujitor şi să-i poruncească. Cârmuitorul, dacă îi stă în putinţă să urmeze non-acţiunea lui Tao, fiinţele îl vor sluji de bunăvoie (...)."

2 Când Cerul şi Pământul nu sunt în armonie, *yin* şi *yang* nu se pot împreuna, stârnind neorânduială şi prăpăd între oameni. Când Cerul şi Pământul sunt în armonie, *yin* şi *yang* se vor împreuna. Ploile vor cădea la vreme, hrănind rădăcinile plantelor, iar roua le va umezi tulpinile. Bucatele vor fi îmbelşugate iat oamenii îşi vor afla pacea. Când omul este netulburat şi fără acţiune, lipsit de pofte şi firesc, cele două sufluri *yin* şi *yang* aflate înlăuntrul său se vor armoniza, şi astfel umorile îi vor limpezi trupul. Heshang Gong : „[Dacă] Suveranului îi este cu putinţă să lucreze potrivit [rostului] Cerului, atunci o rouă dulce se va aşterne (...)."

3 După ce fiinţele şi lucrurile sunt zămislite, se cuvine ca ele să capete nume şi să fie rânduite potrivit însuşirilor şi rostului lor. Rânduiala lucrurilor înfăţişează însă numai numele lucrurilor, iar lucrurile sunt trecătoare. Prin urmare, fiinţele şi lucrurile să fie numite şi rânduite după cuviinţă, însă nu mai mult de-atât. Nu trebuie să dăm însemnătate lucrurilor înşelătoare şi vremelnice, ci să căutăm rădăcina tuturor fiinţelor şi lucrurilor. Heshang Gong : „'Începutul' este Tao. '[Ceea ce] are nume' arată 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri'. Tao nu are nume, [însă] poate fi întrupat în [ceea ce] are nume ; nu are formă, [însă] poate fi întrupat în [ceea ce] are formă."

4 Sub Cer, Tao se asemuie cu marea, căci marea se găseşte la picioarele tuturor lucrurilor şi le găzduieşte ; de asemenea, Tao este asemuit cu şuvoaiele şi cu pâraiele curgând către locurile joase. Asemenea şuvoaielor şi pâraielor, oamenii se îndreaptă către cel care îl întruchipează pe Tao — Omul Sfânt. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că Tao aflat sub Cer este în armonie cu omul, aşa cum şuvoaiele şi pâraiele se întâlnesc cu fluviile şi cu mările."

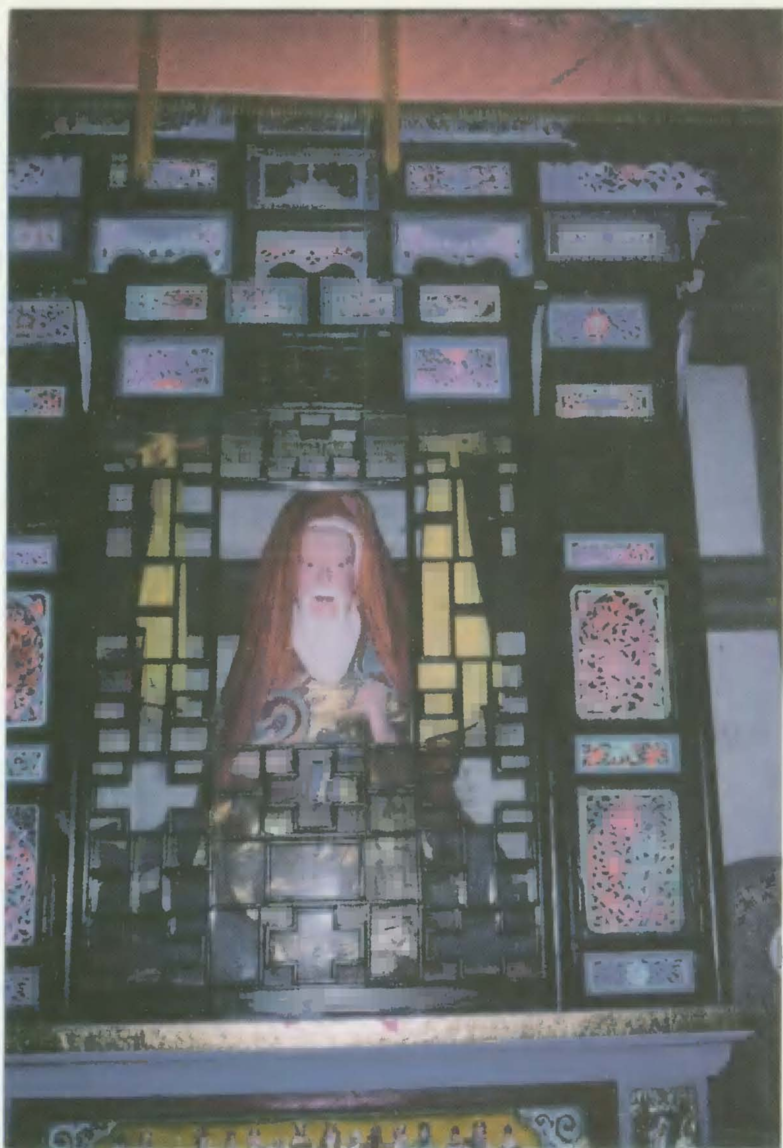

Fig. 1. Lao zi, Templul *Yuanming*, provincia Sichuan, China

Fig. 2. Mormântul unui monah taoist, aflat în preajma templului *Yuanming*, provincia Sichuan, China

Fig. 3. Urnă de piatră; cadran de piatră reprezentând simbolul Taiji și cele opt trigrame, templul Caprei de Bronz, Chengdu, provincia Sichuan, China.

Fig. 4. Piatră funerară, templul *Yuanming*, provincia Sichuan, China

Fig. 5. Trepied, templul Norilor Albi, Beijing, China

Fig. 6. Ceremonie religioasa taoistă, templul Caprei de Bronz, Chengdu, provincia Sichuan, China

Fig. 7. Zeitate protectoare a templului, *Yuanming*, provincia Sichuan, China

Fig. 8. Protectorul Vetrei, templul *Yuanming*, provincia Sichuan, China

Versetul XXXIII

Cel care cunoaşte oamenii, este înţelept ; cel care se cunoaşte pe sine — este luminat[1].

Cel care învinge oamenii, are tărie ; cel care se învinge pe sine — este puternic[2].

Cel care înţelege îndestularea, este avut[3].

Cel care păşeşte [către desăvârşire], neclintit, [acela] are voinţă[4].

Cel care nu îşi rătăceşte rostul va [vieţui] îndelung[5].

Cel care pleacă dintre cei vii, însă nu este dat uitării, [acela] va fi multă vreme [printre semeni][6].

Note

[1] Cel care cercetează firile oamenilor şi îi cunoaşte, acela poate fi numit „înţelept" ; cel care se cercetează pe sine şi se îndreaptă fără încetare, acela cu-adevărat poate fi numit „luminat". Heshang Gong : „Cel căruia îi este cu putinţă să cunoască ceea ce este bine şi rău la oameni, acela se numeşte 'înţelept'. [Dacă] omului îi este cu putinţă să cunoască ceea ce este virtuos şi nevirtuos în sine, acela se numeşte (...) 'luminat'."

[2] Cel priceput să învingă oamenii, este numai „înzestrat cu tărie" ; numai cel care se înfrânează şi îşi domoleşte poftele, acela poate fi numit „cu-adevărat puternic". Heshang Gong : „Cel căruia îi stă în putinţă să biruiască oamenii, [acela] nu face decât să se slujească de tărie. [Dacă] omului îi este cu putinţă să-şi biruiască poftele, atunci sub Cer nu se va găsi nimeni care să poată lupta cu el, iată de ce este numit 'puternic'."

[3] Se cuvine să vieţuieşti întru Tao şi să te înapoiezi la simplitate. Astfel, mărirea şi câştigul nu îţi vor tulbura sufletul şi vei fi propriul tău stăpân. Adevărata îndestulare este cumpătarea. Dacă înţelegi rostul cumpătării, nimic nu îţi va lipsi. Heshang Gong : „[Dacă] omului îi este cu putinţă să cunoască rostul îndestulării, atunci îşi va păzi vreme îndelungată bunăstarea (...), iată de ce este numit 'avut'."

[4] Cel care îşi păzeşte drumul cel drept, neistovit de încercări şi neclintit de primejdii, acela are cu-adevărat voinţă. Heshang Gong : „[Dacă] omului îi este cu putinţă să lucreze întru bine, neslăbindu-şi puterile, atunci, îndreptându-şi gândurile înspre Tao, şi Tao îşi îndreaptă gândurile către el."

[5] Rostul oamenilor nu este de a căuta mărirea şi câştigul, ci de a căuta fără încetare rădăcina tuturor lucrurilor — Tao. Cel care „îşi rătăceşte rostul" este cel care se lasă înşelat de mărire şi câştig, iar cel care „nu îşi rătăceşte rostul" este cel cu sufletul limpede, însetat de a se afla pe sine. Heshang Gong : „[Dacă] omului îi este cu putinţă să se înfrâneze şi să se desăvârşească, nerătăcindu-şi suflul* dobândit de la Cer, atunci va putea vieţui îndelung."

[6] Cel care vieţuieşte întru Tao se îngrijeşte de semenii săi şi este neprefăcut şi smerit dinaintea lor. Astfel, chiar părăsind lumea muritorilor, el nu este dat uitării, căci oamenii îşi vor îndrepta neîncetat gândurile lor bune către el.

*

Iată prin urmare cele şase trepte ale desăvârşirii întru Tao, aşa cum au fost arătate mai sus :

I. Nu-ţi scoate la iveală iscusinţa şi nu căuta mărirea şi câştigul ; cercetează-ţi neîncetat vorbele şi purtarea.

II. Fiecare gând tulbure şi fiecare faptă nesăbuită se cuvine să fie îndreptate neîntârziat.

III. Cel care caută desăvârşirea întru Tao, se cuvine să se arate netulburat în faţa ispitelor şi să fie cumpătat, căci câştigul şi mărirea sunt lucruri aflate în afara trupului, iar nu lucruri lăuntrice.

IV. Fii neclintit dacă ai păşit pe drumul desăvârşirii.

---

*În original : *jingqi*, substanţa subtilă, considerată de cei din vechime drept izvor al tuturor lucrurilor din natură, al vieţii şi al înţelepciunii ; vezi *Dicţionar de termeni ai practicilor taoiste*, p. 508.

V. Tao este obârşia Cerului, Pământului şi a „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", este rostul tuturor cuvântătoarelor şi necuvântătoarelor, pe care la naştere l-am moştenit înlăuntrul nostru, iată de ce se cuvine să-l păzim cu străşnicie.

VI. După ce fructele desăvârşirii se vor fi copt, vei alcătui un singur trup cu vidul desăvârşit, vei fi una cu Tao ! Chiar dacă trupul se va preschimba necontenit, sămânţa primordială va dăinui veşnic.

Versetul XXXIV

Desăvârşitul Tao se află pretutindeni, negreşit ! Îi este cu putinţă să fie şi la stânga, şi la dreapta[1].

„Cele zece mii de fiinţe şi lucruri“ cresc prin mijlocirea sa iar [el] nu le îndepărtează ; îşi duce la bun sfârşit lucrarea, [însă] nu se face cunoscut ; se îngrijeşte de fiinţe şi le hrăneşte, însă nu se socoate stăpân[2].

[Tao] este întotdeauna lipsit de dorinţe — poate fi numit „neînsemnat“ ; „cele zece mii de fiinţe şi lucuri“ se îndreaptă spre el, însă [el] nu se socoate stăpân — astfel îl numim „măreţ“. Iată de ce Omul Sfânt nu se socoate măreţ nicicând, şi astfel îi stă în putinţă să-şi desăvârşească măreţia[3].

Note

[1] Tao este omniprezent. El este şi sus, şi jos, este şi la stânga, şi la dreapta. În locurile pătrate, Tao este pătrat ; în locurile rotunde, el are formă rotundă. Tao îngăduie fiinţelor şi lucrurilor să îşi urmeze firea. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că Tao se găseşte pretutindeni. [El] pare că pluteşte şi pare a se scufunda ; pare că vieţuieşte şi pare a nu fi ; te uiţi la el, [dar] nu-l zăreşti (...). Tao poate fi 'stânga' şi poate fi 'dreapta' ; oriunde s-ar afla, este la locul nimerit.“

[2] Tao zămisleşte fiinţele şi lucrurile şi le primeşte la sânul său ; lucrează întru propăşirea lor, fără ca ele să prindă de veste ; se îngrijeşte de ele, însă nu se socoate stăpânitorul lor. Heshang Gong :

„Fiinţele toate îşi află sprijinul în Tao şi [astfel] se-mplinesc. Tao nu [le] îndepărtează, ci [le] iese-n cale şi rămâne [cu ele]. Cel înzestrat cu Tao nu-şi face cunoscută strădania. Tao, deşi îngrijeşte de fiinţe, nu este-asemenea stăpânitorului de oameni, nesăbuit şi samavolnic."

[3] Tao nu lucrează pentru sine, ci îşi urmează rostul. El slujeşte fiinţele, fără ca ele să prindă de veste. Iată de ce Lao zi îl numeşte „neînsemnat". Însă fiinţele se îndreaptă, în chip firesc, către el, fără ca el să se socoată stăpânitor. Prin urmare, Tao este cu-adevărat măreţ numai şi numai din pricină că nu se socoate astfel. Heshang Gong : „Tao îşi ascunde virtuţile şi nu se face cunoscut ; este mereu fără acţiune, părând neînsemnat. Fiinţele toate se-ndreaptă către Tao şi dobândesc suflul [său]. Tao nu este asemenea cârmuitorului care pune oprelişti înaintea supuşilor săi. Omul Sfânt urmează pilda lui Tao (...), nu se socoate măreţ. Omul Sfânt (...) nu rosteşte vorbe, însă preschimbă fiinţele şi [le] rânduieşte, iată de ce îi este cu putinţă să-şi desăvârşească măreţia."

Versetul XXXV

[Spre cel care] cu străşnicie pe Tao* îl păzeşte, mulţimea se îndreaptă. Se-ndreaptă [către el], ci [el] nu caută s-aducă vătămare. Tihna şi împăciuirea vor domni[1].

Muzica şi desfătarea [sunt asemenea] drumeţului, [vremelnic] zăbovind[2].

[Când] Tao este slobozit pe gură, searbăd — vai ! — cât de sălciu ! Caut să-l văd, [dar] nu-l zăresc cu totul ; dau să-l ascult, [dar] nu îl desluşesc. De Tao mă slujesc, [dar] să-l sfârşesc nu-mi este cu putinţă[3].

Note

[1] Dacă omul îl păzeşte pe Tao cu străşnicie şi îl cultivă fără încetare, semenii se vor îndrepta, în chip firesc, către el, pentru a-l sluji şi a fi slujiţi. Astfel, nimeni nu va căuta să aducă vătămare aproapelui său. Heshang Gong : „Omul Sfânt îl păzeşte pe Tao cel desăvârşit şi astfel cei mulţi îşi îndreaptă gândurile către el. Desăvârşindu-ţi trupul, Cerul va face ca sfinţii să se pogoare şi să-ţi fie-ades în preajmă. 'Cele zece mii de fiinţe şi lucruri' se-ndreaptă către el, ci [el] n-aduce vătămare, astfel, ţara-şi va găsi pacea (...)."

---

*Literal : „măreaţa-nfăţişare" (*da xiang*), metaforă pentru Tao ; am urmat, ca de cele mai multe ori în lucrarea noastră, îndrumările lexicale ale lui Heshang Gong.

[2] Bucatele alese, sunetele plăcute auzului şi culorile orbitoare sunt vremelnice. Ele nu aduc decât pentru o clipă desfătarea, însă adevărata desfătare numai în Tao poate fi aflată. Se cuvine prin urmare să nu ne lăsăm ademeniţi de lucrurile-nşelătoare şi vremelnice, ci să căutăm fără-ncetare ceea ce este veşnic.

[3] Tao este cu totul şi cu totul pur şi netulburat. Nu are gust, nu are-nfăţişare, cu neputinţă să fie desluşit. Şi totuşi el a zămislit fiinţele, iar fiinţele se slujesc fără încetare de el. Puterea sa e nesfârşită ! Heshang Gong: „[Când] Tao este slobozit pe gură, ori este înghiţit, [el] este searbăd, nu este asemenea celor cinci gusturi — acru, sărat, amar, dulceag şi iute. Tao este lipsit de formă, nu se aseamănă cu cele cinci culori — verde, galben, roşu, alb şi negru, ce-s cu putinţă de zărit. Tao nu este asemenea celor cinci sunete (...), ce pot fi desluşite. [Dacă] te slujeşti de Tao în cârmuirea ţării, atunci ţara îşi va afla pacea iar supuşii vor afla bunăstare ; [dacă] te desăvârşeşti [întru Tao], îţi vei îndelunga viaţa, [căci Tao] este nesfârşit."

Versetul XXXVI

[De] vei voi să micşorezi un lucru, întâi şi-ntâi să îl măreşti[1].

[De] vei voi ca să slăbeşti un lucru, întâi şi-ntâi să-l întăreşti[2].

[De] vei voi să îi stârneşti căderea, întâi şi-ntâi să îl ridici[3].

[De] vei voi să-l faci să piardă, întâi şi-ntâi să-i dăruieşti[4].

Iată ce se cheamă „profund" şi „limpede"[5].

Ceea ce este blând şi moale biruieşte ceea ce este tare şi puternic[6].

Peştelui nu-i este cu putinţă să părăsească adâncurile ; în ţară, armele ascuţite* nu se cuvine să fie arătate oamenilor[7].

Note

[1] Dacă vrem să facem astfel ca un lucru să se micşoreze, se cuvine înainte de toate să îl mărim. Heshang Gong : „Cel care întâi îl măreşte, îi [va împinge către] culme risipa şi desfrânarea."

[2] Dacă vom căuta să slăbim un lucru, va trebui să începem prin a-l întări. Heshang Gong : „Cel care întâi îl întăreşte, [îi] va stârni prăpădul."

---

*În comentariul lui Heshang Gong, „armele ascuţite" îi reprezintă pe dregătorii iscusiţi, meniţi să îl slujească cum se cuvine pe Suveran, nu să stârnească tulburare printre supuşi.

3 Dacă vom vrea să provocăm căderea unui lucru, trebuie ca înainte de toate să-l ridicăm. Heshang Gong : „Cel care întâi îl ridică, îl va face trufaş, punându-l în primejdie."

4 „Cele zece mii de fiinţe şi lucruri" se zămislesc şi pier, înfloresc şi se veştejesc ; se despart şi se unesc. Aceasta este rânduiala lui Tao. Prin urmare, dacă vrei să stârneşti pierderea, se cuvine ca întâi să dăruieşti. Heshang Gong : „Cel care îi dăruieşte-ntâi, îi [va împinge către] culme lăcomia."

5 Heshang Gong : „Rostul* acestor patru lucruri este profund, iar înrâurirea lor este limpede."

6 Tăria şi puterea sunt ascunse în blândeţe şi în moliciune. Heshang Gong : „Cel blând şi moale dăinuieşte ; cel tare şi puternic va pieri curând."

7 Dacă sub Cer sunt scoase la iveală armele ascuţite, cei fără de căpătâi se vor sluji de ele, pentru a stârni groaza şi a se deda tâlhăriei. Când peştii sunt scoşi cu năvodul din ape, ei sunt sortiţi să piară, căci lumea lor este în apă, nu pe uscat. Lumea oamenilor este cea în care se vieţuieşte întru Tao ; când armele sunt scoase la iveală, oamenii se depărtează de virtuţile lui Tao. Prin urmare, oamenii vor sfârşi aidoma peştilor târâţi pe uscat. Heshang Gong : „Cel care cârmuieşte ţara, nu se cuvine să-şi scoată la iveală dregătorii (...)."

---

*Tao.

Versetul XXXVII

Tao este mereu fără acţiune, însă nu lasă nimic nerânduit cum se cuvine[1].

Cârmuitorului, de-i este cu putinţă să-[l] păzească, „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" se vor preschimba în chip firesc[2].

[Fiinţele şi lucrurile] se vor preschimba, iar [dacă] dorinţele se vor ivi, le voi domoli slujindu-mă de „începutul fără nume"[3].

Nici „începutul fără nume" nu va avea dorinţe. Nu va avea dorinţe, căci este nemişcat, iar supuşii se vor îndrepta în chip firesc[4].

Note

[1] „A avea acţiune" înseamnă a lucra împotriva firii lucrurilor. Firea lucrurilor este Tao însuşi. Tao este unitate nediferenţiată ; după zămislirea Cerului şi Pământului, şi a celor „zece mii de fiinţe şi lucruri", Tao lucrează lăuntric în fiecare dintre fiinţele şi lucrurile zămislite din el, nelăsând nimic nerânduit cum se cuvine. Plantele răsar, înfloresc şi se usucă ; Luna creşte, se împlineşte, iar apoi descreşte. Iată ce se cheamă „firesc, fără acţiune". Heshang Gong : „Tao este veşnic, căci este fără acţiune."

[2] Dacă cel care cârmuieşte ţara se slujeşte de Tao şi îl păzeşte cu sfinţenie, în ţară nu se va găsi neorânduială, totul va fi rânduit după cuviinţă, iar supuşii se vor îndrepta în chip firesc. Heshang Gong : „[Lao

zi] spune că celui care cârmuieşte, dacă îi stă în putinţă să îl păzească pe Tao, fiinţele şi lucrurile se vor preschimba în chip firesc (...)."

[3] Dacă dorinţele se vor ivi, se cuvine să le domolim pe dată căutând a ne reîntoarce la netulburare şi non-acţiune. Pe drumul desăvârşirii întru Tao, ţine-te departe de pofte şi de gânduri deşarte. Heshang Gong : „'Începutul fără nume' este Tao."

[4] Natura lui Tao este nemişcarea, desăvârşita netulburare. La naştere, omul este asemenea lui Tao ; crescând, omul îşi tulbură încetul cu încetul sufletul, depărtându-se de Tao. Astfel, viaţa îi va părea o nesfârşită nelinişte şi suferinţă. Orbiţi de-nfăţişarea înşelătoare şi vremelnică a lucrurilor, oamenii luptă fără încetare, fără a pătrunde cu-adevărat rostul vieţii. Ţara va fi în bună rânduială numai atunci când Suveranul se slujeşte de Tao ; astfel, supuşii îi vor urma pilda şi se vor îndrepta în chip firesc. Heshang Gong : „Se cuvine să-i înveţi pe oameni prin netulburare. De-ţi este cu putinţă să te arăţi astfel, oamenii se vor îndrepta prin ei înşişi."

Versetul XXXVIII*

Virtutea** desăvârşită nu se socoate „virtute", iată de ce are [cu-adevărat] virtute[1].

Virtutea nedesăvârşită se socoate fără-ncetare „virtute", iată de ce nu are virtute[2].

Virtutea desăvârşită nu are acţiune şi nu caută să acţioneze ; virtutea nedesăvârşită are acţiune şi este aplecată către acţiune[3].

Omenia desăvârşită are acţiune, însă nu este aplecată către acţiune ; dreptatea desăvârşită are acţiune şi este aplecată către acţiune ; ritualul*** desăvârşit are acţiune şi nimeni nu i se supune ; astfel, braţele vor fi suflecate şi ridicate [împotriva oamenilor][4].

Aşadar, după Tao urmează virtuţile sale ; [când] virtuţile lui Tao sunt rătăcite, în urma [lor] rămâne omenia ; [când] omenia este rătăcită, în urma [ei] rămâne dreptatea, [când]

---

*Acesta este, potrivit alcătuirii lui Heshang Gong, primul verset al secţiunii posterioare a *Cărţii despre Tao* ; în secţiunea anterioară este înfăţişată noţiunea de Tao, iar în cea care debutează prin acest verset este înfăţişată noţiunea de *de* (virtute/virtuţi a/ale lui Tao).

**Am preferat aici forma de singular, totalizatoare.

***li ; vezi comentariul paragrafului patru.

dreptatea este rătăcită, în urma [ei] rămâne ritualul. Ritualul arată sfârşitul credinţei* şi al încrederii** şi începutul neorânduieli[5].

Putinţa de a prezice arată partea vremelnică a lui Tao şi începutul necunoaşterii. De aceea Suveranul desăvârşit se află-n neprefăcătorie, iar nu în minciună, vieţuieşte în adevăr, nu în vremelnicie. Alungă prin urmare cel din urmă lucru şi însuşeşte-ţi-l pe cel dintâi[6].

Note

1 Tao nu are formă şi nici înfăţişare, însă este atotcuprinzător şi omniprezent. Tao a zămislit Cerul şi Pământul, şi „cele zece mii de fiinţe şi lucruri", însă nu le-a luat în stăpânire. Toate aceste însuşiri ale lui Tao, înfăţişate în Lume, poartă numele de „virtuţi desăvârşite". „Virtutea desăvârşită" corespunde lui „Tao cel veşnic", iar amândouă ţin de esenţă, nu de aparenţă. Heshang Gong : „'Virtutea desăvârşită' este cea străveche şi fără nume ; o numesc 'virtute a Suveranului', ce-i mai presus de tot şi de toate (...). 'A nu se socoti virtute' : vrea să spună că Suveranul nu se slujeşte de virtute*** pentru a-i învăţa pe supuşi, [ci] se îngrijeşte de vieţile lor, potrivit firii ; virtutea sa nu poate fi zărită (...). [Lao zi] spune că virtutea Suveranului se supune [rânduielii] Cerului şi Pământului ; suflul îngemănat curge pretutindeni, iar supuşii îl capătă, întregindu-se."

2 „Virtute desăvârşită" înseamnă simplitate şi neprefăcătorie, chibzuinţă şi naturaleţe. „Virtute nedesăvârşită" înseamnă acţiune voită, teama că semenii nu-ţi vor cunoaşte faptele bune şi nu le vor preamări. Heshang Gong : „Virtutea ce se socoate fără-ncetare 'virtute', este cea care poate fi văzută şi ale cărei merite pot fi preamărite."

---

*_zhong_.

**_xin_ — vezi comentariul paragrafului cinci.

***Heshang Gong se foloseşte aici, contrastiv, de termenul omonin confucianist ; unele dintre accepţiile termenului _de_ (considerate unilaterale din perspectiva taoismului religios) sunt expuse în comentariul _Versetului X_.

3 Natura lui „Tao cel veşnic" este non-acţiunea ; „virtutea desăvârşită" întruchipează natura lui „Tao cel veşnic" şi este, prin urmare, fără acţiune. Natura „virtuţii nedesăvârşite" este acţiunea voită, nefirească. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că [virtutea desăvârşită] urmează pilda lui Tao — este netulburată şi nu caută să preschimbe [cu orice preţ lucrurile]. [Mai] spune că [virtutea nedesăvârşită] pune la cale învăţăturile (...) şi rânduieşte treburile ţării."

4 Când omul vieţuieşte în Tao, „omenia", „dreptatea" şi „ritualul"* există în chip firesc ; Tao este rădăcina şi tulpina, iar „omenia", „dreptatea" şi „ritualul" reprezintă ramurile şi vârfurile. „Omenie desăvârşită" înseamnă omenie firească, neprecugetată ; „dreptate" înseamnă neclintire, pedepsirea fărădelegilor şi slujirea celor nevoiaşi ; „ritual" înseamnă întâietatea celor vârstnici, credinţa soţiei pentru soţul său, iubirea părintească şi pietatea filială. „Omenia desăvârşită" îi urmează „virtuţii desăvârşite" şi nu este înclinată către acţiune ; „dreptatea desăvârşită" îi urmează „virtuţii nedesăvârşite" şi este înclinată către acţiune. Când oamenii încetează să vieţuiască întru Tao, iar rânduiala în ţară este păzită numai prin mijlocirea ritualului, supuşii vor ajunge încetul cu încetul să-l nesocotească. Atunci cârmuitorii vor ridica braţele împotriva supuşilor. Heshang Gong : „'Omenie desăvârşită' : omenia pusă la cale de Suveran este desăvârşită (...). Lucrarea [sa] este dusă la bun sfârşit şi totul este rânduit, [însă el] nu caută să [o] stăpânească."

5 Tao este rădăcina iar lucrarea lui este săvârşită prin mijlocirea virtuţilor sale (*de*) ; „omenia", „dreptatea" şi „ritualul" înfăţişează unele dintre virtuţile lui Tao. Când Tao este părăsit, „omenia", „dreptatea" şi „ritualul" îşi pierd însemnătatea, aşa cum ramurile se usucă şi frunzele se scutură atunci când arborele a fost doborât. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că [atunci când] virtuţile lui Tao slăbesc, omenia se arată ; [când] omenia slăbeşte, dreptatea poate fi zărită ; [când] dreptatea slăbeşte, au loc ceremonii şi sunt oferite în dar jaduri şi mătăsuri ; ritualurile s-au depărtat de 'rădăcină', îngrijind [numai] de 'capete şi vârfuri', iar credinţa şi încrederea slăbesc cu fiecare zi ; ritualul nesocoteşte simplitatea şi preţuieşte strălucirea, astfel dreptatea şi cinstea se micşorează cu fiecare zi iar relele şi neorânduiala se-nmulţesc."

---

* *ren* („omenia"), *yi* („dreptatea"), *li* (ritualul") ; autorul *Dao de jing* pare a comite aici un gest polemic, destul de detaşat, având ca obiect gândirea confucianistă.

[6] Cel care se desăvârşeşte întru Tao se cuvine să caute esenţa şi să se ţină departe de aparenţe ; căutarea aparenţelor este începutul ignoranţei. Prin urmare, Suveranul desăvârşit nu se arată iscusit şi nici nu se lasă înşelat de mărire şi avuţie. Heshang Gong : „A te arăta ştiutor, fără a şti [cu-adevărat] — [iată ce] înseamnă 'putinţa de a prezice'. [Lao zi] spune că cel care are putinţa de a prezice [înfăţişează] începutul necunoaşterii. Suveranul desăvârşit este cârmuitorul înzestrat cu Tao. [Suveranul desăvârşit] trăieşte în devoţiune şi încredere, [el] nu preamăreşte vorbele."

Versetul XXXIX

[Iată] lucrurile ce dobândeau, în străvechime, Unitatea [1]:

Cerul dobândea Unitatea, limpezindu-se[2].

Pământul dobândea Unitatea, domolindu-se[3].

Natura dobândea Unitatea, însufleţindu-se ; valea dobândea Unitatea, umplându-se ; „cele zece mii de fiinţe şi lucruri" dobândeau Unitatea, zămislindu-se ; cârmuitorul dobândea Unitatea pentru a îndrepta ţara[4].

Cei [din vechime] ne spun să luăm aminte : [de] nu se limpezeşte, Cerul se va frânge negreşit ; [de] nu se domoleşte, Pământul, negreşit, va răbufni ; [de] nu se-nsufleţeşte, Natura se va stinge negreşit ; [de] nu se umple, valea — vai! — cu totul va seca ; [de] nu se zămislesc, din fiinţe şi din lucruri nimic nu va rămâne, e netăgăduit ; cârmuitorul, [dacă]-şi nesocoteşte rostul, ştiu bine că domnia-i se va rătăci[5].

Astfel, ceea ce este umil este rădăcina a ceea ce este însemnat ; ceea ce este scund se află la temelia a ceea ce este înalt. Iată de ce cârmuitorul se numeşte pe sine „răzleţ", „neînsemnat", „nevrednic"*. Nu-nseamnă oare acest lucru a socoti drept temelie ceea ce e neînsemnat ? Nu-nseamnă oare ?! De aceea, [când] căutăm a-nşirui [tot ce slujeşte la alcătuirea] unui car, întregul îşi va pierde rostul. Să nu-ţi doreşti a fi preţios ca jadul, fii ne-nsemnat, ca piatra[6].

---

* *gu* („răzleţ, singur") ; *gua* („puţin, neînsemnat") ; *bu gu* („nevrednic").

Note

[1] „Unitatea" arată *totul* nediferențiat ; de asemenea, arată armonia dintre *yin* și *yang*. Heshang Gong : „'Unul' este fiul lui Tao cel fără acțiune.

[2] Cerul, Pământul și „cele zece mii de ființe și lucruri" au fost zămislite, potrivit rânduielii, din *totul* nediferențiat. Când *yin* și *yang* s-au despărțit, ceea ce era limpede și ușor s-a ridicat, alcătuind Cerul, iar ceea ce era tulbure și greu s-a întărit, alcătuind Pământul. Când Cerul dobândește Unitatea, Soarele și Luna capătă mișcare, cele patru anotimpuri își fac loc unul altuia, vântul suflă la vreme, împingând norii, iar ploile cad atunci când este nevoie de ele. Heshang Gong : [Lao zi] spune că Cerul dobândește Unul și astfel îi este cu putință să dăruiască [bunătate]."

[3] Însușirea de temelie a Unității este armonia dintre *yin* și *yang*. Pământul s-a format atunci când suflul (*qi*) tulbure și greu s-a lăsat în jos și s-a întărit. Dacă *yin* și *yang* își pierd armonia, vulcanii se vor dezlănțui, pământul se va cutremura iar munții se vor prăbuși. Numai dobândind Unitatea, Pământului îi va sta în putință să se domolească. Heshang Gong : „Pământul dobândește Unul și astfel îi este cu putință să fie netulburat și nezdruncinat."

[4] Potrivit *Cărții Schimbărilor*, „Natura" (*shen*) arată folosul tainic al suflurilor *yin* și *yang*. Când *yin* și *yang* sunt în armonie, ele alcătuiesc Unitatea nediferențiată, iar Unitatea nediferențiată este Tao însuși. Tao, deși este lipsit de formă și de înfățișare, el poate zămisli fără-ncetare ființe și lucruri — Tao este „poarta către noianul de taine". Iată de ce Lao zi spune că „Natura dobândea Unitatea, însuflețindu-se." Valea este locul unde apa încetează să curgă, este adâncitura spre care apele se scurg în chip firesc, umplând-o. Prin urmare, Valea înfățișează însușirea lui Tao : vidul atrage către sine ființele și lucrurile. „Cele zece mii de ființe și lucruri" sunt zămislite prin unirea suflurilor *yin* și *yang* ; dacă *yin* și *yang* nu sunt în armonie, lor nu le este cu putință să zămislească ; numai atunci când cele două sufluri sunt în armonie, alcătuind Unitatea, ființele și lucrurile sunt zămislite. Cârmuitorul se află deasupra tuturor ; se cuvine însă ca el să se numească pe sine „răzleț", „neînsemnat" și „nevrednic", punându-se mai prejos de supușii săi și arătându-se smerit. Aici se află taina dreptei cârmuiri : armonia desăvârșită — Unitatea — se dobândește numai și numai atunci când însemnătatea cuvenită Suveranului este cumpănită prin smerenie. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că Natura dobândește Unul

şi astfel îi este cu putinţă să se preschimbe [ne-ncetat] şi să nu aibă o formă [a sa] ; Valea dobândeşte Unul şi astfel îi este cu putinţă să se umple (...) ; toate fiinţele şi lucrurile au trebuinţă de Tao pentru a se zămisli şi pentru a se împlini ; cârmuitorul dobândeşte Unul şi astfel îi este cu putinţă să aducă pace şi îndreptare în ţară."

5 „Limpezirea, domolirea, însufleţirea, umplerea, zămislirea şi îndreptarea" sunt săvârşite prin mijlocirea Unităţii suflurilor *yin* şi *yang* ; dacă Cerul nu se limpezeşte, el va cunoaşte neorânduială ; dacă Pământul nu se domoleşte, el se va dezlănţui ; dacă Natura nu se însufleţeşte, ea va pieri ; dacă Valea nu se umple, ea va seca ; dacă fiinţele şi lucrurile nu se zămislesc, nu se găseşte altă cale pentru împlinirea lor ; dacă Suveranul nesocoteşte smerenia, el îşi va pierde domnia. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că Cerul se cuvine să cunoască [înşiruirea] lui *yin* şi a lui *yang* (...), nu-i este îngăduit să dorească numai a fi limpede ; Pământul se cuvine să cunoască ceea ce este înalt şi ceea ce este scund, ceea ce este tare şi ceea ce este blând (...), nu-i este îngăduit să dorească numai a fi netulburat ; Naturii (...) nu-i este îngăduit să dorească numai a se însufleţi ; Valea se cuvine să cunoască (...) golul şi plinul, nu-i este îngăduit să dorească numai a se umple ; se cuvine ca fiinţele şi lucrurile să se nască şi să moară, urmându-şi vremea, nu le este îngăduit să dorească numai a fi zămislite ; cârmuitorul se cuvine să se încovoaie, arătându-se smerit dinaintea supuşilor (...), nu-i este îngăduit să dorească numai a fi însemnat (...)."

6 Natura lui Tao este armonia. Prin urmare, ceea ce este însemnat nu trebuie să nesocotească ceea ce este umil, iar ceea ce este înalt trebuie să socotească ceea ce este scund drept temelie. Iată de ce cârmuitorul se cuvine să se numească pe sine „răzleţ", „neînsemnat" şi „nevrednic". Nu trebuie să judecăm fiecare frântură care slujeşte la alcătuirea unui car potrivit mărimii ori potrivit preţului, căci menirea lor este de a alcătui *un întreg*. Frânturile îşi află rostul numai atunci când lucrează laolaltă. Heshang Gong : „[Lao zi] spune că dacă vrei să fii demn de respect şi însemnat, se cuvine să socoţi ceea ce este umil drept rădăcină. Jadurile sunt rare, iată de ce sunt preţioase ; pietrele sunt peste tot, de aceea sunt socotite drept neînsemnate. [Lao zi] spune să nu dorim a ne asemui cu jadul, pe care oamenii îl preţuiesc, [ci] să ne arătăm ca pietrele (...)."

Versetul XL

Reîntoarcerea [la rădăcină] — [iată] mişcarea lui Tao[1].
Blândeţea — iată folosul lui Tao[2].
Fiinţele aflate sub Cer se zămislesc din fiinţă, iar fiinţa se zămisleşte din nefiinţă[3].

Note

[1] Legea mişcării periodice a lui Tao poate fi înfăţişată prin mijlocirea hexagramelor. Luna a zecea* aparţine cu totul principiului *yin* şi nemişcării desăvârşite ; imaginea sa este . Luna a XI-a este cea mai friguroasă, însă imaginea sa capătă, în partea inferioară, o componentă *yang* : . Iată prin urmare legea : când *yin* ajunge la culme, *yang* se zămisleşte ; când *yang* ajunge la culme, *yin* este zămislit. În luna a XII-a, *yang* sporeşte, după cum arată imaginea sa : . În cea dintâi lună a calendarului lunar, *yin* şi *yang* sunt în armonie iar natura începe să se reîntoarcă la viaţă ; imaginea celei dintâi luni şi a primăverii este . În luna a doua plantele înfloresc, în vreme ce *yang* devine stăpânitor : . În luna a treia, *yang* este covârşitor : Luna a patra aparţine cu totul principiului *yang* iar plantele cunosc desăvârşirea ; imaginea sa este . În luna a cincea *yang* începe să descrească : .; fiinţele şi lucrurile se reîntorc încetul cu încetul la nemişcare. Începând cu luna a şasea, *yang* se retrage puţin

---

*Este vorba aici de cele douăsprezece luni ale calendarului agricol (lunar).

câte puţin iar *yin* sporeşte: ䷠. Luna a şaptea este, la rândul ei, luna armoniei între *yin* şi *yang*, însă Natura se îndreaptă către nemişcare ; imaginea lunii a şaptea este ䷋. În luna a opta *yin* este stăpânitor : ䷓. În luna a noua, plantele se veştejeşc şi se scutură ; imaginea lunii a noua este ䷖. În luna a zecea Natura se reîntoarce la nemişcarea desăvârşită. Aici este taina : în nemişcare se află temelia Creaţiei. Heshang Gong : „'Re-întoarcere' înseamnă 'temelie'. Temelia este pricina mişcării lui Tao iar din mişcare sunt zămislite 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' ; [dacă] i te împotriveşti, atunci vei pieri."

2 Când fiinţele ajung la înflorirea desăvârşită, ele vor începe negreşit să se veştejească ; când oamenii cunosc tăria desăvârşită, ei vor deveni slabi. Prin urmare, puterea o dobândeşte numai cel care se slujeşte de blândeţe şi smerenie, şi nu caută să lupte cu semenii săi. Heshang Gong : „Tao se slujeşte fără-ncetare de blândeţe şi de moliciune, iată de ce îi este cu putinţă să dăinuiască."

3 „Fiinţa" cuprinde lucrurile şi fiinţele, care sunt înzestrate cu formă şi cu înfăţişare şi se supun creşterii şi descreşterii principiilor *yin* şi *yang*. „Nefiinţa" este unitatea nediferenţiată, ce nu are formă şi nici înfăţişare : Tao. Fiinţele şi lucrurile sunt zămislite din Cer şi din Pământ, din *yin* şi *yang* ; Cerul şi Pământul, *yin* şi *yang*, îşi au obârşia în Tao. Heshang Gong : '„Cele zece mii de fiinţe şi lucruri' sunt zămislite toate din cer şi din Pământ ; Cerul şi Pământul sunt înzestrate cu formă şi au un loc al lor, iată de ce [Lao zi] spune că [ele] sunt zămislite din fiinţă. Duhurile aflate între Cer şi Pământ se mişcă încolo şi-ncoace, [însă] toate sunt născute din Tao ; Tao nu are formă, iată de ce [Lao zi] spune că [el] este ivit din nefiinţă. Aceste lucruri spun că rădăcina biruie florile, ceea ce este blând învinge ceea ce este puternic, iar smerenia înfrânge trufia."

Versetul XLI

Bărbatul desăvârşit, auzind de Tao, se osteneşte să-l înfăptuiască ; bărbatul mijlociu, auzind de Tao, îl păzeşte şi îl pierde, pe rând ; bărbatul mărunt, auzind de Tao, râde în hohote de el, [căci de] n-ar râde, n-ar fi cu putinţă să se numească „Tao"[1].

[Astfel] s-a statornicit vorba : „înţelegerea lui Tao se aseamănă neştiinţei ; pătrunderea în Tao se aseamănă mersului îndărăt ; Tao se arată firesc, asemenea tuturor vieţuitoarelor[2].

Virtutea* desăvârşită se aseamănă Văii ; albul desăvârşit pare întinat ; virtutea de necuprins pare neîndestulătoare ; întemeierea virtuţii se aseamănă rătăcirii iar neprefăcătoria pare a se preschimba mereu[3].

Un pătrat nemărginit nu are unghere ; un vas mare se desăvârşeşte cu vremea ; un sunet răsunător arareori e desluşit ; un chip întins rămâne nezărit. Tao este lăuntric, [el] nu are nume. Ci numai Tao să ştie să [îi] slujească [pe oameni] şi să [îi] ducă la desăvârşire[4].

Note

[1] Tao este netulburat şi fără acţiune, el nu poate fi zărit ori desluşit. Bărbatul desăvârşit este cel care nu se lasă biruit de pofte şi nu îşi arată

---

*de ; cum am mai arătat, forma de singular („virtute") semnifică, în lucrarea noastră, *totalitatea virtuţilor lui Tao*, proiecţia totală a lui Tao.

iscusinţa ; acesta, auzind de Tao, va căuta fără-ncetare să-i pătrundă taina. Bărbatul mijlociu este cel care nu şi-a păzit cum se cuvine natura înnăscută, lăsându-se adesea biruit de pofte ; acesta, auzind de Tao, va dori să-i înţeleagă taina, însă va şovăi adeseori. Bărbatul mărunt este cel cu totul copleşit de pofte, gonind fără-ncetare după mărire şi câştig ; acesta, auzind de Tao, îl va socoti demn de dispreţ. Şi totuşi, dacă Tao nu ar fi dipreţuit, nu ar fi cu putinţă să i se cunoască însemnătatea. Heshang Gong : „Bărbatul desăvârşit, auzind de Tao, va îndura amar şi va osteni, înfăptuindu-l. Bărbatul mijlociu, auzind de Tao, îşi va desăvârşi trupul, îndelungându-şi viaţa şi va cârmui ţara, aducând pacea, păzindu-l pe Tao cu mulţumire ; păşind îndărăt, averea, desfătările şi mărirea [îl] vor azvârli în negura poftelor, iar Tao va fi din nou pierdut. Bărbatul mărunt (...), când va vedea că Tao este blând, îl va numi 'fricos' ; văzând că Tao este simplu, îl va numi 'neînsemnat' şi de aceea va râde-n hohote de el. [Dacă] bărbatul cel mărunt nu l-ar dispreţui, n-ar fi cu putinţă ca Tao să fie numit astfel."

2 Cel care pătrunde taina lui Tao nu îşi arată iscusinţa, ci se arată ne-nsemnat şi neştiutor ; el este firesc şi fără acţiune, se desăvârşeşte în taină şi nu caută să se găsească înaintea semenilor săi ; acesta nu se socoate însemnat, ci se află fără-ncetare în mijlocul tuturor vieţuitoarelor, slujindu-le deopotrivă. Heshang Gong : „Omul care pătrunde [taina] lui Tao pare cu totul lipsit de ştiinţă ; cel care înaintează fără ostenire întru Tao pare a păşi îndărăt (...) ; omul înzestrat cu Tao nu se socoate pe sine ales, [ci] se aseamănă mulţimii (...)."

3 Virtutea desăvârşită nu poate fi zărită, ea se aseamănă unei văi, căci valea atrage către sine tot ce se află sub Cer. Cel care cunoaşte taina lui Tao se desăvârşeşte în tăcere, este smerit şi chibzuit şi nu socoate nicicând că virtutea sa este îndestulătoare. Sufletul său este neprefăcut, însă înfăţişarea sa se preschimbă potrivit împrejurării, asemenea apei. Heshang Gong : „Omul înzestrat cu virtutea desăvârşită este asemenea văilor adânci (...) ; omul cu totul neîntinat se aseamănă sudorii şi necurăţeniei (...) ; omul a cărui virtute este de necuprins se aseamănă unui neştiutor (...) ; omul care întemeiază virtuţile lui Tao pare a rătăci (...)."

4 Cel neprefăcut şi chibzuit, netulburat şi nepărtinitor, se aseamănă unui cerc nemărginit, fără muchii ori unghere. Cel care desăvârşeşte un vas mare, trebuie să îndure încercarea vremii. Tao este asemenea sunetului puternic, ce nu poate fi desluşit ; este asemenea unui chip nemăsurat, care nu poate fi zărit. Tao este cuprins înăuntrul Cerului şi Pământului, şi înăuntrul „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", el nu are o înfăţişare a sa şi nu i se poate da un nume. Tao este cel care

zămisleşte fiinţele, le slujeşte şi le duce la împlinire. Heshang Gong : „Sunetul puternic se asemuie tunetului : este aşteptată vremea prielnică pentru a se dezlănţui (...) ; omul care este o pildă desăvârşită [pentru semeni] este simplu, [el] nu poate fi înfăţişat. [Lao zi] spune că Tao se pricepe să dea suflu* oamenilor şi să-i ducă la desăvârşire."

*_jingqi_ – vezi _Versetul XXXIII._

Versetul XLII

Tao zămisleşte Unul, Unul zămisleşte Doiul, Doiul zămisleşte Treimea, iar Treimea zămisleşte „cele zece mii de fiinţe şi lucruri"[1].

„Cele zece mii de fiinţe şi lucruri" îl poartă în spinare pe *yin* şi îl îmbrăţişează pe *yang* ; vidul şi suflul* alcătuiesc armonia[2].

Ceea ce oamenii urăsc sunt numai şi numai pribegia, neînsemnătatea şi nevrednicia**, însă cârmuitorii se slujesc [de înţelesul lor] pentru a [se] denumi [pe ei înşişi]. Iată de ce, între fiinţe, unele caută să descrească, şi [astfel] sporesc, iar [altele] caută să sporească, şi [astfel] descresc[3].

Ceea ce oamenii [ne] învaţă, şi eu am să povăţuiesc : „Un despot va pieri înainte de vreme". Voi face [din aceasta] un început pentru învăţătura [mea][4].

Note

1 Vidul zămisleşte suflul unic, suflul unic se divide în cele două sufluri *yin* şi *yang*, *yin* şi *yang* se unesc, zămislind suflul îngemănat,

---

**chong* („vid, gol") şi *qi* („suflu") ; am tradus prin „vid" termenul *chong*, potrivit accepţiei pe care Lao zi o dă cuvântului în *Versetul IV*.

***gu, gua, bu gu* (vezi *Versetul XXXIX*) — ţinând seama de lipsa flexiunii în morfologia limbii chineze, am tradus termenii potrivit contextului, dându-le valoare substantivală.

he qi, iar cele trei sufluri, *yin, yang* şi *he qi**, zămislesc noianul de fiinţe şi lucruri. Heshang Gong : „[Unul este] născut de Tao la începuturi. Unul a zămislit *yin* şi *yang*. *Yin* şi *yang* au zămislit suflul îngemănat (...). Cerul şi Pământul au zămislit laolaltă 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' ; Cerul îşi revarsă [grija asupra lor], Pământul [le] preschimbă iar omul le creşte."

2 Fiinţele şi lucrurile au înfăţişări felurite, însă toate sunt născute prin unirea suflurilor *yin* şi *yang*. Folosul tainic al celor două sufluri se află în armonia lor. Heshang Gong : „Fiinţele şi lucrurile îl poartă toate în spinare pe *yin* şi stau dinaintea lui *yang* (...). Toate fiinţele şi lucrurile au înlăuntrul lor suflul primordial (...), la fel cum înlăuntrul pieptului se găsesc organele, cum înlăuntrul oaselor să găseşte măduva (...)."

3 Smerenia pare a stârni pagubă, însă izbânda îi urmează ; trufia pare a aduce izbândă, însă ea nu aduce decât prăpăd. Heshang Gong: „'Răzleţ, neînsemnat, nevrednic' — sunt denumiri nefericite ; însă cârmuitorul se slujeşte [de ele] pentru a [se] numi [pe sine] — vieţuind în smerenie şi urmând pilda vidului şi a blândeţii. [De] chemi la tine vreun lucru, nu îl vei căpăta ; [dacă] îl îndepărtezi, se va întoarce negreşit. Cel ce se-nalţă iar şi iar, cu totul se va prăbuşi ; cel lacom de avere îşi va isca prăpădul."

4 În vechime oamenii erau povăţuiţi să se ţină departe de trufie şi de nesăbuinţă, să fie smeriţi şi blânzi. Cel samavolnic va sădi sămânţa răului, iar rodul va lucra împotriva lui. Heshang Gong : „[Lao zi] spune: '„Eu îi învăţ pe cei mulţi să caute a alunga tăria şi să fie blânzi (...)'. 'A fi samavolnic' înseamnă a nu da crezare tainei adânci, a te răzvrăti împotriva lui Tao, a nu urma învăţătura scripturilor, a preamări puternicia şi a te sluji de silnicie."

---

*Vezi notele noastre la comentariul *Versetului al XII-lea.*

Versetul XLIII

Cel mai firav [lucru] aflat sub Cer goneşte nestingherit înlăuntrul celui mai vârtos [lucru] ce se găseşte sub Cer. Nefiinţa* pătrunde prin ceea ce este des. De aceea, eu ştiu că non-acţiunea aduce folos. La învăţătura fără vorbe şi la folosul non-acţiunii, sub Cer, arareori se-ajunge.

Suflul (*qi*) tainic este plăpând, însă el poate călători nestânjenit sub Cer, pătrunzând prin lăuntrul lucrurilor tari şi dese. Non-acţiunea ascunde în sine însuşirile suflului (*qi*), căci prin mijlocirea non-acţiunii nimic nu rămâne neînfăptuit. Tao nu rosteşte vorbe, însă îi învaţă pe oameni ; nu porunceşte, însă este urmat. Puţini sunt cei care ajung să fie astfel. Heshang Gong : „Cel mai firav lucru este apa ; cele mai tari lucruri sunt metalele şi pietrele ; apei îi este cu putinţă să pătrundă prin ceea ce este tare (...). 'Nefiinţa' este Tao ; Tao nu are formă şi nici urzeală, iată de ce îi stă în putinţă să cutreiere nestânjenit (...). Eu ştiu că Tao nu are acţiune iar 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' se preschimbă şi se împlinesc în chip firesc, iată de ce înţeleg că non-acţiunea aduce folos oamenilor. [Dacă] urmezi pilda non-acţiunii lui Tao, desăvârşindu-ţi trupul, vei aduce folos spiritului ; cârmuind ţara, vei aduce folos celor mulţi, ferindu-i de osteneală şi necaz. '[Cei aflaţi] sub Cer' sunt cei care cârmuiesc oamenii ; [la ce] se poate ajunge rar ? La desăvârşirea trupului şi la cârmuirea ţării prin mijlocirea non-acţiunii lui Tao.

---

*Literal : *wu you*.

Versetul XLIV

Ce este mai aproape, tu însuţi sau mărirea ? Ce e mai însemnat, tu însuţi sau câştigul ? Ce e mai demn de a îngrijora, a pierde sau a căpăta [1]?

Prin urmare, precupeţind peste măsură, vei îndura mari pierderi, negreşit ; agonisind neîntrerupt, vei pierde, negreşit, la fel de mult[2].

[Dacă] vei şti [când] este-ndeajuns, nu vei cunoaşte înjosirea ; [dacă] vei şti [când se cuvine] să-ncetezi, primejdia te va ocoli — [astfel] vei vieţui îndelung[3].

Note

[1] Mărirea şi câştigul sunt lucruri exterioare trupului şi spiritului nostru. Prin urmare, se cuvine să ne îngrijim a nu ne pierde viaţa şi spiritul, nu să ne îngrijim a căpăta mărire şi câştig. Heshang Gong : „Renumele ivindu-se, trupul va avea de suferit ; averea sporind, trupul va fi vătămat. Iubind căpătuiala, purtarea ţi se va sminti."

[2] Cu cât vei căuta mai mult mărirea şi câştigul, cu-atâta spiritul şi trupul îţi vor osteni. Agonisind fără-ncetare, primejdiile te vor pândi.

[3] Dacă omului îi este sorocit să cunoască faimă şi bogăţie, se cuvine să nu se lase înşelat de cea dintâi şi să o rânduiască după cuviinţă pe cea de-a doua. Numai cunoscând măsura, omul va fi ferit de înjosire şi de primejdii. Heshang Gong : „Omul care cunoaşte măsura

îndepărtează câştigul şi alungă dorinţele (...) ; [dacă] vei şti [când] se cuvine să-ncetezi, atunci averea şi câştigul nu-ţi vor vătăma trupul, dănţuiala şi desfătarea nu-ţi vor tulbura urechile şi ochii şi astfel trupul nu-ţi va fi în primejdie. [Dacă] omului îi este cu putinţă să cunoască măsura, atunci, (...), desăvârşindu-şi trupul, duhul nu-i va osteni (...) şi astfel va putea vieţui îndelung."

Versetul XLV

Împlinirea desăvârşită se aseamănă neîmplinirii ; folosul său este neostenit. Plinătatea desăvârşită se aseamănă golului ; folosul său este nesfârşit[1].

Dreptatea desăvârşită pare a îndura nedreptate ; măiestria desăvârşită se aseamănă neîndemânării ; vorba iscusită se aseamănă gângăvelii[2].

Iuţeala biruieşte frigul iar nemişcarea biruieşte căldura. Netulburarea* este pildă pentru [cei aflaţi] sub Cer[3].

Note

[1] Cel care zămisleşte şi hrăneşte fiinţele Tao, preschimbat în suflu (*qi*), de aceea el nu are formă şi nici înfăţişare, părând adesea neîmplinit. Suflul primordial (*yuan qi*) se găseşte în toate ungherele Universului, umplându-l, însă el este asemenea vidului ; numai vidului îi stă în putinţă să zămislească fiinţele şi lucrurile iar folosul său este nesfârşit.

---

*Literal : „limpede şi nemişcat" (*qingjing*) ; netulburarea este natura lui Tao, începutul şi locul de reîntoarcere al tuturor fiinţelor şi lucrurilor, ţelul celui care se desăvârşeşte întru Tao ; limpezimea este însuşirea Cerului iar nemişcarea este însuşirea Pământului ; gândurile omului trebuie să fie limpezi iar trupul să-i fie nemişcat — numai astfel se va uni cu Tao. Vezi Ren Farong, *Explicarea înţelesului cărţii*, pp. 184—185.

Heshang Gong : „Suveranul care l-a desăvârşit în sine pe Tao, pare neîmplinit — [el] îşi nimiceşte numele şi alungă mărirea (...) ; Suveranul cu totul pătruns de Tao se aseamănă vidului — [el] este însemnat, [însă] nu se încumetă să fie trufaş ; este avut, [însă] nu se încumetă să fie risipitor."

2 Suflul (*qi*) tainic zămisleşte fiinţele şi le duce la împlinire, slujindu-se de dreptate ; el urmează firea fiinţelor şi lucrurilor şi nu caută a lupta, iată de ce pare a îndura nedreptăţi. Întreaga minunăţie a vieţii a fost cioplită şi şlefuită de către Tao însuşi, asemenea unui meşter desăvârşit ; Tao nu lucrează împotriva firii, ci se slujeşte de non-acţiune, de aceea pare adesea neîndemânatic. Tao dă mişcare Soarelui şi Lunii şi statorniceşte cele patru anotimpuri ; fiecare lucru îşi urmează rostul fără ca Tao să fi rostit vreo vorbă. Heshang Gong : '„A părea că înduri nedreptăţi' înseamnă a nu lupta împotriva semenilor (...) ; 'a părea neîndemânatic' înseamnă, de asemenea, a nu îndrăzni să îţi scoţi la iveală iscusinţa."

3 *Yang* îl învinge adesea pe *yin* iar *yin*, la rândul său, îl poate birui pe *yang*. Însă numai şi numai Tao cel netulburat şi fără acţiune se cuvine să fie urmat. Heshang Gong : „Primăvara şi vara, suflul *yang* [se mişcă] iute în partea de sus iar 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' cunosc împlinirea ; [când ajung] la împlinire, frigul [soseşte] ; [când] frigul se lasă, [plantele] se scutură şi mor. [Lao zi] spune că omul nu trebuie să fie tare şi nestăpânit. Toamna şi iarna, 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' îşi află liniştea pe tărâmul morţii ; [când liniştea ajunge] la hotare, căldura soseşte, iar ea este obârşia vieţii. [Dacă] îţi este cu putinţă să fii netulburat atunci vei fi cârmuitor sub Cer (...)."

Versetul XLVI

Atunci când sub Cer se găseşte Tao, caii cei iuţi vor îngrăşa ogorul ; [atunci când] sub Cer nu se găseşte Tao, caii de luptă îşi duc zilele dincolo de zidurile cetăţii[1].

Nu se află vină mai mare decât aplecarea în faţa poftelor ; nu se află prăpăd mai mare decât necunoaşterea măsurii ; nu se găseşte păcat mai mare decât dorinţa de a căpăta[2].

Prin urmare, cunoscând rostul cumpătării, vei avea fără-ncetare îndestul[3].

Note

[1] Când în ţară domneşte Tao, între oameni nu există luptă, iar caii vor sluji la aratul ogoarelor, urmându-şi rostul ; când Tao încetează să lucreze, oamenii vor începe să lupte între ei iar caii vor fi folosiţi în război. Heshang Gong : „Când armele şi zalele nu sunt folosite, caii cei iuţi slujesc la rânduiala ogoarelor. [Când] luptele sunt nesfârşite, caii de luptă îşi duc zilele dincolo de zidurile cetăţii (...)."

[2] Pricina războaielor se află în pofte şi în lăcomia fără margini. Iată de ce Lao zi spune că „nu se află vină mai mare decât aplecarea în faţa poftelor" şi că „nu se găseşte păcat mai mare decât dorinţa de a căpăta". Heshang Gong : „[A te apleca în faţa poftelor] înseamnă a iubi desfrâul ; celui avut şi însemnat nu îi stă în putinţă să se înfrâneze."

[3] Numai cel care cunoaşte rostul cumpătării va fi ferit de dorinţe, lăcomie şi — prin urmare — de prăpăd. Heshang Gong : „[A cunoaşte cumpătarea] înseamnă a păzi adevărul şi neprefăcătoria."

Versetul XLVII

Nu păşesc dincolo de pragul casei, [însă] cunosc lumea*. Nu privesc pe fereastră, [însă] înţeleg rostul ceresc**. Cu cât te îndepărtezi mai mult, cu-atât vei cunoaşte mai puţin. De aceea, Omul Sfânt nu umblă, însă cunoaşte ; nu priveşte, însă pătrunde ; nu are acţiune, însă înfăptuieşte.

Omul Sfânt socoate că trupul şi sufletul său sunt una cu trupul şi sufletul aproapelui său. Omul Sfânt priveşte prin lăuntrul trupului şi sufletului său şi astfel cunoaşte trupul şi sufletul aproapelui său. Fiinţele şi lucrurile aflate în Univers au o infinitate de înfăţişări şi se preschimbă neîncetat ; dacă uităm de noi înşine, privind în afară şi căutând latura efemeră a lucrurilor, atunci, cu cât ne vom îndepărta mai mult, cu-atât vom cunoaşte mai puţin. Se cuvine prin urmare să căutăm rădăcina lucrurilor, căci omul este oglinda marelui Univers iar marele Univers este alcătuit din Cer şi din Pământ ; dacă nu ne cunoaştem pe noi înşine, cum ne-ar fi cu putinţă oare să cunoaştem Cerul şi Pământul ? Iată de ce

---

*Literal : „sub Cer" (*tianxia*) ; termenul poate fi tradus, în funcţie de context, prin : „Împărăţie", „oameni, lume, semeni", „supuşi" , „China" etc.

**Literal : „Tao al Cerului" (*tiandao*) ; în gândirea filosofică a Chinei, termenul are sensul de „rânduială/rost a /al Universului", „ordine imanentă a Universului".

Omul Sfânt îi înţelege pe oameni fără a umbla printre ei şi le cunoaşte rostul fără a-i privi. Omul Sfânt nu are acţiune, însă nimic nu rămâne neîmplinit în urma lui. Cel care se desăvârşeşte întru Tao se cuvine să purceadă prin a-şi cunoaşte propriul rost. Heshang Gong : „Omul Sfânt nu iese pe poarta [casei sale] pentru a cunoaşte lumea ; [el] cunoaşte oamenii prin el însuşi, cunoaşte casele oamenilor cunoscându-şi propria casă, astfel înţelege lumea. Tao al Cerului şi al omului sunt la fel, Universul* şi omul sunt în armonie (...) ; [dacă] Suveranul este limpede şi curat, suflul Cerului se îndreaptă de la sine ; [dacă] Suveranul este copleşit de dorinţe, suflul Cerului este tulbure şi în neorânduială ; norocirea şi necazul vin toate din tine însuţi. Părăsindu-ţi casa pentru a privi în casa altuia şi părăsindu-te pe tine însuţi pentru a-i privi pe semeni, cu cât vei privi mai departe, cu-atât vei zări mai puţin. Omul Sfânt, fără a se urca la Cer şi fără a coborî în adâncuri, poate cunoaşte Cerul şi Pământul ; [el] le cunoaşte prin mijlocirea sufletului. [Când] Suveranul preţuieşte tăria armelor, supuşii preţuiesc silnicia ; Omul Sfânt caută obârşia a ceea ce este mic, cunoscând [astfel] ceea ce este mare ; [el] cercetează ceea ce este înlăuntru, cunoscând [astfel] ceea ce se găseşte în afară. [Când] Suveranul nu are acţiune, nici supuşii nu lucrează împotriva firii ; oamenii au îndestul iar 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' se preschimbă şi se împlinesc prin ele însele."

---

*Literal : „[ceea ce este] mare" (*da*), Universul, în raport cu omul, „micul Univers".

Versetul XLVIII

[Dacă] te dedici învăţăturii, vei spori cu fiecare zi ; [dacă] te dedici lui Tao, vei descreşte cu fiecare zi ; vei descreşte iar şi iar, până când vei ajunge la non-acţiune. Vei fi fără acţiune, însă nimic nu va rămâne nedesăvârşit[1].

[Dacă vrei] să cârmuieşti ţara, [se cuvine] să fii neîncetat fără acţiune. Dacă cineva va avea acţiune, lui nu-i va fi cu putinţă să cârmuiască ţara[2].

Note

[1] Nenumăraţi oameni se dedică învăţăturii, sporind cu fiecare zi ştiinţa lor, căutând fără-ncetare să ajungă la erudiţie. Cel care se desăvârşeşte întru Tao îşi limpezeşte gândurile şi îndepărtează dorinţele ; sufletul său, limpezindu-se cu fiecare zi, va fi asemenea unei oglinzi desăvârşite. Heshang Gong : „'Învăţătură' înseamnă 'cârmuirea ţării, educaţia, ritualul şi muzica'. 'A spori cu fiecare zi' vrea să spună că 'poftele şi meşteşugul slovei sporesc zi de zi'. 'Tao' este Tao cel firesc. 'A descreşte cu fiecare zi' vrea să spună că 'poftele şi meşteşugul slovei se micşorează zi de zi'. Poftele se micşorează iar şi iar, pierind încetul cu-ncetul. Se cuvine [să ajungem] a fi netulburaţi, asemenea pruncilor, fără acţiune. Dorinţele fiind îndepărtate, virtuţile lui Tao se vor cufunda în Tao însuşi şi astfel nu se va găsi nimic nerânduit şi nimic neîmplinit."

[2] Suveranul se cuvine să socoată non-acţiunea drept temelie a cârmuirii ţării, să-şi împuţineze poftele şi să nu preţuiască tăria armelor. Dacă Suveranul este copleşit de pofte, supuşii vor fi în neorânduială iar

ţara va fi cu neputinţă de cârmuit. Heshang Gong : „[Când] rânduieşti treburile ţării, se cuvine să te slujeşti neîncetat de non-acţiune (...). Dacă vreunul va căuta să lucreze împotriva firii, atunci cârmuirea (...) va stârni mulţimea (...), iată de ce nu-i va fi cu putinţă să rânduiască ţara."

Versetul XLIX

Omul Sfânt nu are un suflet al său, [ci] socoate că sufletele celor mulţi alcătuiesc sufletul [său]. Celui bun, îi voi arăta bunătate ; celui rău îi voi arăta, deopotrivă, bunătate ; virtute înseamnă [prin urmare] „bunătate". Celui demn de încredere, îi voi arăta credinţă ; celui nedemn îi voi arăta, deopotrivă, credinţă ; virtute-nseamnă [aşadar] „credinţă"[1].

Omul Sfânt vieţuieşte între semenii săi şi [le] poartă grija, socotind că sufletele lor s-au contopit [cu al lui] ; cei mulţi îl ascultă şi-l privesc cu sfinţenie iar el îi socoate, deopotrivă, drept copiii săi[2].

Note

[1] Omul Sfânt este drept şi nepărtinitor ; el nu caută mărirea şi câştigul, ci îşi slujeşte semenii, bucurându-se şi întristându-se laolaltă cu ei. Omul Sfânt arată bunătate celor buni şi celor răi, deopotrivă ; numai astfel cel rău va deveni bun ; celui demn de încredere îi arată credinţă, iar celui nedemn îi arată, de asemenea, credinţă ; numai astfel cel nedemn va redeveni demn de încredere. Heshang Gong : „Dacă cei mulţi sunt buni, Omul Sfânt se arată bun. Chiar dacă printre semeni se află şi cei răi, Omul Sfânt îi preschimbă şi îi face să devină buni. Dacă cei mulţi sunt demni de încredere, Omul Sfânt le arată credinţă ; [dacă] semenii nu sunt demni de încredere, Omul Sfânt îi preschimbă şi îi face să devină demni."

2 Omul Sfânt este smerit, chibzuit şi cumpătat şi se află neîncetat printre semenii săi, slujindu-i. Oamenii, la rândul lor, îl ascultă şi îl feresc de primejdii. Heshang Gong : „Omul Sfânt (...) se teme [pentru aproapele său] şi [îi] poartă de grijă fără încetare. [Lao zi] spune că Omul Sfânt socoate că semenii săi şi-au unit sufletele [cu al lui] (...). Omul Sfânt îşi preţuieşte semenii şi le poartă de grijă, asemenea unor prunci abia veniţi pe lume ; îi creşte, însă nu cere şi nu aşteaptă să fie răsplătit."

Versetul L

[Toţi oamenii] vin pe lume şi se-ndreaptă către moarte. Dintre oameni, trei părţi din zece rămân în viaţă, trei părţi din zece pier [înainte de vreme]. Dintre cei care vieţuiesc, cei care se mişcă pe tărâmul morţii înfăţişează, de asemenea, trei părţi din zece. Din ce pricină ? Din pricină că traiul lor este cel mai îndestulat[1].

Se spune prin urmare : „Cel care ştie să-şi desăvârşească trupul, merge pe drum fără să-ntâlnească rinocerul sau tigrul şi pleacă la oaste fără a-mbrăca armuri. Rinocerul nu are unde să-şi înfigă cornul, tigrul nu are de unde să-l apuce cu ghearele iar armele nu au unde să-şi implânte tăişul." Din ce pricină ? Din pricină că acela nu are-n sine nici un loc al morţii[2].

Note

[1] Oamenii se nasc şi pier, aceasta este rânduiala Naturii. Însă vieţile oamenilor nu sunt întocmai, iar pieirea are felurite pricini. Dintre oameni, trei părţi din zece vieţuiesc potrivit rostului Naturii şi nu cunosc prăpădul şi boala ; aceştia vor muri de moarte bună. Trei părţi din zece se sting înainte de vreme din pricina şubrezeniei şi a vătămărilor. Alte trei părţi din zece din pricina poftelor şi a nesăbuinţei, din pricina lăcomiei şi a îndestulării. Dintotdeauna regii şi-mpăraţii au avut traiul cel mai îndestulat, însă viaţa le-a fost mereu primejduită. Heshang Gong : „Din ce pricină [trei părţi din zece] se mişcă pe tărâmul morţii ? Din pricină că ei caută o viaţă peste măsură de îmbelşugată (...)."

[2] Cei care se desăvârşesc întru Tao sunt netulburaţi şi fără acţiune. Ei socotesc că trupurile lor alcătuiesc, laolaltă cu toate vieţuitoarele, un singur trup. Măiestria lor este desăvârşită, iată de ce sălbăticiunile, când se găsesc dinaintea Omului Sfânt, se îmblânzesc pe dată, iar în război, în faţa lui, duşmanul îşi va rătăci voinţa. Cei desăvârşiţi vieţuiesc în munţii deşi şi în pădurile de nepătruns, laolaltă cu sălbăticiunile, asemenea oamenilor din vechime. Duşmănia între oameni şi noianul de vietăţi s-a iscat atunci când cei dintâi, mânaţi de pofte, au început să le hăituiască şi să le vâneze. Prin urmare, vietăţile îşi arată sălbăticia numai din pricina gândurilor rele ale oamenilor. Aici se află taina celui desăvârşit : gândurilor bune li se răspunde prin bunătate iar netulburării i se răspunde prin blândeţe. Heshang Gong : „Pe cel care-şi desăvârşeşte trupul, nici tigrul şi nici rinocerul nu au putinţa de a-l vătăma, iar tăişul armei nu are unde să-l străpungă."

Versetul LI

Tao zămisleşte fiinţele, virtutea* lui Tao le hrăneşte, substanţa le dă forma şi înfăţişare iar vremea le împlineşte. Iată de ce printre fiinţe nu se află una care să nu îl urmeze pe Tao şi să nu dea însemnătate virtuţilor sale. Tao este urmat iar virtuţile sale dobândesc însemnătate fără ca cineva să fi rânduit aceste lucruri, ci [ele] sunt Natura cea veşnică[1].

Prin urmare, Tao zămisleşte fiinţele, le hrăneşte, le creşte, le dospeşte, le împlineşte, le coace, le îngrijeşte şi le ocroteşte[2].

[Tao] zămisleşte, însă nu ia în stăpânire, înfăptuieşte, însă nu caută a fi răsplătit ; creşte [fiinţele], însă nu [le] subjugă. Acestea sunt virtuţi adânci ale lui Tao[3].

Note

1 Tao a născut toate fiinţele şi lucrurile iar virtuţile lui Tao le-au hrănit ; substanţa le-a dat formă şi înfăţişare iar lunile, anotimpurile şi anii le împlinesc neîncetat. Totul se săvârşeşte prin lucrarea lui Tao şi se înfăţişează prin virtuţile sale ; acesta este rostul Naturii. Heshang

---

**de* ; am optat şi aici pentru forma de singular în tălmăcirea noastră („virtute") ; termenul apare în comentariul nostru fie în forma de singular, fie în forma de plural, înfăţişând manifestarea lui Tao, considerată integral.

Gong : „Tao zămisleşte 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri', 'Virtutea' este Unul : Unul rânduieşte răspândirea suflului şi hrăneşte [fiinţele]. Unul întemeiază forma şi înfăţişarea 'celor zece mii de fiinţe şi lucruri'. Unul aduce iernile şi verile pentru fiinţe şi lucruri şi le împlineşte. [Dinaintea] lucrării lui Tao şi a virtuţilor sale, cu toţii sunt neadormiţi şi se smeresc."

2 De la starea de nefiinţă, până la fiinţă, de la început până la sfârşit, Tao lucrează fără încetare, zămislind fiinţele, hrănindu-le şi ocrotindu-le. Totul este rânduit prin lucrarea lui Tao. Heshang Gong : „Tao nu face numai ca 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' să se zămislească, ci le creşte, le îngrijeşte, le împlineşte, le coace, le ocroteşte şi le dospeşte (...) ; Suveranul, cârmuind ţara şi desăvârşindu-şi trupul, se cuvine, de asemenea, să fie astfel."

3 Lucrarea lui Tao este firească ; Tao zămisleşte fiinţele, însă nu se socoate stăpân, lucrează fără încetare, fără a nădăjdui că va fi răsplătit ; se îngrijeşte de fiinţe, iar fiinţele atârnă de el, însă el nu caută a le subjuga. Acestea sunt virtuţile prin care Tao îşi face cunoscută lucrarea ; cel care caută desăvârşirea se cuvine să ţină seama ! Heshang Gong : „Tao naşte fiinţele şi lucrurile, [însă] nu pune stăpânire pe ceea ce a dobândit (...). Tao nu aşteaptă să fie răsplătit pentru darul şi faptele sale. Tao creşte fiiinţele şi lucrurile, [însă] nu [le] subjugă (...). Bunătatea pe care Tao o dăruieşte este adâncă, nu este cu putinţă să fie aflată."

Versetul LII

Lumea are un început, socotit drept „mamă" a Pământului ; cunoscându-i „mama", îi vei cunoaşte şi „fiul" ; cunoscându-i „fiul", te vei înapoia la „mamă" — vei face ca trupul să îţi piară, fără a cunoaşte primejdia[1].

Îmi voi acoperi deschizătura, iar porţile-mi voi fereca ; [astfel] nicicând nu voi mai osteni. [De] o vei slobozi pe cea dintâi şi te vei bucura de ale sale daruri, fără de leac vei fi până la moarte[2].

A cunoaşte [lucrurile când] sunt [încă] neînsemnate, înseamnă „înţelepciune" ; a păzi blândeţea se cheamă „tărie". Slujindu-mă de strălucirea lor şi re-ntorcându-mă la-nţelepciune, nu-mi voi isca prăpădul. Iată ce înseamnă „a duce mai departe [rostul] cel veşnic"[3].

Note

1 „Cele zece mii de fiinţe şi lucruri" au o singură rădăcină. Cunoscând rădăcina, vei înţelege şi „cele zece mii de fiinţe şi lucruri", deopotrivă. Urmând rostul „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", vei fi zămislit şi te vei stinge iar şi iar laolaltă cu ele, însă nu vei cunoaşte primejdia. Heshang Gong : „La început exista Tao. Tao este 'mama' fiinţelor şi lucrurilor aflate sub Cer. 'Fiul' este Unul : cunoscându-l pe Tao, va trebui să cunoşti şi Unul. Cunoscând Unul, va trebui să îl păzeşti din nou pe Tao, să te înapoiezi la non-acţiune. [Astfel] vei fi ferit de primejdii."

2 „Deschizătura" este gura iar „porţile" sunt ochii. Tao nu are culoare şi nici sunet, nu are miros sau gust. Dacă ne vom lăsa orbiţi de arome şi culori, căutând mărirea şi câştigul, ne vom îndepărta încetul cu încetul de rădăcină şi astfel vom fi robiţi de suferinţă, fără a cunoaşte leac. Se cuvine prin urmare să ne limpezim gândurile şi să alungăm poftele, să nu ne lăsăm amăgiţi de lucrurile înşelătoare şi vremelnice. Heshang Gong : „'Deschizătura' este ochiul ; ochiul să nu privească în neorânduială. 'Poarta' este gura ; fă astfel ca gura să nu grăiască nechibzuit.* Omul se cuvine să îşi astupe ochiul, pentru a nu privi în neorânduială, să îşi ferece gura, pentru a nu grăi nechibzuit ; astfel, întreaga viaţă va fi ferit de osteneală şi amar. [Când] va deschide ochii, va zări [lucrurile care stârnesc] poftele şi va căuta să se bucure de ele ; [astfel] prăpădul îl va covârşi."

3 Toate lucrurile sunt mici la început şi se împlinesc cu vremea ; cel cu-adevărat înţelept le cunoaşte rostul şi sorocul încă de când acestea sunt mici şi neînsemnate. Blândeţea şi smerenia înfăţişează folosul tainic al lui Tao ; nimic nu este mai moale şi mai slab decât apa, însă apa biruie totul. Cel care slujeşte de strălucirea ascunsă a virtuţilor lui Tao şi se reîntoarce la înţelepciunea lui Tao va fi ferit de primejdii şi va trăi vreme îndelungată. Heshang Gong : „Păzind blândeţea şi moliciunea, vei fi din zi în zi mai puternic. Priveşte înlăuntrul [tău] şi păzeşte-ţi duhul, nu căuta [lucrurile care] duc la risipă."

---

*În comentariul nostru, echivalările pentru „deschizătură" şi „poartă/porţi" sunt inversate în raport cu cele din comentariul lui Heshang Gong ; am urmat, în comentariu, îndrumările lexicale ale monahului Ren Farong şi am inserat, consecutiv, şi echivalările stilistice ale lui Heshang Gong, fără a opta exclusiv pentru una dintre echivalări.

Versetul LIII

De-aş cunoaşte [lumea] ca nimeni altul, păşind pe drumul mare, m-aş teme numai să nu rătăcesc. Drumul mare este neînchipuit de neted, [şi totuşi] oamenii îndrăgesc peste măsură potecile[1].

Palatul e din cale-afară de gătit, iar ogoarele sunt înecate de buruieni şi grânarele sunt secătuite ; [curtenii] sunt înveşmântaţi în mătăsuri colorate şi poartă la brâu săbii ascuţite, se îndestulează cu vinuri şi bucate iar averile prisosesc. Iată ce se cheamă hoţie şi risipă, [acesta] — vai ! — nu este Tao[2].

Note

[1] Tao este asemenea unui drum larg şi neted ; când Suveranul păşeşte pe acest drum, ţara este în pace, iar poporul îşi află tihna. Însă oamenii din pricina poftelor, se depărtează adesea de „drumul mare" (Tao), rătăcind pe poteci înşelătoare. Heshang Gong : „Dacă aş cunoaşte ca nimeni altul rânduiala ţării, atunci aş păşi pe drumul mare (...). Drumul mare a fost dintotdeauna neted, însă oamenii caută a urma potecile rătăcitoare."

[2] Palatul este lucrat cu măiestrie şi împodobit ; curtenii sunt înveşmântaţi în mătăsuri şi se îndestulează cu băuturi alese şi cu bucate scumpe, în vreme ce oamenilor de rând li se ia din puţinul lor, iar stăpânitorii îşi sporesc averea cu fiecare zi. În ciuda sărăciei şi a nedreptăţilor, stăpânitorii se vor socoti fără-ncetare singurii câr-

muitori. Adevărata cârmuire a ţării se desăvârşeşte însă numai prin mijlocirea lui Tao, căci Tao ia de unde prisoseşte şi adaugă unde lipseşte. Heshang Gong : „Terase înalte, turnuri, palate şi săli sunt înălţate, [în vreme] ce lucrările câmpului sunt uitate (...) ; grânele se pierd, iar ţara nu are nimic în hambare. [Curtenii] preţuiesc podoabele şi minciuna (...) şi sunt copleşiţi de pofte, necunoscând măsura. [Dacă] purtarea cârmuitorului este astfel, [să afle] că acesta nu e Tao !"

Versetul LIV

Cel priceput să-şi întărească [rădăcinile] nu poate fi smuls, celui priceput să-mbrăţişeze nu i se poate lua [ceea ce ţine la piept] ; [pe acesta], fiii şi nepoţii îl vor cinsti în veci[1].

Desăvârşindu-l [pe Tao] în tine însuţi, virtutea* îţi va fi atunci adevărată ; desăvârşindu-l în familie, virtutea îţi va fi atunci îndestulată ; desăvârşindu-l înlăuntrul obştii, virtutea va fi atunci prelungă ; desăvârşindu-l înlăuntrul ţării, virtutea îţi va fi atunci îmbelşugată ; desăvârşindu-l pe Pământ, virtutea îţi va fi atunci pretutindeni[2].

Aşadar, prin mine însumi îi cunosc pe ceilalţi ; prin mijlocirea casei mele cunosc [şi alte] case ; prin obştea mea cunosc [şi alte] obşti ; prin ţara mea cunosc [şi alte] ţări iar prin Pământ cunosc Pământul. Cum oare ştiu eu că Pământul astfel ni se arată ?! Prin ceea ce îmi este-aproape**[3].

Note

[1] Fiinţele se nasc şi mor, înfloresc şi se usucă ; numai Tao este de sine stătător şi neschimbat. Omul se cuvine prin urmare să-şi întărească

**de* ; am tradus termenul prin forma de singular.

**Literal : „prin acesta/aceasta" (*yi ci*) ; Lao zi sugerează aici corespondenţa microcosmos-macrocosmos şi simetria cosmică, în virtutea obârşiei comune a fiinţelor şi lucrurilor ; sintagma *yi ci* apare şi în *Versetul XXI*, având însă în context valoare temporală, înfăţişând imuabilitatea virtuţilor lui Tao.

rădăcina şi să îl păstreze cu străşnicie pe Tao în sufletul său ; cel care îl întruchipează pe Tao aduce pacea şi bunăstarea printre semeni, iată de ce urmaşii nu-l vor uita în veci. Heshang Gong : „Cel priceput ca prin mijlocirea lui Tao să îşi facă trupul şi ţara să vieţuiască, nu va putea fi apucat şi nici smuls. Cel priceput ca prin mijlocirea lui Tao să îşi păzească înlăuntru duhul, nicicând nu va putea fi-ndepărtat sau smuls."

2 Omul se cuvine să înceapă prin a se desăvârşi pe el însuşi, iar apoi să ofere pilda sa semenilor, încetul cu încetul, de la cei înrudiţi cu el, până la cei mai îndepărtaţi locuitori ai Pământului. Heshang Gong : „Desăvârşindu-l pe Tao în tine însuţi, preţuindu-ţi suflul şi hrănindu-ţi duhul, îţi vei îndelunga viaţa ; [dacă] virtutea-ţi va fi astfel, atunci te vei numi 'om adevărat'*. Desăvârşindu-l pe Tao în familie, tatăl va fi iubitor, fiul va fi pios, fraţii şi prietenii vor fi în înţelegere, soţul va fi credincios iar soţia virtuoasă ; [dacă] virtutea-ţi va fi astfel, atunci [ea] va fi îndestulată iar fericirea îi va ajunge pe urmaşi. Desăvârşindu-l pe Tao înlăuntrul obştii, respectându-i pe cei vârstnici, crescându-i cu dragoste pe cei neîmpliniţi şi învăţându-i pe cei neştiutori şi umili (...), atunci nu va rămâne nimeni neocrotit. Desăvârşindu-l pe Tao în ţară, Suveranul va fi demn de încredere iar miniştrii vor fi devotaţi ; omenia şi dreptatea se vor naşte în chip firesc (...) ; [dacă] virtutea-ţi va fi astfel, atunci [ea] va fi îmbelşugată. [Dacă] Suveranul îl desăvârşeşte pe Tao sub Cer, învăţând [oamenii] fără a rosti vorbe şi cârmuind fără a porunci, supuşii îi vor urma pe cârmuitori (...) ; [dacă] virtutea-i va fi astfel, atunci [ea] va fi răspândită pretutindeni."

3 Heshang Gong : „Prin mijlocirea celui care se desăvârşeşte întru Tao îl privesc pe cel care nu se desăvârşeşte — [văd astfel] cine va pieri şi cine va vieţui, prin mijlocirea familiei care se desăvârşeşte, privesc familiile care nu se desăvârşesc ; prin mijlocirea obştii care se desăvârşeşte, privesc obştile care nu se desăvârşesc ; prin mijlocirea ţării care se desăvârşeşte, privesc ţările care nu se desăvârşesc ; prin mijlocirea cârmuitorului care se desăvârşeşte îi privesc pe cârmuitorii care nu se desăvârşesc. Lao zi spune : 'cum oare ştiu eu că sub Cer acela care se desăvârşeşte întru Tao va înflori, iar cel care se rătăceşte de Tao va pieri ? Mă slujesc de aceste cinci lucruri [de mai sus], privindu-le şi-nţelegându-le."

**zhenren* ; termenul îi desemnează astăzi, în tradiţia religioasă taoistă, pe cei care au ajuns la adevăr, dobândindu-l pe Tao şi devenind, astfel, sfinţi.

Versetul LV

A fi din belşug înzestrat cu virtuţile lui Tao [înseamnă] a te asemui cu un prunc abia născut : insectele otrăvitoare nu [îl] înţeapă, fiarele sălbatice nu [îl] apucă cu ghearele iar păsările de pradă nu se năpustesc [asupra lui] ; oasele [îi] sunt gingaşe iar muşchii [îi] sunt moi, însă [el] apucă zdravăn cu mâna ; nu a cunoscut încă unirea dintre bărbat şi femeie, însă falusul* său este viu**, [căci] sămânţa sa este neatinsă ; plânge-n hohote fără-ncetare, însă nu răguşeşte, [căci] suflul său este desăvârşit[1].

A cunoaşte armonia înseamnă „a fi veşnic" ; a cunoaşte veşnicia înseamnă „a fi luminat" ; a-ţi îmbelşuga viaţa înseamnă „a spori" ; a-ţi supune suflul prin mijlocirea gândurilor înseamnă „[a deveni] puternic"[2].

Când fiinţele şi plantele ajung la înflorire, [ele] încep să-mbătrânească ; iată ce se numeşte „potrivnicul lui Tao". Ceea ce îi este potrivnic lui Tao, va pieri înainte de vreme[3].

Note

[1] Omul Adevărat (*zhenren*) nu suferă iarna din pricina gerului şi nici vara din pricina arşiţei ; pătrunde prin apă fără a se îneca şi trece

---

* *zui*, literal ; „organul genital al sugarului de sex masculin".

** *zuo*, „a se ridica".

prin foc fără a se pârjoli ; bolile nu îl răpun iar duhurile rele nu se încumetă să se apropie de el ; insectele veninoase nu îl înţeapă, sălbăticiunile nu îl apucă cu ghearele şi nici păsările răpitoare nu se năpustesc asupra lui. Asemenea unui prunc abia venit pe lume, Omul Adevărat îşi păzeşte sămânţa neatinsă, iar suflul* său este desăvârşit. Heshang Gong : „Duhurile îl ocrotesc pe cel înzestrat cu virtuţile lui Tao, la fel cum părinţii [îşi ocrotesc] pruncul. Viespile, scorpionii şi şerpii otrăvitori nu se ating [de pruncul abia născut]. Pruncul abia născut are muşchii moi iar oasele îi sunt gingaşe, însă [el] apucă lucrurile cu străşnicie, căci gândurile sale sunt neclintite. Pruncul încă nu a cunoscut unirea dintre bărbat şi femeie, însă falusul său se ridică vârtos, căci sămânţa sa e îndestulătoare. Din zori şi până-n seară, pruncul plânge şi strigă, [însă] glasul nu i se preschimbă, [căci] suflul său e îndestulător."

2 A cunoaşte armonia dintre *yin* şi *yang* înseamnă a fi veşnic ; a cunoaşte veşnicia înseamnă a fi luminat. Îmbelşugându-ţi viaţa şi cruţându-ţi puterile, vei spori negreşit, însă te vei îndepărta de Tao ; omul se cuvine să dea însemnătate trupului şi vieţii numai urmând pilda lui Tao. Nemişcarea desăvârşită naşte mişcarea : când trupul este nemişcat iar gândurile sunt limpezi, suflul (*qi*) va curge în chip firesc, nestânjenit ; dacă vei căuta să supui suflul prin mijlocirea gândului, vei deveni puternic, însă vei tulbura rânduiala firească ; acest lucru aparţine *acţiunii*, însă desăvârşirea se dobândeşte prin *non-acţiune*. Heshang Gong : „[Dacă] omului îi este cu putinţă să ştie că blândeţea suflului** aduce folos omului ,atunci vom spune că a-nţeles veşnicia lui Tao ; [dacă] omului îi este cu putinţă să-nţeleagă mişcarea veşnică a lui Tao, atunci va pătrunde, cu fiecare zi, taina cea adâncă. [Lao zi] spune că îmbelşugându-ţi viaţa, poftele se vor naşte şi vor spori cu fiecare zi ; gândurile trebuie să fie adunate şi blânde, iar suflul să se afle din belşug înlăuntru, astfel trupul va fi moale ; dimpotrivă, [dacă] vei căuta să îţi sileşti [suflul], (...), el te va părăsi şi astfel trupul îţi va deveni cu fiecare zi mai tare."

3 Potrivit rânduielii Naturii, când fiinţele ajung la înflorirea deplină, ele vor începe să îmbătrânească. Cel care caută înflorirea şi

---

* *yuan qi*, „suflul primordial", vezi *Versetul XII*.

** *he qi*, „suflul îngemănat".

tăria, se va depărta de însuşirea veşnică a lui Tao şi astfel va pieri înainte de vreme ; însuşirile veşnice ale lui Tao sunt smerenia şi blândeţea, iar omul se cuvine să se slujească de ele. Dacă gândurile sunt limpezi, suflul va deveni blând şi adânc. Heshang Gong : „Când 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' ajung la înflorirea desăvârşită, [ele] se vor veşteji ; ceea ce se veştejeşte nu îl dobândeşte pe Tao ; cel care nu îl dobândeşte pe Tao, va pieri curând, negreşit."

Versetul LVI

Cel care ştie nu rosteşte vorbe ; cel care rosteşte vorbe, nu ştie[1].

Să îţi astupi deschizătura şi să îţi fereci porţile [2]!

Toceşte-ţi ascuţişul şi limpezeşte-ţi [gândurile] tulburi [3]!

Alătură-ţi strălucirea şi fii deopotrivă cu semenii tăi [4]!

Iată ce înseamnă a te alătura Cerului[5].

Prin urmare, [pe Tao] nu ţi-l poţi apropia şi nici nu-l poţi îndepărta ; nu-l poţi împovăra şi nici nu poţi să fii împovărat [de el] ; nu poţi să fii însemnat prin [el] şi nici nu poţi să fii neînsemnat. De aceea, [sub Cer], Tao este [cel mai] însemnat[6].

Note

[1] Tao unic şi nediferenţiat este începutul Cerului şi al Pământului şi obârşia „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", iar folosul său tainic este nemărginit. Tao poate fi numai *trăit*, iar nu *rostit*. Iată de ce ştiutorul nu rosteşte vorbe, iar cel care rosteşte vorbe este neştuitor. Ceea ce este rostit sau scris nu înfăţişează decât partea vremelnică a fiinţelor şi lucrurilor. Heshang Gong : „Cel care ştie, preţuieşte lucrarea [lui Tao], nu vorba ; un car tras de patru cai nu ajunge din urmă vorbele rostite ; vorba multă înseamnă necazuri nenumărate."

[2] „Deschizătura" este gura ; „porţile" sunt ochii, urechile şi nasul. Din vreme ce adevărul lui Tao nu poate fi rostit şi nici scris, ci numai trăit, se cuvine prin urmare să nu ne slujim de simţuri, ci să ne

desăvârşim alungând gândurile răzleţe şi dobândind nemişcarea. Este întocmai cum Lao zi ne învaţă şi în *Versetul al XIV-lea* : „Îl privesc, [însă] nu îl zăresc : numele [său] este 'neted' ; îl ascult, [însă] nu îl desluşesc ; numele [său] este 'puţin' ; îl apuc, [însă] nu mi-l pot însuşi : numele [său] este 'rar'./ Pe aceste trei lucruri nu poţi ajunge a le cerceta ; prin urmare, [ele] sunt contopite, alcătuind un tot."

3 Oamenii aleargă adesea după mărire şi câştig, se socot ştiutori şi se arată trufaşi, asemănându-se cu ascuţişul unei săbii. Cel care se desăvârşeşte întru Tao este smerit şi cumpătat, tocindu-şi fără încetare tăişul şi limpezindu-se pe dinlăuntru. Omul ajunge adesea să fie biruit de pofte, rătăcind viaţa-ntreagă şi sfârşind într-o mare de amărăciune, îndepărtat de Tao ; pentru a nu rătăci, omul se cuvine să nu-şi uite niciodată rostul şi obârşia. Heshang Gong : „Poftele sunt ca tăişul : trebuie să păzeşti în suflet non-acţiunea lui Tao, micşorându-le."

4 Cel desăvârşit nu îşi arată strălucirea, ci se slujeşte neştiut de ea, alăturându-se mulţimii, la fel cum râurile se varsă în mare. Cel desăvârşit nu se socoate pe sine însemnat, şi nici nu-i socoate pe ceilalţi neînsemnaţi, ci se socoate una cu semenii, aşa cum pământul se amestecă şi se uneşte cu pământul. Heshang Gong : „Chiar având o-nţelepciune neasemuită, se cuvine să o laşi neştiută, făcând-o [să pară] neştiinţă (...). Nu se cuvine să te socoţi ales."

5 Numai şi numai alăturându-ţi strălucirea şi fiind deopotrivă cu semenii vei fi în armonie cu rânduiala adâncă a Cerului. Heshang Gong : „[Dacă] omului îi stă în putinţă să desăvârşească cele de mai sus, aceasta se va numi 'a alcătui un singur rost laolaltă cu Cerul'."

6 Tao este unic şi nediferenţiat, adânc şi nemărginit ; în Tao nu există „înlăuntru", şi nici „afară" — cum ar putea exista atunci „apropiat" şi „îndepărtat" ? În Tao nu există „stânga" şi nici „dreapta" — cum s-ar putea vorbi atunci de „a-mpovăra" şi „a fi împovărat" ? În Tao nu există „sus" şi nici „jos" — s-ar putea vorbi atunci de „a fi însemnat" şi „a fi umil" ? Tao este rădăcina tuturor fiinţelor şi lucrurilor, iată de ce este socotit drept cel mai însemnat. Heshang Gong : „Nu socoti mărirea drept prilej de a te bucura (...) ; voinţa fiind netulburată, nu va exista pricină [de necaz] şi nu se va afla duşmănie între tine şi semeni ; trupul să nu dorească avere şi mărire ; gura să nu tânjească după 'cele cinci gusturi' ; nu lupta cu cel lacom pentru câştig şi nu lupta cu cel viteaz pentru a ţi se duce vestea ; nu fi cârmuitor în vremuri tulburi şi nu sta pe tron ca Suveran întunecat ; nu fi trufaş din pricină că ai urcat la putere şi nu te socoti umilit din pricină că ai pierdut-o."

Versetul LVII

Slujeşte-te de dreptate în cârmuirea ţării, de vicleşug în bătălie şi de non-acţiune când rânduieşti oamenii[1].

Cum ştiu eu oare că Lumea este astfel ? Slujindu-mă de [ceea ce văd] astăzi*[2] :

Sub Cer sunt multe oprelişti, iar poporul este cu-atât mai nevoiaş ; printre oameni se află multe minţi iscusite, iar ţara este cu-atât mai întunecată ; între oameni se găsesc nenumăraţi meşteri iar lucrurile nemaivăzute sporesc întruna ; cu cât legile şi poruncile sunt mai numeroase, cu-atât tâlharii şi hoţii sunt mai mulţi[3].

De aceea Omul Sfânt spune : „Eu sunt fără acţiune, iar poporul se preschimbă de la sine ; nu lucrez împotriva firii, iar poporul ajunge, în chip firesc, să nu îndure lipsuri ; eu preţuiesc netulburarea, iar poporul se îndreaptă de la sine ; nu am dorinţe, iar poporul devine, în chip firesc, neîntinat[4].

Note

[1] Suveranul se cuvine să se slujească de rostul drept al lui Tao în cârmuirea ţării ; când este silit să meargă la război, pentru a-şi ocroti

---

*Am urmat îndrumările lexicale ale lui Heshang Gong, acordând valoare temporală termenului *ci* („astăzi"), care alcătuieşte împreună cu verbul/prepoziţia *yi* („a se sluji de"/„prin") sintagma *yi ci* ; vezi notele la *Versetul LIV*.

ţara şi supuşii, îi este îngăduit să se slujească de vicleşug. Suveranul trebuie să dea însemnătate non-acţiunii şi să cunoască măsura, aşa cum Lao zi ne învaţă în *Versetul XLVI* : „Nu se află vină mai mare decât aplecarea în faţa poftelor ; nu se află prăpăd mai mare decât necunoaşterea măsurii ; nu se găseşte păcat mai mare decât dorinţa de a căpăta." Numai astfel oamenii vor fi rânduiţi cum se cuvine. Heshang Gong : „Cerul face ca cel drept să ajungă să cârmuiască ; Cerul face ca cel viclean să rânduiască oştirile ; [Cerul] se slujeşte de cel fără acţiune făcându-l să rânduiască ţara şi să-i fie Suveran."

[2] Heshang Gong : „[Lao zi] spune : 'Cum ştiu eu oare că rostul Cerului astfel se-arată ?! Slujindu-mă de ceea ce zăresc astăzi'."

[3] Când în ţară oprelişţile şi poruncile sunt fără număr, poporul va sărăci. *Zhuang zi* spune : „Acei Oameni Sfinţi sunt minţile ascuţite ale ţării, [însă ei] nu-şi arată strălucirea dinaintea semenilor." Prin urmare, Omul Sfânt îi slujeşte pe oameni fără ca ei să prindă de veste, arătându-se fără încetare smerit şi netulburat ; când cel iscusit îşi arată strălucirea, el va stârni tulburare şi neorânduială între semeni. Uneltele au fost zămislite din pricină că oamenii au avut trebuinţă de ele ; cu vremea însă, meşterii au ajuns la desăvârşire iar obiectele nemaivăzute au sporit, tulburând, deopotrivă, gândurile oamenilor. Când legile şi poruncile sunt nenumărate, hoţii şi tâlharii se vor înmulţi negreşit ; hoţiei şi fărădelegilor li se poate pune capăt numai prin mijlocirea virtuţilor lui Tao. Heshang Gong : „[Când] poruncile sunt numeroase, relele se ivesc ; [când] oprelişţile sunt fără număr, supuşii sunt vicleni (...) ; [când] între oameni se găseşte multă iscusinţă, atunci cel care priveşte îşi va întuneca privirea iar cel care ascultă îşi va tulbura auzul ; cârmuitorii şi supuşii nu vor fi apropiaţi şi astfel ţara va fi în neorânduială."

[4] Omul Sfânt urmează pilda lui Tao, el nu lucrează împotriva firii, în voia poftelor ; astfel, fiinţele şi lucrurile îşi urmează rostul. Păsările se înalţă în văzduh fără ca cineva să le fi învăţat să zboare, peştii se cufundă în adâncuri fără ca cineva să-i fi-nvăţat să înoate, iar sălbăticiunile cutreieră nestânjenite prin păduri fără ca cineva să le fi învăţat să alerge. Heshang Gong : „Omul Sfânt spune : 'Eu mă desăvârşesc întru Tao, ducând mai departe [rostul] Cerului ; nu am înlocuit nimic iar oamenii se preschimbă şi se împlinesc prin ei înşişi ; eu preţuiesc netulburarea, nu rostesc vorbe şi nu poruncesc, iar poporul devine, în chip firesc, credincios şi drept ; eu nu îi chem pe oameni la corvezi şi nici nu îi silesc să meargă la oştire ; poporul îşi statorniceşte meşteşugurile şi astfel cu toţii ajung, în chip firesc, să nu îndure lipsuri ; eu sunt neîncetat fără dorinţe (...), astfel poporul mă urmează devenind cu mult mai ne-ntinat'."

Versetul LVIII

[Când] cârmuirea este tăcută, poporul va fi curat ; [când] cârmuirea este iscoditoare, poporul va îndura lipsuri[1].

Nenorocirea — vai ! — are drept reazem fericirea, iar fericirea este, negreşit, ascunsă în nenorocire[2].

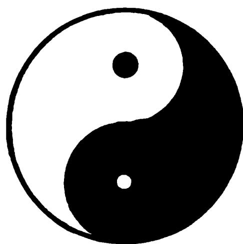
Cine le cunoaşte culmea ? Sunt oare lucrurile întruna schimbătoare ? Ceea ce este firesc redevine nefiresc, iar ceea ce este bun redevine rău. [Însă] multă vreme s-a scurs de când oamenii au uitat [aceste lucruri][3].

De aceea, Omul Sfânt este drept, însă nu caută a pedepsi ; este neîntinat, însă nu caută a vătăma ; este neprefăcut, însă se stăpâneşte ; este luminat, însă nu caută să strălucească[4].

Note

[1] Când cârmuitorii se slujesc de virtuţile lui Tao, poporul va fi rânduit cum se cuvine ; când Suveranul nu lucrează împotriva firii, supuşii îşi urmează rostul. Când cârmuirea este iscoditoare, între oameni vor exista „cei însemnaţi" şi „cei umili", „cei vrednici" şi „cei nevrednici" ; astfel, „cei însemnaţi şi vrednici" vor cunoaşte mărirea şi belşugul, iar cei „umili şi nevrednici" vor îndura lipsuri şi prigoană. Heshang Gong : „ [Când] cârmuirea şi învăţătura sunt îngăduitoare, poporul va fi curat şi nu va îndura lipsuri (...). [Când] cârmuirea şi învăţătura sunt înverşunate, poporul nu va avea din ce să trăiască (...)."

[2] Fiinţele şi lucrurile din Univers iau felurite forme şi înfăţişări, însă ele au o singură obârşie şi toate urmează rostul lui *yin* şi al lui *yang*, al *creşterii şi descreşterii*, înfăţişat în simbolul *taiji* :

Nenorocirea aparţine lui *yin* iar fericirea aparţine lui *yang* ; când *yin* ajunge la culme, el se preschimbă în *yang* ; când *yang* ajunge la culme, el redevine *yin*. Iată de ce Lao zi spune că nenorocirea are drept reazem fericirea iar fericirea este ascunsă în nenorocire. Lao zi ne învaţă în *Versetul IX* : „Cunoscând îndestularea şi mărirea, [de] te vei arăta trufaş, tu singur îţi vei pricinui prăpădul." Valul se ridică şi se sparge, iar din urmă îl ajunge alt val, care se ridică şi se sparge, la rândul lui ; astfel se întâmplă la nesfârşit. Heshang Gong : „Nenorocirea se iveşte din fericire ; Cerul îndură nenorociri, însă îi este cu putinţă să se îndrepte şi să ia totul asupra sa ; desăvârşind binele şi lucrând în Tao, nenorocirea se va duce iar fericirea va veni. Nenorocirea este ascunsă înlăuntrul fericirii ; [dacă] omul capătă fericire, însă se arată trufaş şi nestăpânit, atunci fericirea se va duce iar necazul va veni."

[3] Prin urmare fiinţele cresc şi descresc, urmând rostul lui *yin* şi al lui *yang*. Iată de ce Lao zi spune că ceea ce este firesc redevine nefiresc iar ceea ce este bun redevine rău. Însă nenumăraţi oameni au uitat aceste rosturi, alergând după mărire şi câştig, înşelaţi de înfăţişarea vremelnică a lucrurilor. Heshang Gong : „Nenorocirea şi fericirea se înlocuiesc şi se zămislesc una pe alta. Cui îi este cu putinţă să le cunoască hotarul şi culmea ? [Dacă] Suveranul nu este drept, supuşii, chiar dacă se arată drepţi, se vor schimba din nou (...). [Lao zi] spune că deja s-a scurs multă vreme de când cârmuitorii sunt întunecaţi şi şi-au pierdut dreptatea."

[4] Cel care cunoaşte rostul lui Tao este drept, însă nu îi pedepseşte pe cei nedrepţi în numele dreptăţii ; este neîntinat, însă nu caută a-i vătăma pe cei neîntinaţi ; este neprefăcut, însă nu este nemilos cu cei prefăcuţi ; este luminat, însă nu îşi scoate la iveală strălucirea. Iată ce înseamnă „a cunoaşte tăria, păzind însă blândeţea (...) ; a-i cunoaşte partea albă, păzindu-i însă partea neagră (...) ; a-i cunoaşte măreţia, păzindu-i însă umilinţa (...)." Heshang Gong : „Purtarea Omul Sfânt este dreaptă ; [el] caută a-i urma pe supuşi, nu a pedepsi oamenii. Omului Sfânt este smerit şi curat ; [el] caută a-i preschimba pe oameni, nu a-i vătăma. Omul Sfânt, deşi este drept, se încovoaie pe sine şi îi urmează pe oameni, nu îşi dă frâu slobod. Omul Sfânt, deşi are o înţelepciune neasemuită, se aseamănă adesea unui neştiutor (...)."

Versetul LIX

[Când] rânduieşti oamenii şi slujeşti Cerul, nimic nu se asemuie cumpătării[1].

„A fi cumpătat" înseamnă, prin urmare, „a purta dinainte cu sine" ; „a purta dinainte cu sine" se cheamă „a aduna, iar şi iar, virtute"*. Adunând, iar şi iar, virtute, nimic nu va fi de nebiruit[2].

Nefiind nimic nebiruit, atunci hotaru-i nu va fi ştiut. [Dacă] hotarul virtuţii [tale] nu este de nimeni ştiut, [atunci] îţi va fi cu putinţă să cârmuieşti ţara. Având cu sine temelia ţării, îţi va fi cu putinţă să [cârmuieşti] vreme îndelungată. Iată ce se numeşte „rădăcini adânci şi tulpină trainică", Tao cel veşnic[3]."

Note

1 Omul Sfânt este cumpătat şi chibzuit ; astfel, el face ca oamenii să îşi urmeze rostul şi să nu lupte între ei ; fiind cumpătat şi chibzuit, Omul Sfânt nu încalcă rostul Cerului. Heshang Gong : „Cel care cârmuieşte ţara se cuvine să-şi preţuiască supuşii, astfel nu va deveni risipitor ; cel care îşi desăvârşeşte trupul se cuvine să îşi precupeţească suflul (...)."

---

*Am tradus termenul *de* în textul propriu-zis şi l-am redat în comentariul nostru, în acest verset, numai prin forma de singular ; la fel şi în traducerea comentariului lui Heshang Gong.

[2] Omul nechibzuit sapă fântâna atunci când este deja însetat şi îşi croieşte veşminte groase în toiul iernii ; Omul Sfânt poartă totul cu sine dinainte, astfel cumpătarea şi chibzuinţa îi poartă totul cu sine dinainte, astfel cumpătarea şi chibzuinţa îi sunt fireşti ; iată de ce virtutea Omului Sfânt se reîntregeşte cu fiecare zi ; când virtutea este reîntregită, nimic nu este de nebiruit. Heshang Gong : „Aşadar, numai şi numai precupeţind avuţia supuşilor şi precupeţindu-şi suflul îţi va fi cu putinţă să îl dobândeşti dinainte pe Tao Ceresc. A-l dobândi dinainte pe Tao Ceresc înseamnă a aduna iar şi iar virtute înlăuntrul tău. Adunând iar şi iar virtute înlăuntrul tău, nimic nu va fi de nebiruit."

[3] Adunând fără-ncetare virtute, nimeni nu-i va cunoaşte hotarul şi culmea ; când virtutea îţi va fi reîntregită, îţi va sta în putinţă să cârmuieşti ţara, căci temelia cârmuirii ţării este virtutea. Cel care cârmuieşte ţara prin mijlocirea lui Tao va aduce pacea şi va domni vreme îndelungată. Heshang Gong : „Nefiind nimic de nebiruit, atunci nimeni nu va cunoaşte hotarul şi culmea virtuţii tale. Neaflându-se nimeni care să cunoască hotarul virtuţii tale, atunci îţi va fi cu putinţă să cârmuieşti ţara şi să aduci tihnă poporului. Ţara şi trupul sunt una. Temelia [ţării] este Tao. [Dacă] omului îi este cu putinţă să îl păzească pe Tao dinlăuntrul trupului*, făcând astfel ca suflul să nu ostenească iar cele cinci duhuri** să nu se amărască, atunci va putea vieţui îndelung. Dacă rădăcinile arborelui nu sunt adânci, crengile şi tulpina nu vor fi statornice şi se vor nărui. [Lao zi] spune că se cuvine să ne ascundem adânc suflul şi să ne păzim cu străşnicie sămânţa***, nelăsându-le să se risipească. 'Rădăcini adânci şi tulpină trainică' înseamnă prin urmare 'Tao cel veşnic'."

**Shenzhong zhi Dao*, Tao aflat de la naştere înlăuntrul omului, înainte ca dorinţele să apară şi înaintea cunoaşterii dobândite prin simţuri.

***wu shen*, duhurile/spiritele celor cinci organe.

***„Rădăcina" este, potrivit lui Heshang Gong, suflul (*qi*), iar „tulpina" este sămânţa/sperma (*jing*).

Versetul LX

A cârmui o ţară mare este ca şi cum ai găti [o mâncare] din peşti mărunţi[1].

Slujindu-te de Tao în cârmuirea ţării, duhurile nu vor răzbi ; nu numai că duhurile nu vor răzbi : [nici] zeii nu-i vor vătăma pe oameni. Nu numai că zeii nu-i vor vătăma pe oameni : nici Omul Sfânt nu-i va vătăma pe oameni. Astfel, duhul şi omul nu se vor vătăma unul pe celălalt. De aceea virtuţile [lor] se vor înmănunchea[2].

Note

[1] Oamenii sunt feluriţi, de aceea se cuvine să fie rânduit fiecare după firea şi după menirea sa. Când cârmuirea este pripită şi nesăbuită, supuşii vor fi vătămaţi, la fel cum peştii mărunţi sunt arşi sau fărâmiţaţi, din pricina neîndemânării bucătarului. Suveranul trebuie prin urmare să fie asemenea unui bucătar iscusit, care ştie când se cuvine să domolească sau să înteţească focul şi când să amestece mâncarea. Heshang Gong : „[Când] cârmuirea ţării este nestăpânită, supuşii vor fi în neorânduială ; [când] rânduiala trupului este nestăpânită, sămânţa se va risipi."

[2] Toate fiinţele sunt zămislite din Tao şi sunt hrănite prin virtuţile sale ; când Suveranul se slujeşte de Tao pentru a cârmui ţara şi a rândui supuşii, nu numai cei desăvârşiţi îl vor urma, ci şi acei oameni înguşti şi vicleni, care stârnesc duhurile, îşi vor întoarce puterile vrăjitoreşti către folosul semenilor. Heshang Gong : „Slujindu-te de Tao (...) pentru a cârmui ţara, duhurile nu se vor încumeta să-şi arate

puterea, vătămând oamenii ; duhurile au, negreşit, putere (...), [însă] nu le este cu putinţă să-i vateme pe cei fireşti. Omul Sfânt, aflându-se la domnie, nu caută a-i vătăma pe oameni ; de aceea, [nici] duhurile nu se încumetă să o facă. Duhurile şi Omul Sfânt vor sta laolaltă şi nici unul nu va dăuna celuilalt ; omul va putea rândui [tărâmul lui] *yang*, iar duhurile vor putea rândui [tărâmul lui] *yin* ; omul îşi va putea întregi viaţa iar duhurile îşi vor putea păzi puterile ; astfel virtuţile [lor] se vor împreuna."

Versetul LXI

Ţările mari să curgă prin aşezările joase şi să fie tărâm de întâlnire sub Cer[1].

Sub Cer, femela biruieşte adeseori bărbatul prin netulburare[2].

[Femela], slujindu-se de netulburare, se arată smerită ; de aceea, ţările mari se smeresc dinaintea ţărilor mici şi astfel dobândesc [supunerea] ţărilor mici, iar ţările mici se smeresc dinaintea ţărilor mari şi astfel dobândesc [îngăduinţa] ţărilor mari[3].

Prin urmare, unii se smeresc pentru a dobândi, iar alţii se smeresc pentru a fi dobândiţi. Ţările mari nu doresc mai mult decât a supune [ţările mici] şi a le ocroti, iar ţările mici nu doresc mai mult decât a se supune [ţărilor mari] şi a le sluji[4].

Fiecare dobândeşte ceea ce şi-a dorit, de aceea, cei mari se cuvine să fie smeriţi[5].

Note

[1] Sub Cer, neorânduiala este adesea stârnită din pricină că ţările mari se slujesc de tăria lor pentru a subjuga alte ţări. Prin urmare, ţările mari se cuvine să fie asemenea apei curgând prin aşezările joase ; astfel, celelalte ţări li se vor alătura negreşit. Heshang Gong : „[Când] cârmuieşti o ţară mare, se cuvine să te asemeni [apei], curgând prin ţinuturile joase. O ţară mare este tărâmul de-ntâlnire al oamenilor aflaţi sub Cer."

[2] *Yin* este netulburat, iar *yang* este nestăpânit, iată de ce femela biruieşte adesea bărbatul ; acesta este rostul firesc al cerului şi al Pământului. Heshang Gong : „[Femela] este blândă şi smerită, ci nu puternică ; iată de ce ea îl supune pe bărbat ; *yin* îl biruieşte pe *yang* prin mijlocirea liniştii desăvârşite (...)."

[3] Prin urmare, ţările mari se cuvine să fie asemenea apei şi asemenea femelei, să curgă prin ţinuturile joase şi să fie smerite ; numai astfel ţările mari dobândesc supunerea ţărilor mici, iar ţările mici, smerindu-se la rândul lor, vor dobândi îngăduinţa ţărilor mari ; mările sunt nemărginite şi se găsesc la picioarele tuturor, iată de ce fluviile şi râurile curg către ele. Heshang Gong : „[Dacă] îţi este cu putinţă să fii smerit, atunci vei dobândi adeseori."

[4] Ţările mari se smeresc pentru a dobândi supunerea ţărilor mici şi pentru a le ocroti, iar ţările mici se smeresc pentru a sluji ţărilor mari şi pentru a nu fi înjosite.

[5] Când ţările mari şi ţările mici, deopotrivă, urmează pilda apei, fiecare va dobândi ceea ce i se cuvine ; prin urmare, atât ţările mici, cât şi cele mari, se cuvine să fie smerite. Heshang Gong : „Ţările mari şi ţările mici doresc fiecare să îşi dobândească locul ; se mai cuvine ca ţările mari să fie smerite."

Versetul LXII

Tao este taina „celor zece mii de fiinţe şi lucruri"[1].

Este comoara celui vrednic şi ocrotitorul celui nevrednic[2].

Vorbele încântătoare pot fi împărtăşite mulţimii, iar purtarea demnă de respect poate fi dăruită oamenilor. [Dacă] omul se arată nevrednic, de ce să te lepezi de el [3] ?

Astfel, este înscăunat Fiul Cerului* şi sunt rânduiţi cei trei înalţi dregători ; chiar dacă jadul cel preţios este pus dinaintea carului împărătesc, [nimic] nu este mai presus de a-l sluji** pe Tao[4].

Din ce pricină cei vechi îl preţuiau pe Tao ? Nu oare din pricină că stăruind cu fiecare zi, vei dobândi, iar [dacă] ai păcate, [cu totul] se vor risipi ?! Iată de ce [Tao], sub Cer, este [cel mai] însemnat[5].

Note

[1] Tao a zămislit Cerul, Pământul şi „cele zece mii de fiinţe şi lucruri", de aceea el este ascuns înlăuntrul lor. Heshang Gong : „Tao este [cel care] ascunde în sine 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri'. Tao cuprinde în sine totul."

---

* *tianzi*, Împăratul.

** Am tradus astfel verbele *zuo*, „a sta (turceşte) pe rogojină" (*i.e.* „a domni") şi *jin*, „a căpăta o dregătorie". Obiectul fiind, potrivit sintaxei limbii chineze, termenul „Tao", am evitat traducerea literală a celor două verbe.

[2] „Cel vrednic" este cel care vieţuieşte întru Tao ; „cel nevrednic" este cel care lucrează împotriva firii. Cel vrednic se slujeşte fără încetare de Tao, păzindu-l cu străşnicie ; cel nevrednic păcătuieşte adeseori, însă el nu este pierdut pentru veşnicie, căci dacă se va căi, îi va fi cu putinţă să se reîntoarcă în Tao, iar cel vrednic îl va ocroti. Heshang Gong : „Cel vrednic îl socoate pe Tao drept comoara trupului [său] şi nu se încumetă să lucreze împotriva lui. Tao este ocrotitorul şi sprijinul celui nevrednic."

[3] Cel vrednic îl socoate pe Tao drept o comoară a sa, de aceea vorbele şi purtarea sa îl vor urma numai pe Tao. Vorbele încântătoare sunt cele rostite prin Tao, care aduc încântare şi binecuvântare mulţimii ; de asemenea, purtarea celui vrednic este ca un dar neasemuit pentru cei mulţi. Dacă printre semeni nu s-ar afla „cei vrednici", „cei vrednici" s-ar putea numi astfel ? Cel vrednic nu se leapădă de cel nevrednic, ci caută a-l sluji, preschimbându-l prin mijlocirea lui Tao. Heshang Gong : „Omul, chiar dacă este nevrednic, se cuvine să ne slujim de Tao, preschimbându-l."

[4] Fiul Cerului este cel mai însemnat ; carul împărătesc este tras de patru cai, iar dinaintea lui sunt purtate pietrele mari, preţioase, de jad, drept îndemn al măririi împărăteşti. Mărirea şi însemnătatea Împăratului şi ale celor trei mari dregători vor dăinui numai atâta vreme cât Tao este urmat ; când oamenii se îndepărtează de Tao, totul este vremelnic şi înşelător. Au oare pietrele preţioase vreun folos atunci când omul moare, sau când se află în primejdie ?!

[5] Când omul stăruieşte zi de zi căutându-l pe Tao, păcatele sale se vor risipi în chip firesc ; Tao înseamnă netulburare şi non-acţiune, însă prin Tao nimic nu rămâne nedesăvârşit. Heshang Gong : „Nu te îndepărta, căutând zile-n şir ; caută aproape, dobândindu-l [pe Tao] în tine însuţi. Desăvârşindu-te întru Tao, îţi va fi cu putinţă să te dezlegi de moarte şi să ocoleşti noianul de [păcate]. Virtuţile lui Tao sunt adânci şi îndepărtate, [însă] nimic nu este neocrotit [de ele]. [Când] îţi întregeşti trupul şi cârmuieşti ţara, fii netulburat şi fără acţiune, astfel îţi va sta în putinţă să fii demn de a fi preţuit sub Cer."

Versetul LXIII

Înfăptuieşte non-acţiunea ; lucrează potrivit firii lucrurilor ; gustă din ceea ce nu are gust[1].

De „mare", „mic", de „mult" şi de „puţin" [să nu ţii seama], iar la duşmănie, să cauţi a răspunde prin virtute[2].

Chibzuieşte ceea ce este anevoios când este [încă] lesnicios ; înfăptuieşte ceea ce este mare când este [încă] mărunt. Sub Cer, lucrurile anevoioase trebuie să fie începute când se arată lesnicioase ; lucrurile mari se cuvine să fie pornite când se arată mărunte. Iată de ce Omul Sfânt nicicând nu-făptuieşte [lucruri] mari şi astfel îi este cu putinţă să-mplinească ceea ce-i de necuprins[3].

Aşadar, încuviinţarea dată-n grabă, negreşit, va însemna încredere puţină ; prea lesne, negreşit, va însemna prea anevoie. Iată de ce, chiar Omul Sfânt socoate totul drept anevoios, astfel nicicând nu-ndură greul[4].

Note

[1] Omul Sfânt se slujeşte de non-acţiune, astfel totul este înfăptuit cum se cuvine ; Omul Sfânt lucrează fără ca semenii săi să prindă de veste, însă totul este rânduit potrivit firii lucrurilor. „Ceea ce are gust" este vremelnic şi înşelător ; Tao pare a nu avea gust, căci gustul său nu este asemenea celor cunoscute de oameni ; gustul lui Tao este desăvârşit şi veşnic. Heshang Gong : „[Omul Sfânt] se desăvârşeşte, de aceea nu lucrează împotriva firii ; [el] cugetă adânc şi gustă din înţelesul lui Tao."

[2] Omul Sfânt este nepărtinitor, el nu ţine seama de ceea ce se înfăţişează drept „mare" sau „mic", „mult" sau „puţin", iar la duşmănie răspunde slujindu-se de virtuţile lui Tao ; Lao zi spune în *Versetul XLIX* : „Celui bun, îi voi arăta bunătate ; celui rău îi voi arăta, deopotrivă, bunătate ; virtute înseamnă [prin urmare] 'bunătate'. Celui demn de încredere, îi voi arăta credinţă ; celui nedemn îi voi arăta, deopotrivă, credinţă ; virtute-nseamnă [aşadar] 'credinţă'."

[3] Iată lucrarea Omului Sfânt : el sădeşte un copăcel pe care vremea îl va preschimba într-un arbore neasemuit. Omul Sfânt nicicând nu pare a înfăptui lucruri mari, însă rodul lucrării sale este desăvârşit. Oricât de mărunte ar fi astăzi gândurile şi faptele noastre, cu vremea ele vor spori, iar noi vom căpăta răsplata cuvenită, după cum ne învaţă *Scriptura Răsplătirii* : „Aşadar, cel norocit rosteşte lucruri bune, priveşte lucruri bune şi-nfăptuieşte lucruri bune : trei lucruri bune într-o zi, iar în trei ani şi Cerul, negreşit, îi va aduce fericire ; cel rău rosteşte lucruri rele, priveşte lucruri rele şi-nfăptuieşte lucruri rele : trei lucruri rele într-o zi, iar în trei ani şi Cerul, negreşit, îi va stârni prăpădul (...)." Heshang Gong : „Când chibzuieşti lucruri anevoioase, se cuvine [să începi] când se arată lesnicioase (...). Când cauţi să înfăptuieşti lucruri mari, se cuvine să începi când se arată mici ; prăpădul şi neorânduiala îşi au obârşia în [lucrurile] mici."

[4] Cel care îşi dă încuviinţarea cu uşurinţă nu este demn de a fi crezut ; cel care nu este chibzuit, socotind totul lesnicios, va fi biruit de greu şi nu-i va fi cu putinţă să-şi ducă la bun sfârşit lucrarea. Omul Sfânt dă însemnătate lucrurilor, socotindu-le anevoioase, însă este netulburat şi neostenit, de la început, până când îşi desăvârşeşte lucrarea, iată de ce nu îndură greul. Heshang Gong : „Nechibzuinţă înseamnă prăpăd. Omul Sfânt este ferit, întreaga viaţă, de nenorocire şi prăpăd (...)."

Versetul LXIV

Ceea ce este domol, e lesne de ţinut[1].

Ceea ce încă nu este vădit, e lesne de pus la cale ; ceea ce este gingaş, e lesne de a fi zdrobit ; ceea ce este mărunt, e lesne de a fi-mprăştiat. Înfăptuieşte lucrurile când încă nu s-au zămislit ; rânduieşte ţara când încă nu a cunoscut neorânduiala. Un arbore nemăsurat s-a înălţat dintr-un lăstar subţire ; un foişor cu nouă caturi s-a ridicat dintr-o movilă de ţărână ; un drum în depărtări începe cu întâiul pas. Cel cu acţiune nu va izbândi ; cel care ţine cu înverşunare va păcătui[2].

Iată de ce Omul Sfânt nu are acţiune şi prin urmare nu este înfrânt ; nu ţine cu înverşunare, de aceea nu are păcate. În lucrarea lor, oamenii sunt adesea aproape de izbândă, însă nu izbândesc. Fii chibzuit şi la sfârşit, la fel ca la-nceput, astfel nu îţi vei irosi lucrarea[3].

De aceea, Omul Sfânt doreşte ceea ce nu este „dorinţă" şi nu preţuieşte obiectele greu de căpătat. [El] învaţă ceea ce nu este „învăţătură" şi se înapoiază în locul de care oamenii s-au îndepărtat. [El] caută a sluji firea „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", ci nu se încumetă să aibă acţiune[4].

Note

[1] Când lucrurile sunt liniştite, ele sunt uşor de păstrat ; când sunt tulburate, ele nu vor fi rânduite cu uşurinţă. Cel care se desăvârşeşte întru Tao se cuvine să îşi păzească netulburarea înainte ca sufletul să-i

fie stârnit de dorinţe, numai astfel îşi va regăsi natura primordială. Oamenii se lasă adeseori împovăraţi de dorinţe, rătăcind astfel între naştere şi moarte. Heshang Gong : „Cel care, desăvârşindu-şi trupul şi cârmuind ţara, este netulburat, îşi va păzi lesne [buna rânduială]."

2 Cârmuirea ţării şi desăvârşirea trupului sunt un singur lucru, nimic nu le deosebeşte, căci amândouă se înfăptuiesc numai prin netulburare, iar răul este alungat când încă nu s-a arătat. Firile şi înfăţişările oamenilor sunt felurite, însă la naştere toţi sunt plăpânzi şi neştiutori. Când copiii sunt neîntinaţi şi neştiutori, nu se cuvine să fie învăţaţi împotriva firii ; părinţii să se slujească de virtuţile lui Tao şi să fie întâi de toate o pildă pentru copii. Astfel, copiii vor creşte şi se vor împlini, însă dorinţele îi vor ocoli. Vremurile de pace şi îndestulare nu sunt pentru desfătare şi risipă, ci pentru cumpătare şi măsură ; numai astfel buna rânduială va fi păzită. Heshang Gong : „Când poftele şi răul încă nu s-au arătat, e lesne să cauţi a [le] îndrepta. [Când] prăpădul şi neorânduiala încă nu s-au iscat în împărăţie (...), [ele] sunt lesne de alungat. Ceea ce încă nu este vădit, fiind prea mărunt, este lesne de împrăştiat. Desăvârşeşte-ţi trupul şi rânduieşte ţara când încă nu sunt în neorânduială ; se cuvine să îţi astupi din vreme 'porţile'. [Dacă] lucrezi împotriva firii lucurilor, te vei îndepărta de Tao ; [dacă] lucrezi împotriva dreptăţii, vei fi împotriva omeniei ; [dacă] te laşi pradă desfătărilor, te vei îndepărta de spirit. [Dacă] îţi păzeşti cu străşnicie câştigul, vei întâmpina prăpăd ; [dacă] îl păzeşti cu străşnicie pe Tao, te vei întregi pe tine însuţi (...)."

3 Omul Sfânt se slujeşte de non-acţiune, nu lucrează împotriva firii ; iată de ce el izbândeşte în lucrarea sa ; Omul Sfânt nu se lasă cuprins de înverşunare din pricina învăţăturii sau a averilor, de aceea nu păcătuieşte în faţa semenilor săi. Oamenii îşi încep adeseori lucrarea slujindu-se de virtuţile lui Tao, însă dorinţele îi orbesc înainte ca ei să ajungă la izbândă. Numai cel care este chibzuit şi netulburat de la început până la sfârşit, acela va izbândi. Heshang Gong : „Omul Sfânt nu dă însemnătate măririi şi erudiţiei, nu dă însemnătate desfătărilor şi câştigului, nu omoară şi nu tâlhăreşte, de aceea nu sfârşeşte învins. Omul Sfânt se slujeşte de virtuţile lui Tao pentru a-i învăţa pe cei neştiutori iar averea o dă celor nevoiaşi (...), de aceea nu păcătuieşte împotriva semenilor. [Când] oamenii lucrează, în urma bunătăţii lor, sunt adesea aproape de izbândă, însă tânjind după ranguri şi iubind mărirea (...), îşi iscă singuri înfrângerea. Sfârşitul se cuvine să fie asemenea începutului ; nu lenevi !"

4 Oamenii sunt biruiţi de dorinţe şi preţuiesc obiectele rare ; mulţi dintre ei se socot învăţaţi, depărtându-se însă de rostul adevărat al

lucrurilor. Omul Sfânt doreşte ceea ce este potrivnic dorinţelor şi caută învăţătura adevărată a lui Tao. Astfel, Omul Sfânt se înapoiază în locul de care oamenii s-au îndepărtat. A avea acţiune înseamnă a te împotrivi firii „celor zece mii de fiinţe şi lucruri". Heshang Gong : „Omul Sfânt doreşte ceea ce oamenii nu îşi doresc : oamenii doresc să fie cunoscuţi ; Omul Sfânt caută să îşi ascundă strălucirea ; Omul Sfânt doreşte să fie simplu ; oamenii iubesc desfătările ; Omul Sfânt îşi îndreaptă dorinţele către virtuţile lui Tao. Omul Sfânt (...) nu nesocoteşte piatra, preţuind jadurile. Omul Sfânt învaţă ceea ce oamenilor nu le este cu putinţă să înveţe : oamenii învaţă iscusinţa şi viclenia ; Omul Sfânt învaţă [rostul] Naturii ; oamenii învaţă să rânduiască vremurile ; Omul Sfânt învaţă să-şi desăvârşească trupul, păzind adevărul lui Tao. Învăţătura mulţimii este potrivnică : [oamenii] se îndepărtează de rădăcină, căutând ceea ce este vremelnic ; se îndepărtează de adevăr, căutând ceea ce este înşelător. Cel care îi învaţă pe oameni să se întoarcă la rădăcină şi la adevăr, caută să slujească firea 'celor zece mii de fiinţe şi lucruri'. În faptele sale Omul Sfânt urmează [Natura] : [el] nu se încumetă să lucreze împotriva firii, de teamă să nu se îndepărteze de origine."

Versetul LXV

În vechime, cei meniţi să lucreze întru Tao, nu căutau să-i lumineze pe oameni, [ci] căutau a-i întuneca[1].

Poporul este greu de cârmuit, întrucât cei iscusiţi sunt nenumăraţi ; de aceea, a cârmui ţara slujindu-te de iscusinţă înseamnă prăpăd, iar a cârmui ţara fără a te sluji de iscusinţă [înseamnă] bunăstare. Cunoaşterea acestor două lucruri este, de asemenea, o pildă de urmat[2].

A cunoaşte fără încetare [această] pildă, iată ce se cheamă „virtute tainică"*. Cât de adâncă este tainica virtute şi cât de-ndepărtată ! [Virtutea] — vai ! — nu este-asemenea mulţimii. Astfel se va ajunge la marea rânduială[3].

Note

[1] „Lumină" înseamnă iscusinţă şi viclenie ; „întuneric" înseamnă simplitate şi neprefăcătorie. Tao este începutul Cerului şi al Pământului. Soarele şi Luna răsar şi apun, pe rând ; cele patru anotimpuri îşi fac loc unul altuia, iar plantele se nasc, se împlinesc şi se veştejesc. Nimeni nu a arătat această rânduială ; ea s-a aflat dintotdeauna înlăuntrul lucrurilor şi fiinţelor. De aceea, Împăraţii din vechime se slujeau de virtuţile lui Tao în cârmuirea ţării, ci nu îi învăţau pe supuşi să fie iscusiţi şi vicleni. Heshang Gong : „Slujeşte-te de virtuţile lui Tao pentru a-i învăţa pe oameni să devină simpli şi curaţi, nu vicleni şi prefăcuţi."

---

* *xuan de.*

[2] Când cârmuitorii sunt iscusiţi şi vicleni, supuşii îi vor răsplăti prin iscusinţă şi viclenie ; când cârmuitorii şi supuşii se arată vicleni unii cu alţii, ţara va cunoaşte prăpădul. Cârmuitorul desăvârşit este neprefăcut ; el nu se împotriveşte firii lucrurilor şi se arată simplu şi smerit, curat şi cumpătat ; când cârmuitorul vieţuieşte întru Tao, supuşii îi urmează pilda, iar totul este rânduit cum se cuvine. Heshang Gong : „Punându-i pe cei iscusiţi să rânduiască treburile ţării, te vei îndepărta de virtuţile lui Tao, negreşit ; nepunându-i pe cei iscusiţi să rânduiască treburile ţării, atunci supuşii vor păzi dreptatea (...), cârmuitorii şi supuşii vor fi apropiaţi iar Suveranul şi dregătorii îşi vor uni puterile — iată ce înseamnă 'bunăstarea ţării'. 'Cele două lucruri' sunt iscusinţa şi neiscusinţa ; cel adesea iscusit aduce prăpăd, celui neiscusit îi este cu putinţă să aducă bunăstare ; iată o pildă în desăvârşirea trupului şi în cârmuirea ţării."

[3] Păzind fără-ncetare rostul arătat mai sus, vei lucra potrivit lui Tao. Natura lui Tao nu poate fi înfăţişată, însă folosul său este nesfârşit, iată de ce virtuţile lui Tao sunt „tainice". Virtuţile lui Tao sunt potrivnice dorinţelor mulţimii : oamenii caută câştigul şi mărirea ; virtuţile lui Tao sunt adânci şi-ndepărtate, aflându-se la rădăcină. Când ţara este cârmuită prin mijlocirea virtuţilor lui Tao, rânduiala este desăvârşită. Heshang Gong : „Tainic-este Cerul. [Dacă] îţi stă în putinţă să cunoşti pilda rânduielii trupului şi a cârmuirii ţării, aceasta se va numi 'a-ţi uni virtuţile cu Cerul'. Omul cu virtute tainică este adânc, cu neputinţă de aflat ; îndepărtat, cu neputinţă de a-i găsi hotarul. Omul cu virtute tainică nu este asemenea 'celor zece mii de fiinţe şi lucruri' : oamenii caută câştigul, virtutea tainică dăruieşte bunătate şi bunăstare oamenilor. Virtutea tanică nu este asemenea 'celor zece mii de fiinţe şi lucruri', iată de ce îi este cu putinţă să aducă rânduială desăvârşită, 'rânduiala' este rostul Ceresc."

Versetul LXVI

De ce le este cu putinţă fluviilor şi mărilor să domnească peste sute de şuvoaie ? Deoarece ele ştiu să se pună mai prejos de acestea, iată de ce le este cu putinţă să domnească peste sute de şuvoaie[1].

De aceea, Omul Sfânt, [dacă] doreşte să fie mai presus de semenii săi, se slujeşte de vorbele sale, punându-se mai prejos de ei ; [dacă] doreşte să se găsească înaintea semenilor săi, se pune pe sine în urma lor[2].

Astfel, [Omul Sfânt] se află deasupra, însă oamenii nu [îl] socotesc o povară ; se află înainte, însă oamenii nu [îl] socotesc vătămător ; de aceea, semenii [îl] pun cu bucurie [Domn] şi nu [îl] nesocotesc. El nu luptă, iată de ce sub Cer nimănui nu îi stă în putinţă să lupte cu el[3].

Note

[1] Apele se întâlnesc în ţinuturile joase, acolo unde se găsesc fluviile şi mările ; astfel, ele domnesc peste toate apele. Heshang Gong. „Fluviile şi mările se arată smerite, astfel mulţime de ape curgătoare se îndreaptă către ele, la fel cum supuşii se adună în preajma Suveranului."

[2] Suveranul se cuvine prin urmare să urmeze pilda fluviilor şi a mărilor, căci numai prin chibzuinţă şi smerenie ţara va fi în bună rânduială. Heshang Gong : „[Dacă] doreşti să te afli deasupra oamenilor, urmează pilda fluviilor şi a mărilor, arătându-te smerit. [Dacă] doreşti să te afli înaintea semenilor, pune-i pe ei înainte iar pe tine pune-te la urmă."

3 Omul Sfânt se găseşte deasupra, însă îşi păzeşte smerenia şi cumpătarea, iată de ce supuşii nu îl socotesc o povară ; el se afla înainte, însă nu lucrează împotriva firii, iată de ce supuşii nu îl socotesc vătămător. Oamenii înşişi îl aleg Domn pe Omul Sfânt şi îl slujesc, fără a-l nesocoti. A lupta înseamnă a te pune împotriva firii lucrurilor ; cel care luptă este răsplătit prin împotrivire. Heshang Gong : „Omul Sfânt este Domn peste mulţime, [însă] nu se socoate demn de respect şi însemnat, [ci] se arată smerit, de aceea supuşii îl slujesc fără a-l socoti o povară. Bunătatea Omului Sfânt este adâncă iar dragostea îi este nemărginită, socotind poporul ca pe un prunc abia zămislit, iată de ce semenii [îl] împing de bună voie înainte, punându-l Domn. Semenii nu îl nesocotesc pe Omul Sfânt, căci Omul Sfânt nu luptă cu semenii pentru întâietate."

Versetul LXVII

Semenii socot cu toţii că al meu Tao este mare, părând de neasemuit. Numai şi numai din pricină că este mare, iată de ce pare de neasemuit. De este-asemuit, cu vremea el va deveni mărunt[1].

Eu am cu mine trei comori şi le păzesc cu străşnicie : cea dintâi se cheamă „blândeţe" ; cea de-a doua se cheamă „cumpătare" iar cea de-a treia — „nu cutez să mă pun înaintea semenilor"[2].

Aşadar, fiind blând, îmi este cu putinţă să fiu viteaz ; fiind cumpătat, îmi este cu putinţă să fiu cuprinzător ; nu cutez să mă pun înaintea semenilor şi de aceea îmi este cu putinţă să ajung în fruntea celor aleşi[3].

[Dacă] acum aş alunga blândeţea, nu însă şi dârzenia, [dac-]aş îndepărta şi cumpătarea, păzindu-mi măreţia şi [de] aş înceta să mă găsesc la urmă, punându-mă-nainte, voi pieri ! Blândeţea aşadar, în luptă va ieşi biruitoare, iar în veghe — de neclintit se va înfăţişa. Cerul îl va mântui [pe cel blând] şi îl va ocroti slujindu-se de blândeţe[4].

Note

[1] Tao este de necuprins, el nu are formă şi nici înfăţişare, iată de ce nu poate fi înfăţişat. Când este asemuit cu lucrurile înzestrate cu formă şi înfăţişare, Tao încetează să fie mare. Heshang Gong : „Lao zi

zice : 'Semenii spun că virtutea mea este mare, eu însă mă arăt neştiutor, părând nevrednic'. Numai şi numai virtutea 'mare', voi aduce vătămare trupului ; de aceea mă arăt neştiutor (...) şi nu-i nesocotesc pe oameni (...)."

2 Cele trei comori ale lu Tao sunt : blândeţea, cumpătarea şi smerenia. Heshang Gong : „Lao zi spune : 'Eu am trei comori pe care le păzesc cu străşnicie şi de care mă slujesc'."

3 Natura lui Tao este blândă, cumpătată şi smerită. Prin blândeţe poţi birui fără a merge la război ; prin cumpătare poţi să fii cuprinzător ; prin smerenie te vei asemui fluviilor şi mărilor ce domnesc peste ape. Heshang Gong : „Fiind milostiv, poţi să fii viteaz (...). [Când] Împăratului însuşi îi este cu putinţă să fie cumpătat, bunurile de zi cu zi ale supuşilor vor spori. Nu căuta să te găseşti înaintea semenilor. '[Cel care] ajunge în fruntea celor aleşi' este cel care l-a dobândit pe Tao."

4 Dacă omul se slujeşte de blândeţe, rânduiala firească a lui Tao îl va răsplăti prin blândeţe şi îl va ocroti. Heshang Gong : „Oamenii din Lume au alungat blândeţea şi milostenia, căutând numai a fi viteji ; au alungat cumpătarea, căutând numai risipa ; au alungat smerenia, căutând numai a se afla înaintea semenilor. Purtându-te astfel, te vei îndrepta către tărâmul morţii. Aşadar, pe cel blând şi milostiv, poporul îl va avea aproape şi îl va sluji (...) ; astfel, în război, va birui duşmanul, iar veghea sa va fi de neclintit. Cerul îl va mântui pe [cel] bun."

Versetul LXVIII

Cel priceput să mânuiască armele, nu este viteaz ; cel priceput să meargă la oaste, nu îşi pierde cumpătul ; cel priceput să biruiască duşmanul, nu caută a lupta[1].

Cel priceput a se sluji de oameni, se pune mai prejos de ei[2].

Aceasta se cheamă „virtutea de a nu lupta"*, se cheamă putinţa de a te sluji de oameni, se cheamă a fi pe potriva Cerului — rostul cel vechi[3].

Note

[1] Oamenii se cuvine să fie blânzi, cumpătaţi şi smeriţi. Numai astfel, în vreme de pace, totul va fi rânduit cum se cuvine, iar în vreme de război, duşmanul va fi biruit. Cel aflat în fruntea oştilor se cuvine să se slujească de tăria armelor numai atunci când este silit să îşi apere ţara ; după ce duşmanul a fost biruit, lupta trebuie să înceteze. Heshang Gong : „[Lao zi] spune : 'Dă însemnătate lui Tao şi virtuţilor sale, nu iubi tăria armelor. Cel priceput să meargă la oaste slujindu-se de Tao, (...) pune capăt prăpădului când [acesta] încă nu a încolţit (...). Cel priceput să biruiască duşmanul slujindu-se de Tao, (...) nu luptă cu duşmanul, însă acesta din urmă singur se înduplecă."

[2] Cel care cârmuieşte ţara se cuvine să fie smerit, numai astfel supuşii îl vor sluji iar ţara va fi în bună rânduială ; când Suveranul

---

**bu zheng zhi de.*

îşi nesocoteşte supuşii, ţara va cunoaşte neorânduială şi prăpădul. Heshang Gong : „Cel priceput să se slujească de oameni în cârmuirea [ţării], se arată întotdeauna smerit dinaintea oamenilor."

3 Cel care vieţuieşte întru Tao nu are acţiune, însă nimic nu rămâne nedesăvârşit : omul îşi regăseşte natura primordială iar ţara îşi redobândeşte rânduiala firească. Acesta este rostul cel vechi al Cerului. Heshang Gong : „Suveranul se pune mai prejos de semeni ; aceasta este aşadar 'virtutea de a nu lupta împotriva semenilor'. [Dacă] îţi este cu putinţă să te pui pe tine însuţi mai prejos de oameni, aceasta se va chema 'putinţa de a te sluji de oameni în cârmuirea [ţării]'. Virtutea celui căruia îi stă în putinţă să înfăptuiască aceste lucruri va fi pe potriva Cerului şi a Pământului ; acesta este aşadar rostul* de temelie, din vechime.

---

*Literal : *Dao* (Tao).

Versetul LXIX

Se spune despre ridicarea armelor : „Eu nu mă încumet să fiu stăpân, ci voi fi oaspete ; nu mă încumet să înaintez [măcar] cu un deget, ci mă dau înapoi cu un cot"[1].

Iată ce se numeşte „a merge [la război] fără a merge", „a ridica braţul fără a-l ridica", „a înfrunta duşmanul fără a-l înfrunta" şi „a ţine-n mână sabia fără a o ţine"[2].

Nu se află prăpăd mai mare decât nesocotirea arătată duşmanului ; nesocotind duşmanul, îmi voi pierde comoara curând[3].

Prin urmare, [când] oştirile potrivnice se înfruntă, cei îndureraţi vor birui[4].

Note

[1] „Stăpânul" este cel care, mânat de dorinţe, iscă războaie ; „oaspetele" este cel care merge la război din pricină că este silit să îşi apere ţara. Armele sunt unelte ale nenorocirii, iar cel care le ridică fără pricină va pieri. Cel care este silit să se slujească de arme pentru a-şi apăra ţara, nu se încumetă să înainteze, mânat de duşmănie, ci se arată chibzuit. Heshang Gong : „'Stăpânul' este cel dintâi. Nu cuteza să ridici dintâiul armele. Oaspetele este blând, nu iscă [războaie]. A cotropi pământul [altor] oameni şi a te bucura de bogăţiile lor înseamnă 'a înainta' ; a fereca porţile şi a păzi cetatea înseamnă 'a te da înapoi'."

[2] Prin urmare, Suveranul care se slujeşte de Tao merge la război numai din pricină că este silit să-şi apere ţara şi supuşii ; el înfruntă

duşmanul fără a fi mânat de pofta de a ucide. Heshang Gong : „Chiar dacă o mare duşmănie te încearcă, să pari a nu avea braţ care să fie ridicat ; chiar dacă vei apuca arma, să pari a nu avea tăiş de sabie de care să te poţi sluji."

3 Cel care îşi face duşmani şi îi nesocoteşte, orbit de dorinţe, va sfârşi curând, căci oricine se va îndepărta de cele trei comori ale lui Tao — blândeţea, cumpătarea şi smerenia, îşi va primi pedeapsa curând. Heshang Gong : „Nu se găseşte nenorocire mai mare de a înjosi şi nesocoti duşmanul, de a cotropi şi prăda fără-ncetare (...). Cel care îşi înjoseşte şi nesocoteşte duşmanul, îşi va pierde viaţa curând."

4 Când cel care vieţuieşte întru Tao este silit să meargă la război, sufletul său este îndurerat din pricina vieţilor ce se vor rătăci ; cel îndurerat biruieşte, însă varsă lacrimi pentru cei înfrânţi. Heshang Gong : „'Cei îndureraţi' sunt blânzi şi milostivi."

Versetul LXX

Vorbele mele sunt lesne de-nţeles şi lesne de înfăptuit[1].

Sub Cer nu-i este cu putinţă nimănui să le-nţeleagă şi nimănui nu-i este cu putinţă să le înfăptuiască[2].

Vorbele au o temelie[3].

Lucrurile au o pricină[4].

Numai şi numai din cauză că sunt neştiut, iată de ce [oamenii] nu mă înţeleg[5].

Cei care mă-nţeleg sunt puţini, astfel sunt însemnat. Prin urmare, Omul Sfânt poartă pe umeri un veşmânt umil şi ţine în sân un jad[6].

Note

[1] Vorbele rostite prin Tao îşi au obârşia în non-acţiune, de aceea sunt lesne de-nţeles şi de înfăptuit. Heshang Gong : „Lao zi spune : 'Vorbele mele sunt măsurate şi lesne de înţeles, sunt cumpătate şi lesne de înfăptuit'."

[2] Tao este asemenea unui drum neted iar vorbele rostite prin Tao sunt simple, însă oamenii caută cărările încâlcite şi vorbele înşelătoare. Heshang Gong : „Oamenii urăsc blândeţea şi moliciunea şi iubesc tăria şi puternicia."

[3] Vorbele rostite prin Tao au o rădăcină şi o noimă. Heshang Gong : „Vorbele mele au un ţel şi o temelie."

[4] Lucrurile care îşi au obârşia în Tao au un temei. Heshang Gong : „Faptele [mele] au 'Suveran' şi 'dregători'."

[5] Omul Sfânt este firesc şi fără acţiune, slujindu-şi semenii fără ca ei să prindă de veste. Heshang Gong : „Întrucât virtuţile mele sunt nezărite (...), fiind nemărginite şi adânci, sunt neştiut."

[6] Tao este nevăzut şi nedesluşit ; înfăţişarea Omului Sfânt este umilă, însă Tao este păzit în sufletul său. Heshang Gong : „Numai cei care ajung la Tao mă pot înţelege pe mine, iată de ce sunt preţios. 'A purta pe umeri un veşmânt umil' înseamnă a nesocoti [înfăţişarea] exterioară ; 'a ţine în sân un jad' înseamnă a da însemnătate celor lăuntrice."

Versetul LXXI

A şti, arătându-te neştiutor, înseamnă a fi desăvârşit. A nu şti, socotindu-te ştiutor, înseamnă a fi suferind. Numai şi numai socotind suferinţa drept un neajuns, astfel vei fi ferit de suferinţă. Omul Sfânt nu este suferind, căci el socoate suferinţa drept neajuns, iată de ce nu este suferind.

Omul Sfânt este netulburat şi se desăvârşeşte fără încetare ; nu îşi arată înţelepciunea, ci este asemenea unui neştiutor ; însă Omul Sfânt îi slujeşte pe semeni, fapta sa asemuindu-se cu razele Soarelui, care nu lasă nici un ungher neluminat ; aceasta înseamnă a fi desăvârşit. Oamenii se socotesc adesea ştiutori, însă ei sunt asemenea unei torţe într-o odaie întunecată : razele sale luminează numai un ungher al odăii. A te socoti ştiutor, fără a cunoaşte cu-adevărat, înseamnă a fi suferind ; cel care socoteşte suferinţa drept neajuns, este ferit de suferinţă. Heshang Gong : „A şti, spunând că nu ştii — iată desăvârşirea virtuţilor lui Tao. Omul Sfânt nu are neajunsul de a se socoti ştiutor (...). Omul Sfânt poartă în sine ştiinţa adâncă şi o încredinţează celor neştiutori, căutând să-i întoarcă pe semeni la neîntinare şi dreptate (...)."

Versetul LXXII

Oamenii nu se tem de nenorociri, astfel marile nenorociri [îi] ajung[1].

Nu nesocoti sălaşul sufletului şi nu-ţi îndestula viaţa ; numai şi-numai necăutând a [o] îndestula, astfel [ea] este preţuită[2].

De aceea Omul Sfânt se cunoaşte pe sine, fără a se face cunoscut, se preţuieşte pe sine, fără a se socoti însemnat ; prin urmare, [el] îl alungă pe cel din urmă şi îl ia pe cel dintâi[3].

Note

1 *Scriptura Răsplătirii* spune : „Necazul şi norocul nu au o poartă [prin care pătrund], numai omul şi le iscă singur ; răsplata binelui şi a răului este asemenea umbrei ce urmează trupul. „Lao zi spune în *Versetul LXXIII* : 'Năvodul Cerului este nemărginit şi rar, însă nu lasă [nimic] să se rătăcească.' Oamenii caută adeseori să-şi îndestuleze viaţa, dând frâu slobod poftelor. Cu vremea, răul se va aduna şi se va întoarce împotriva celui care l-a săvârşit, căci nimic nu rămâne nerăsplătit sub Cer. Heshang Gong : „Oamenii nu se tem de nenorocirile mici, astfel marile nenorociri sosesc ; [marea nenorocire] este pieirea ; cel care se teme de pieire se cuvine să-şi preţuiască spiritul şi să urmeze Cerul şi Pământul."

2 Cel care cârmuieşte ţara mijlocindu-se de Tao, nu lucrează împotriva firii oamenilor şi astfel totul este rânduit cum se cuvine ; cel care îşi desăvârşeşte trupul mijlocindu-se de Tao, nu caută a-şi

îndestula viaţa, ci îşi limpezeşte sălaşul sufletului. Cel care caută îndestularea, socotind că astfel îşi preţuieşte viaţa, va pieri ; numai cel cumpătat îşi preţuieşte cu-adevărat viaţa. Heshang Gong : „[Sălaşul] este locuinţa gândurilor. Sufletul se cuvine să fie darnic şi blând, nu se cuvine să fie nestăpânit şi îngust. De ce vieţuieşte omul ? Din pricină că spiritul este încredinţat vidului şi se bucură de netulburare ; a bea şi a mânca fără măsură (...) înseamnă a reteza rădăcina şi a nesocoti spiritul. Aşadar, numai în cel care nu îşi nesocoteşte spiritul, curăţindu-şi gândurile şi limpezindu-şi necurăţenia, arătându-se netulburat şi fără dorinţe, spiritul va sălăşlui (...)."

3 Omul Sfânt este înţelept, însă nu îşi arată înţelepciunea, ci îi slujeşte pe oameni fără ca ei să prindă de veste ; Omul Sfânt îşi preţuieşte viaţa, desăvârşindu-se neîncetat, însă nu se socoate însemnat, ci se arată smerit. Heshang Gong : „[Omul Sfânt] îşi ascunde virtuţile înlăuntru ; [el] îşi preţuieşte trupul păzindu-şi duhul*."

Versetul LXXIII

Cel viteaz şi nesăbuit va pieri ; cel care este viteaz, fără a fi nesăbuit, va rămâne în viaţă. Dintre aceste două lucruri, unul înseamnă folos, iar altul prăpăd. Cine cunoaşte pricina a ceea ce urăşte Cerul ? De aceea, chiar şi Omul Sfânt socoteşte aceste lucruri drept anevoioase[1].

Tao al Cerului nu luptă, însă ştie să biruiască ; nu rosteşte vorbe, însă primeşte răspuns ; nu porunceşte, însă [fiinţele] îl urmează singure ; este întins, însă îi este cu putinţă să rânduiască [totul]. Năvodul Cerului este nemărginit şi rar, însă nu lasă [nimic] să se rătăcească[2].

Note

[1] Când vitejia îşi are obârşia în nesăbuinţă, ea va stârni pieirea celui viteaz ; când vitejia îşi are obârşia în dragoste şi în dreptate, ea îl va ocroti pe cel viteaz. Prin urmare, nesăbuinţa înseamnă prăpăd iar blândeţea înseamnă folos. Nesăbuinţa şi tăria sunt potrivnice lui Tao, însă puţini oameni dau însemnătate acestui lucru. Chiar Omul Sfânt, prealuminat, socoteşte că aceste lucruri sunt greu de stăpânit. Heshang Gong : „A fi viteaz având acţiune înseamnă a merge la pieire ; a fi viteaz fără a cuteza să ai acţiune înseamnă a rămâne în viaţă. [Cerul] urăşte acţiunea. Cui îi este cu putinţă să cunoască pricina vrerii Cerului şi să nu o nesocotească ?"

[2] Cele patru anotimpuri îşi fac loc unul altuia, iar plantele răsar, cresc, se împlinesc şi se veştejesc. Toamna şi iarna nu luptă : plantele se veştejesc în chip firesc ; primăvara şi vara nu rostesc vorbe : gheaţa

şi zăpezile se topesc sub razele Soarelui. Nimeni nu porunceşte, însă anotimpurile îşi urmează rostul. Tao cuprinde în sine noianul de fiinţe şi lucruri, însă totul este rânduit după cuviinţă. Tao al Cerului este asemenea unui năvod nemărginit şi rar, însă nici măcar un bob de orez nu pătrunde prin el neştiut ; prin urmare, rânduiala Cerului răsplăteşte faptele bune sau rele, mici sau mari, deopotrivă. Heshang Gong : „Cerul nu luptă cu oamenii pentru însemnătate, însă oamenii ţin seama de el în chip firesc. Cerul nu rosteşte vorbe, [însă] 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri' lucrează firesc, potrivit vremii. Cerul nu cheamă la el fiinţele şi lucrurile, [însă] toate îl poartă în spinare pe *yin* şi sunt îndreptate către *yang*. Năvodul Cerului este întins şi mare ; chiar dacă este rar, veghează faptele bune şi rele ale oamenilor fără a rătăci vreuna."

Versetul LXXIV

Oamenii nicicând nu se tem de moarte, pentru ce să te slujeşti de moarte, căutând a-i înspăimânta ?! Dacă îi faci pe oameni să se teamă ne-ncetat de moarte, eu pot să-i înşfac pe cei fără căpătâi şi să îi nimicesc ; cine s-ar încumeta [să făptuiască fărădelegi] ?[1]

Dintotdeauna cineva a fost menit să pedepsească, luând vieţile ; aşadar, luând locul celui menit să pedepsească, ucigând, înseamnă a lua locul unui meşter desăvârşit, căutând a ciopli [lemnul]. Printre [cei care] iau locul meşterului, căutând a ciopli, puţini sunt — vai ! — [aceia care] nu se vatămă la mână[2].

Note

[1] Cel fără căpătâi, viclean şi nesăbuit, care pradă şi tâlhăreşte fără încetare, nu se teme de temniţă şi nici de pedeapsa cu moartea. Însă cârmuitorii caută adeseori să-i înspăimânte pe oameni, atârnându-i pe cei fără căpătâi în văzul mulţimii şi trimiţându-i la moarte. Ştiu oare cârmuitorii că cei fără de căpătâi se ascund, aşteptând să treacă primejdia, în vreme ce oameni nevinovaţi sunt pedepsiţi ? Heshang Gong : „Pedepsele cârmuitorilor sunt aspre iar oamenii nu au din ce trăi, iată de ce nu se tem de moarte. [Dacă] cel care îşi desăvârşeşte trupul este biruit de pofte, duhul îi va fi vătămat. Pentru ce să întemeiezi pedepse, căutând a-i înspăimânta [pe oameni] slujindu-te de moarte ? Se cuvine să îţi alungi neîndurarea şi să îi înveţi pe oameni să renunţe la dorinţa

de câştig. [Dacă] îi vei învăţa [pe oameni] prin mijlocirea lui Tao, însă ei nu se vor pleca, ci se vor deda vicleniei, atunci, urmând legea împărătească, să-i prinzi şi să-i nimiceşti."

2 *Scriptura Armoniei* spune : „Cerul zămisleşte, Cerul nimiceşte — [iată] rânduiala lui Tao. „Lao zi spune în *Versetul LXXIII* : „Năvodul Cerului este nemărginit şi rar, însă nu lasă [nimic] să se rătăcească." Prin urmare, fiecare faptă, bună sau rea, va fi răsplătită prin rânduiala lui Tao. Însă cârmuitorii caută adesea a pedepsi, mânaţi de gânduri tulburi, iar nu de dreptate ; de aceea, în temniţă se află oameni nevinovaţi. Cel care caută a pedepsi, mânat de pofte, îşi va primi la rândul său pedeapsa. Cel fără căpătâi trebuie să fie înainte de toate învăţat prin blândeţe şi îngăduinţă. Heshang Gong : „Cerul se află în înălţimi (...) şi veghează păcatele oamenilor. [Dacă] Suveranul caută să ia locul [celui menit să pedepsească], ucigând, el se va arăta nevolnic. Cel care ia locul Cerului, nimicind, îşi va pierde rânduiala ; nu îşi va dobândi rânduiala şi va îndura, deopotrivă, prăpădul."

Versetul LXXV

Oamenii flămânzesc din pricină că dările pe hrană [cerute de] cârmuire sunt nenumărate, iată de ce flămânzesc[1].

Poporul este greu de cârmuit din pricină că Suveranul are acţiune, iată de ce este greu de cârmuit[2].

Oamenii pier lesne, din pricină că ei caută cu îndârjire să vieţuiască, iată de ce pier lesne[3].

Aşadar, numai şi numai a nu acţiona din pricina vieţii, iată ce este mai presus de a preţui viaţa[4].

Note

[1] Suveranul desăvârşit cârmuieşte ţara şi îşi rânduieşte supuşii fără a lucra împotriva firii. Cârmuitorii nevrednici caută numai desfătarea şi câştigul, risipind peste măsură, silind supuşii să le ridice palate ; astfel, averile cârmuitorilor vor spori, în vreme ce supuşii vor îndura foametea şi frigul. Heshang Gong : „Din ce pricină poporul flămânzeşte cumplit ? Din pricină că Suveranul îl împovărează cu biruri pe hrană."

[2] Când legile şi poruncile sunt nenumărate, supuşii vor răspunde cârmuitorilor prin viclenie ; atunci când cârmuitorii sunt nechibzuiţi şi samavolnici iar supuşii se arată vicleni, în ţară se va isca neorânduiala. Heshang Gong : „Poporul este cu neputinţă de cârmuit din pricină că Suveranul este năpădit de dorinţe şi iubeşte acţiunea."

[3] Cu cât oamenii vor căuta mai mult viaţa, îndestulându-se, cu-atâta se vor îndepărta de Tao ; cel care se îndepărtează de Tao va pieri curând. Heshang Gong : „Îndestulându-ţi viaţa peste măsură, pentru a trăi, vei pătrunde cu uşurinţă pe tărâmul morţii."

[4] Viaţa adevărată se dobândeşte numai întru Tao, prin non-acţiune şi netulburare ; cel care caută cu nesăbuinţă şi înverşunare să vieţuiască, îndestulându-se fără încetare, va pieri negreşit.

Versetul LXXVI

[Când] se nasc, oamenii sunt moi şi slabi, iar [când] mor, sunt tari şi puternici. [Când] răsar, plantele sunt moi şi plăpânde, iar [când] mor, sunt veştede şi tari[1].

Prin urmare, cel tare şi puternic se-ndreaptă către moarte, iar cel moale şi slab se-ndreaptă către viaţă[2].

De aceea, [dacă] oştirea este puternică, [ea] nu va birui ; [dacă] arborele este puternic, [el] poate fi îmbrăţişat cu amândouă mâinile[3].

Ceea ce este puternic şi mare se găseşte jos, iar ceea ce este moale şi slab se găseşte sus[4].

Note

1 Pruncul abia zămislit are sufletul neîntinat, iar trupul îi este moale şi slab ; cu vremea, dorinţele îl răzbesc, oasele şi muşchii i se-ntăresc, iar sângele şi suflul (*qi*) îi secătuiesc. Când răsar, plantele sunt moi şi firave, iar când mor, sunt uscate şi tari. Heshang Gong : „La naştere, omul ascunde în sine suflul îngemănat* şi poartă cu sine duhul** ; la moarte, suflul îngemănat îl secătuieşte, iar duhul îl părăseşte (...)."

2 Heshang Gong : „Cel tare şi puternic, va pieri ; cel moale şi slab, va vieţui."

---

* *he qi.*

** *jingshen.*

[3] Când o oaste se socoate puternică şi merge la război mânată de dorinţe, ea nu va birui ; când un arbore este înalt şi gros, oamenii îl vor reteza pentru a-i folosi lemnul. Heshang Gong : „O oaste puternică şi mare nesocoteşte [rostul] războiului şi se bucură când ucide ; veninul va curge iar mânia se va aduna ; o [oaste] puternică este alcătuită dintr-o mulţime [de oşteni] nevolnici, astfel [ea] nu va birui."

[4] Heshang Gong : „Tao cel desăvârşit îl nimiceşte pe cel puternic şi îl slujeşte pe cel slab — [iată] folosul Naturii."

Versetul LXXVII

Nu se aseamănă oare Tao al Cerului cu un arc încordat ?! [De] e prea înălţat, îl coborâm, [de] e prea coborât, îl înălţăm ; [de] e prea încordat, îl vom slăbi, [de] e prea slab, îl vom struni[1].

Tao al.Cerului ia de unde prisoseşte şi pune acolo unde lipseşte ; Tao al omului* nu este astfel : [el] ia de unde lipseşte, punând acolo unde prisoseşte. Cui îi este cu putinţă să dăruiască oamenilor ceea ce prisoseşte ? Numai şi numai celui înzestrat cu Tao[2].

De aceea, Omul Sfânt înfăptuieşte, însă nu se slujeşte [de ceea ce a înfăptuit], îşi desăvârşeşte lucrarea, [însă] nu [o] ia în stăpânire ; el nu caută a se arăta vrednic[3].

Note

[1] Tao este netulburat şi nepărtinitor, lucrând potrivit firii fiinţelor şi lucrurilor. Un arcaş desăvârşit îşi struneşte întâi arcul cum se cuvine şi apoi slobozeşte săgeata. Heshang Gong : „[Lao zi] spune : 'Arcul încordat este potrivit astfel şi apoi poate fi folosit'. A coborî ceea ce este înălţat, a înălţa ceea ce este coborât, a micşora ceea ce este puternic şi a mări ceea ce este slab — [iată lucrarea] lui Tao al Cerului."

---

* *ren zhi Dao*, „Tao (*Dao*) al omului" ; Tao are aici înţelesul de „cale, fel de a fi", nu de „unitate nediferenţiată."

2 Tao al Cerului ia de unde prisoseşte şi pune acolo unde lipseşte, potrivind lucrurile după cuviinţă ; omul ia de unde lipseşte şi pune acolo unde prisoseşte, împotrivindu-se firii. Tao înseamnă armonie, de aceea Omul Sfânt netezeşte şi potriveşte lucrurile după cuviinţă. Heshang Gong : „Tao al Cerului micşorează ceea ce prisoseşte şi aduce folos celui smerit. Tao al omului este potrivnic lui Tao al Cerului. Oamenii din Lume iau de la cei nevoiaşi şi dau celui avut, iau de la cei slabi şi aduc folos celui puternic. [Lao zi] spune : 'Cui îi stă în putinţă ca aflându-se în avuţie, să ia de la sine şi să dăruiască celor nevoiaşi de sub Cer ?! Numai şi numai Suveranului înzestrat cu Tao îi este cu putinţă să înfăptuiască [acest lucru]'."

3 Omul Sfânt îşi slujeşte semenii, însă nu caută să se afle înaintea lor, ci se arată smerit şi chibzuit. Heshang Gong : „Omul Sfânt dăruieşte celor nevoiaşi din averea sa fără să aştepte a fi răsplătit. [El] nu caută să-i facă pe oameni să-i cunoască vrednicia."

Versetul LXXVIII

Sub Cer, nimic nu este mai moale şi mai slab decât apa, însă [ea] învinge ceea ce este tare şi puternic, nefiindu-i nimeni mai presus. Nimic nu o va înlocui[1].

Prin urmare, ceea ce este moale învinge ceea ce este tare, iar ceea ce este slab învinge ceea ce este puternic ; sub Cer nu-i nimeni să nu ştie [acest lucru], [însă] nimănui nu îi este cu putinţă să [îl] înfăptuiască[2].

De aceea Omul Sfânt spune : „[Cel care] îndură umilinţele ţării, acela este cârmuitorul ţării*, [cel care] îndură nenorocirile ţării, acela este Rege sub Cer[3].

Vorbele drepte se aseamănă cu potrivnicele [lor][4].

Note

[1] Nimic nu este mai moale şi mai blând decât apa ; în locurile pătrate, apa ia formă pătrată, iar în locurile rotunde capătă formă rotundă ; apa nu are culoare şi nu poate fi adulmecată ; apa coboară din locurile înalte şi încetează să curgă în locurile joase. Însă nimic nu este mai puternic decât apa, căci ea străpunge stâncile şi fărâmiţează

---

* Literal : *sheji* ; *she* îl desemna pe Zeul Solului (Pământului), iar *ji* îl desemna pe Zeul Grânelor (Cerealelor), cărora Suveranul le oferea sacrificii ; mai târziu cei doi termeni, juxtapuşi, au început să simbolizeze statul, ţara.

pietrele. Însuşirea apei nu se va preschimba nicicând. Heshang Gong : „Apei îi stă-n putinţă să poarte-n sine munţii şi să proptească dealurile, să macine fierul şi să subţieze arama."

2 Prin urmare, ceea ce este moale învinge ceea ce este dur, iar ceea ce este slab învinge ceea ce este puternic — acesta este rostul Naturii, iar oamenii cunosc acest lucru, însă puţini sunt cei care ţin seama de el şi caută a se desăvârşi. Heshang Gong : „Apei îi este cu putinţă să nimicească focul. Limba este moale iar dinţii sunt tari, [însă] dinţii se pierd înaintea limbii. Cel care cunoaşte moliciunea şi slăbiciunea va vieţui îndelung ; cel tare şi puternic va fi vătămat."

3 Heshang Gong : „[Dacă] Suveranului îi este cu putinţă să îndure umilinţele ţării, asemenea fluviilor şi mărilor, ce nu se împotrivesc apelor curgătoare, atunci va putea să-şi păzească vreme-ndelungată ţara (...). [Dacă] Suveranului îi este cu putinţă să ia asupra sa păcatele oamenilor, îndurând nenorocirile, atunci poate fi înscăunat şi [poate] cârmui ţara."

4 Apa este blândă şi moale, însă ea învinge ceea ce este tare şi puternic ; Suveranul desăvârşit nu caută măreţia şi desfătările, ci se arată smerit şi îndură umilinţele ţării. Iată de ce Lao zi spune că vorbele drepte şi adevărate se aseamănă cu vorbele potrivnice lor. Heshang Gong : „Acestea sunt aşadar vorbele adevărate ; oamenii din Lume sunt neştiutori, socotind că sunt vorbe potrivnice."

Versetul LXXIX

Căutând a-mpăca o duşmănie înverşunată, se vor găsi, negreşit, rămăşiţe ale duşmăniei. Cum s-ar putea numi [acesta] un lucru bun ?![1]

De aceea, Omul Sfânt ia cu sine jumătatea stângă a înţelegerii, însă nu cere [nimic] omenilor. Prin urmare, cel înzestrat cu virtuţile lui Tao rânduieşte împrumuturile, iar cel lipsit de virtuţile lui Tao rânduieşte dările. Tao al Cerului este nepărtinitor : [el] îl slujeşte neîncetat pe cel bun[2].

Note

[1] Oamenii caută fără-ncetare mărirea şi câştigul, de aceea, între semeni rodeşte încetul cu încetul duşmănia. Uneori, oamenii par să fi aflat o cale de a dezlega chiar şi cea mai înverşunată duşmănie ; însă duşmănia va mocni şi va răbufni lesne. Prin urmare, nu aceasta este calea cea bună. O duşmănie se dezleagă atunci când sămânţa ei încă nu a-ncolţit. Heshang Gong : „Cel care ia viaţa oamenilor va pieri ; cel care vatămă oamenii va fi pedepsit pe măsură."

[2] Când oamenii îşi alungă dorinţele şi se arată netulburaţi şi fără acţiune, duşmănia nu va încolţi. Când un om îi împrumută altuia bani, cei doi iscălesc o înţelegere ; jumătatea din stânga rămâne la împrumutător, iar cea din dreapta rămâne la datornic. Omul Sfânt îi slujeşte pe oameni şi îi învaţă prin mijlocirea virtuţilor lui Tao ; el socoate că şi-a primit răsplata atunci când oamenii îi urmează pilda. Cel lipsit de virtuţile lui Tao este asemenea celui care strânge dările : el nu a dat nimic oamenilor, însă le cere. Tao este netulburat şi

nepărtinitor, rânduiala sa aduce fiecăruia răsplata cuvenită. Heshang Gong : „Suveranul înzestrat cu virtuţile lui Tao rânduieşte înţelegerile, numai atât ; Suveranul lipsit de virtuţile lui Tao îşi nesocoteşte înţelegerea. Tao al Cerului nu cunoaşte 'apropierea' şi 'depărtarea', ci îl slujeşte pe cel bun, pe cel care rânduieşte împrumuturile."

Versetul LXXX

Ţara să fie mică iar oamenii puţini. Chiar de ar avea nenumărate arme, să nu se slujească [de ele]. Oamenii să dea însemnătate morţii şi să nu călătorească departe. Chiar de ar avea vase şi care [de război], să nu aibă unde să le mâne ; chiar de ar avea oşteni înveşmântaţi în zale, să nu aibă unde să-i înşiruiască. Oamenii să împletească iarăşi noduri, slujindu-se de ele[1].

Să-şi socotească hrana gustoasă şi veşmintele arătoase, să-şi socotească locuinţa tihnită şi datinile demne de a-i bucura. Ţările învecinate să se zărească unele pe celelalte din depărtări şi să audă cântatul cocoşilor şi lătratul câinilor ; oamenii să moară la bătrâneţe fără să se fi dus unii la ceilalţi[2].

Note

[1] Ţara se cuvine să rămână mică iar oamenii să rămână puţini ; cel care caută să întemeieze o împărăţie va isca, negreşit, războiul, aducând prăpăd celor mulţi. Când Tao domneşte sub Cer, fiecare îşi rânduieşte lucrarea sa în pace, iar armele şi armurile, vasele şi carele de război, sunt netrebuincioase ; oamenii nu caută a călători în locuri îndepărtate, mânaţi de dorinţe, ci dau însemnătate vieţii şi morţii, rânduindu-le după cuviinţă. Oamenii să fie asemenea celor vechi, ce însemnau întâmplările slujindu-se de noduri şi vieţuiau în curăţenie şi simplitate. Heshang Gong : „[Dacă] Suveranului îi este cu putinţă să aducă folos oamenilor şi să alunge nenorocirile, fiecare aflându-şi

pacea, atunci oamenii vor da însemnătate morţii (...). [Dacă] poruncile cârmuirii nu sunt numeroase, atunci [supuşii] îşi vor rândui treburile şi astfel nu vor căuta să se strămute în locuri îndepărtate ; părăsindu-şi locuinţa. Alungă podoaba şi întoarce-te la simplitate (...)."

2 Oamenii să rânduiască lucrurile potrivit locului şi vremii : să-şi gătească bucatele şi să-şi croiască veşmintele, să-şi ridice casele şi să se bucure de datinile lor, socotind că toate acestea sunt aşa cum se cuvine să fie ; să nu caute a lucra, mânaţi de pofte, împotriva rânduielii locului şi a vremii. Astfel, nu se vor găsi sub Cer oameni avuţi şi oameni nevoiaşi, oameni însemnaţi şi oameni umili, iar duşmănia nu va fi stârnită. Oamenii vor auzi cântatul cocoşilor şi lătratul câinilor, iar nu nechezatul cailor de luptă ; se vor zări unii pe alţii din depărtări, însă dorinţele nu-i vor împinge să calce pământul altora şi să prade. Heshang Gong : „[Oamenii] să-şi socotească hrana dulce (...), să-şi socotească arătoase veşmintele umile şi să nu preţuiască cele cinci culori, să-şi socoată tihnit bordeiul de stuf şi să nu iubească locuinţele împodobite, să se bucure de datinile simple şi curate şi să nu se preschimbe."

Versetul LXXXI

Vorbele demne de încredere nu sunt plăcute auzului, iar vorbele plăcute auzului nu sunt demne de încredere. Ceea ce este bun nu [are trebuinţă] de vorbe iscusite, iar vorbele iscusite nu sunt bune. Cel ştiutor nu se arată învăţat, iar cel care se arată învăţat nu este ştiutor[1].

Omul Sfânt nu agoniseşte ; cu cât face mai mult pentru oameni, cu-atât are el însuşi mai mult şi cu cât dă mai mult oamenilor, cu-atâta sporeşte el însuşi[2].

Tao al Cerului aduce folos, ci nu caută a vătăma, iar Tao al Omului Sfânt înfăptuieşte fără a lupta[3].

Note

[1] Cel înzestrat cu virtuţile lui Tao este netulburat şi neprefăcut, iar vorba sa este adevărată, nu înşelătoare ; cel lipsit de virtuţile lui Tao este nesăbuit şi viclean, iar vorba sa este plăcută auzului, însă nu este demnă de încredere. Ceea ce purcede din Tao nu are trebuinţă să fie dovedit prin vorbe iscusite ; vorbele iscusite sunt adeseori goale pe dinăuntru. Cel care vieţuieşte întru Tao cunoaşte în adâncime taina Cerului, Pământului şi a „celor zece mii de fiinţe şi lucruri", însă nu caută să se arate învăţat ; cel care se socoate învăţat cunoaşte numai ceea ce este vremelnic, numai ceea ce poate fi zărit şi desluşit, cunoaşte hotarul, nu taina adâncă. Heshang Gong : „Ceea ce este demn de încredere se aseamănă rădăcinii ; ceea ce nu este plăcut auzului este simplu şi neprefăcut ; ceea ce nu este demn de încredere este înşelător şi gol. Cel bun se slujeşte de Tao, desăvârşindu-se pe sine, nu se

împodobeşte ; vorba celui care nu este bun iscă prăpădul ; în munţi se află jadul, [astfel] munţii sunt scormoniţi ; în ape se găsesc perle, [de aceea] adâncurile lor sunt tulburate ; căutând a dovedi şi vorbind peste măsură îţi vei rătăci viaţa. Cel ştiutor este cel care îl pătrunde pe Tao ; cel care se arată învăţat 'a văzut şi a auzit multe'."

2 Omul Sfânt nu agoniseşte pentru sine ; el socoate că alcătuieşte un singur trup şi un singur duh cu semenii săi, de aceea îşi slujeşte semenii şi se bucură pentru tihna şi bunăstarea lor. Heshang Gong : „Omul Sfânt agoniseşte virtute, nu avere ; prin virtute îi învaţă pe cei neştiutori iar averea o dă celor nevoiaşi."

3 Iată rostul lui Tao : el zămisleşte fiinţele şi le hrăneşte, însă nu se socoate stăpânul lor şi nu caută a le vătăma ; Omul Sfânt, întruchiparea lui Tao, lucrează fără încetare pentru semeni, însă nu luptă pentru însemnătate şi câştig. Heshang Gong : „Cerul zămisleşte 'cele zece mii de fiinţe şi lucruri', le îngrijeşte şi le hrăneşte, făcându-le să se împlinească, fără a le aduce vătămare. Omul Sfânt (...) nu luptă împotriva supuşilor pentru mărire, iată de ce îi stă în putinţă să-şi întregească sfânta lucrare."

Indice de termeni

Am ordonat, alfabetic, numai termenii care apar în textul lui Lao zi, tradus de noi în limba română ; în prezentul indice am numerotat 81 de versete ale *Cărţii* cu cifre arabe.

* *yíng* este echivalent cu *hùn* ; termenul uzual este cel de-al doilea.

BIBLIOGRAFIE

AN Guiping, *Antologie de practici intime de sănătate din China antică* (*Zhonghua gudai fangzhong yangsheng jingcui*), Meishu chubanshe, Fujian, 1993.

CONFUCIUS, *Analecte*, traducere din limba chineză veche, studiu introductiv, tabel cronologic, note şi comentarii de Florentina Vişan, Humanitas, Bucureşti, 1995.

ELIADE, Mircea, *From Primitives to Zen. A Thematic Sourcebook on the History of Religions*, Collins, London, 1967.

ELIADE, Mircea, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol. II, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991.

ELIADE, Mircea (Editor in Chief), *The Encyclopedia of Religion*, MacMillan Publishing Company, New York, Collier MacMillan Publishers, London, 1987.

FEN Dafu, <*Lao zi*>, traducere şi comentariu (<*Lao zi*> *zhu*), Guji chubanshe, Shanghai, 1991.

FENG Youlan, *Istoria filosofiei chineze* (*Zongguo zhexueshi*), Zhonghua shuju, Beijing, 1992.

HUANG Haide/Li Gang, *Dicţionar concis al Religiei Taoiste* (*Jianming Daojiao cidian*), Sichuan Daxue chubanshe Chengdu, 1991.

JIANG Xizhang, <*Dao de jing*>, *comentariu în limba contemporană* (*Dao de jing baihua jieshuo*), Baiyunguan, Beijing, 1988.

LAO Zi, *Cartea despre Dao şi Putere* (*cu ilustrări din Zhuang zi*), introducere, traducere din chineza veche şi note de Dinu Luca, Humanitas, Bucureşti, 1993.

LAO Zi, *Dao de jing — Heshang Gong zhangju*, Baiyunguan, Beijing, 1988.

LI Quan (comentator), Comentariu amănunţit al <*Scripturii Armoniei*> *a lui Huang di* (*Huang di* <*Yin fu jing*> *shu*), Baiyunguan, Beijing, 1988.

Li Shen, *Despre Taijitu* (*Hua shuo taijitu*), Zhishi chubanshe, Beijing, 1992.

Li Shen, *Traducerea integrală a <Scripturii Armoniei>* (*<Yin fu jing> quan yi*), Bashu shushe, Chengdu, 1992.

Li Quan (comentator), *Comentariu amănunţit al <Scripturii Armoniei> a lui Huang di (Huang di <Yin fi jing>shu)*, Baiyunguan, Beijing, 1988.

Li Shen, *Despre Taijitu (Hua shuo taijitu)*, Zhishi chubanshe, Beijing, 1992.

Li Shen, *Traducerea integrală a :<Scripturii Armoniei> (<Yin fu jing>quan yi)*, Bashu shushe, Chengdu, 1992.

Li Yangzheng, *Noţiuni generale de Religie Taoistă (Daojiao gai shuo)*, Zhongguo Daojiao xiehui, 1979.

Li Yangzheng, *O istorie concisă a Religiei Taoiste (Daojiao jianshi)*, Zhongguo Daojiao Xueyuan, Beijing, 1988.

Li Yangzheng, *Religa Taoistă în China contemporană (Dangdai Zhongguo Daojiao)*, tratează perioada 1949—1992, Zhongguo shehui kexue chubanshe, 1993.

Li Yuanguo, *Dicţionar de termeni ai practicilor taoiste (Zhongguo Daojiao qigong yangheng daquan)*, Sichuan cishu chubanshe, Chengdu, 1992.

Liu Juntian/Liu Song/Yu Kekun, *Traducerea integrală a <Celor Patru Cărţi> (<Si shu> quan yi)*, Renmin chubanshe, Guizhou, 1992.

Müller, F. Max (Editor), *Sacred Books of the East* (*The Tâo Teh King*, Vol. 39, *Yin Fu King or 'Classic of the Harmony of the Seen and the Unseen* ; Vol. 40, translated by James Legge, Motilal Banarsidass, Delhi, 1988.

Noica, Constantin, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1987.

Qing Xitai, *Istoria Religiei Taoiste în China (Zhongguo Daojiaoshi)*, vol. I, de la origini până la Dinastiile de Sud şi de Nord, Renmin chubanshe, Sichuan, 1988.

Ren Farong, *Explicarea înţelesului <Dao de jing> (<Dao de jing>shi yi)*, Sanqin chubanshe, Xi'an, 1991.

Ren Farong, *Explicarea înţelesului <Scripturii Armoniei> a lui Huang di şi al <Cărţii Smereniei> a lui Huang Shigong (Huang di <Yin fu jing>, Huang Shigong <Su shu>shi yi)*, Sanqin chubanshe, Xi'an, 1992.

Sha Shaohai/Xu Zihong, <Lao zi>, *traducere integrală (<Lao zi>quan yi)*, Renmin chubanshe, Guizhou, 1992.

Sima Qian, *Însemnările cronicarului (Shi ji)*, Yuelu shushe, Changsha, 1992.

SUN Yikai/QIAN Gengsen/LI Renqun, *Lao zi, biografia neoficială, Lao zi, o sută de întrebări (Lao zi wai zhuan, Lao zi bai wen)*, Renmin chubanshe, Anhui, 1992.

XIAO Run, *Calendarul etern al <Cărţii Schimbărilor> (<Yi jing> wannianli)*, Beifang funu ertong chubanshe, Changchun, 1994.

XU Shen, *Dicţionarul <Shuo wen jie zi> (Shuo wen jie zi)*, Zhonghua shuju, Beijing, 1990.

XU Xiaotian, *Lao zi*, Guji shudian, Chengdu, 1990.

XU Zihong, *Traducerea integrală a <Cărţii Schimbărilor>(<Zhou yi>quan yi)*, Renmin chubanshe, Guizhou, 1992.

ZHANG Gengguang, *<Zhuang zi>, traducere integrală (<Zhuang zi>quan yi)*, Renmin chubanshe, Guizhou, 1992.

ZHANG Hongbao, *Tehnici tradiţionale pentru sănătatea trupului şi a minţii (Zhonghua yangsheng yi zhi gong)*, nivelul I, material pentru uz intern, Qingchengshan, nedatat.

ZHANG Mosheng, *O nouă tălmăcire a rândurilor lui Lao zi (Lao zi zhangiu xinshi)*, Guji shudian, Chengdu, 1991.

*** *Cartea Cântecelor (Shi jing)*, comentată de Zhu Xi, Guji chubanshe, Shanghai, 1991.

*** *<Cele Patru Cărţi> în limba curentă (Baihua <Si Shu>)*, în traducerea lui Yang Bojun, Yuelu shushe, Changsha, 1993.

*** *Dicţionar de termeni uzuali ai limbii chineze vechi (Gu hanyu changyong zi zidian)*, Shangwu yinshuguan, Beijing, 1991.

*** *Dicţionarul <Cihai>(<Cihai>)*, Cishu chubanshe, Shanghai, 1992.

*** *Dicţionarul <Kangxi> (<Kangxi>zidian)*, Shanghai shudian, Shanghai, 1991.

*** *Dicţionarul limbii chineze contemporane (Xiandai hanyu cidan)*, Shangwu yinshuguan, Beijing, 1992.

*** *Lao zi, Lie zi*, cu comentariul lui Wang Bi, Guji chubanshe, Shanghai, 1991.

*** *Lao zi, Zhuang zi, Lie zi*, prefaţă de Yang Bojun, Yuelu shushe, Changsha, 1989.

*** *Lao zi, Zhuang zi şi Lie zi în chineza contemporană (Baihua Lao zi, Zhuang zi, Lie zi)*, traduceri de Deng Tangzhou, Li Shen şi Yang Bojun, Yuelu shushe, Changsha, 1993.

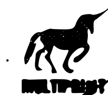
*** *Originea cuvintelor şi expresiilor (Ci yuan)*, Shangwu yinshuguan, Beijing, 1988.

*** *Scriptura Liniştii (Taishang Laojun Qingjingjing)*, ediţie adnotată, Baiyunguan, Beijing, 1988.

** *Scriptura Răsplătirii (Taishang ganying pian)*, apare în broşură alături de alte două scrieri taoiste, Daojiao xiehui, Xinjin, 1992.

*** *The Primordial Breath. An Ancient Chinese Way of Prolonging Life through Breath Control.* Seven treatises from the Taoist Canon, the Tao Tsang, by Jane Huang in collaboration with Michael Wurmbrand, Original Books, Torrance, 1987 (Vol. 1). Additional translations of nine treatises on Embryonic Breathing from the Taoist Canon, the Tao Tsang, by Jane Huang, Original Books, Torrance, 1990 (Vol. 2).

Sumar

Tipografia MULTIPRINT Iași
Bd. T. Vladimirescu 87, Iași 6600
tel./fax: 032 211225, 211252

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ

Oamenii trebuie să urmeze pilda Omului Sfânt, căutând fără încetare să-şi regăsească natura primordială, reîntorcându-se la Tao. Oamenii vor înceta să rătăcească numai atunci când se vor reîntoarce la Tao. Omul Sfânt (*shengren*) este întruchiparea lui Tao, este omul desăvârşit, blând şi smerit, care lucrează potrivit firii lucrurilor. Tao se dobândeşte numai prin blândeţe şi smerenie, prin cumpătare şi chibzuinţă ; cel potrivnic acestor virtuţi va pieri. Acesta e miezul învăţăturii pe care Lao zi o face cunoscută semenilor prin mijlocirea *Cărţii*.

BIBLIOTHECA ORIENTALIS

ISBN 973-44-0257-9